

TEORİ de *doğrultu*

6

Mart / Nisan

Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına

İmtiyaz Sahibi Müge Molvalı

Sorumlu Yazışleri Müdürü: Müge Molvalı

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Sorguçcu Sok. Birfiliz Apt. No: 15/9 Aksaray - İstanbul

Tel: (0212) 633 62 02 **Faks:** (0212) 589 16 36 **e-mail:** varyos@turk.net

Hesap No: Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Yapı Kredi Sirkeci Şubesi 6278-6

Teknik Hazırlık: Etkin Ajans **Tel:** (0212) 621 81 66 - (0212) 621 81 68

Baskı: Ceren Ofset Tel: (0212) 613 10 77 **Dağıtım:** BİRYAY

ÖDP Deneyiminin Sonu Çoğulcu Parti Modelinin İflası	7
Manifesto'da Küreselleşme	15
11 Eylül'ün Gölgesinde Ortadoğu'da Yeni Düzen	20
Bergama'daki Gelişmelerin Işığında İşçi Sınıfı ve Politika	33
Komün ve Marksizm	39
Noam Chomsky Teorinin Neresinde?	48
Bolşevizm 100 Yaşında	59
AB-Türkiye İlişkilerinin Seyri	69

TEORİDE Doğrultu

Aşk söz konusu olunca, ayrılmak da, birleşmek kadar “yaşamsal” bir ihtiyaçtan doğuyor. 12 Eylül tasfiyeciliğinin baskısı altında yaşamsal ihtiyaçlardan kaynaklı “görücü usulü” birlikten doğan ÖDP aşkı, AB’ci liberalizmin baskısı altında “sosyal demokrat usulü” ayrılıkla noktalandı. O da “yaşamsal” bir ihtiyaçtı. “Örgüt olmayan örgüt”ten “parti olmayan parti”ye sıçrayan ÖDP’nin düştüğü yer burjuvazinin tam kucağı oluyor. Yani işçi sınıfı ve ezilenlerin yaşamsal ihtiyaçlarından en uzak yere. Bu son mantık izdivacından nasıl bir aşk doğacak hep birlikte göreceğiz. Biz ise ÖDP’nin bu sosyal demokratlaşma hamlesinin teşhrini işçi ve emekçi yığınlara göstermeyi sürdüreceğiz.

“Dinazor”luğa devam! Bu sayımızda “Manifesto’da Küreselleşme”yi aramaya çalıştık. Manifesto’daki teori, küreselleşme ideologlarının sözde “bilim”sel gerçekte şarlatanlıktan ibaret bütün temel tezlerini yerle bir etmek için yetti ve arttı bile. Burjuva ekonomi politikası, toplumsal gelişmenin yasalarından (son tahlilde ekonomik gelişmenin) kuduz köpeğin ışıktan korkması gibi korkuyor. Neoliberalizmin insanlığın geleceğine ait her şeye ideolojik olarak azgınca saldırması tam da bundan kaynaklanıyor. Manifesto’nun kapitalizmden komünizme geçişin tarihsel zorunluluğuna dayanan teorisinin burjuvazinin yüzelli yıldır rüyalarını terketmeyen “hayalet” olması boşuna değil. Korkutmaya devam!

“11 Eylül’ün Gölgesinde Ortadoğu’da Yeni Düzen” kurmaya çalışan ABD emperyalizmi, belasını bulmanın taşlarını da döşemiş oluyor aslında. Filistin direnişinin, emperyalizmin Ortadoğu’daki vurucu gücü siyonizme kök söktürmesi “yeni düzen”nin akibetinin ne olacağına güçlü bir işareti değil mi? 11 Eylül’ün gölgesine sığınan ABD, Filistin’de olduğu gibi, özgürlük ve onur mücadelesi için ayağa kalkan işçi sınıfı ve ezilen halkların kavurucu devrim ateşinden kurtulamayacaktır.

Burjuva işçi siyaseti; bu illet, işçi sınıfının devrimci enerjisini yutan bir “kara delik” olmaya devam ediyor. “Bergama’daki Gelişmelerin Işığında İşçi Sınıfı ve Politika” yazımız, bu gerçeği, çok güncel ve çarpıcı bir verisinden hareketle çözümlüyor. T. Maden-İş ve Normandy işçileri, Bergama köylülerine karşı! Sınıf işbirliği anlayışının yarattığı bu utanç verici tabloda kuşkusuz ki komünist öncünün işçi sınıfı hareketine müdahale ve yön vermedeki yetmezlik ve zaaflarının kaynağına ilişkin eleştiri de mevcut. “Kara delik”i tıkayacak arayışların çözmesi gereken düğüm ise eleştirinin kendisinden çıkıyor. “Her somut durumda bu yolu bulabilmek, yalnızca sözle değil, eylemli, pratik bir kuvvetle bu yolda yürüyebilmek...”

Berlin duvarının yıkılışı ve molozlarını kapitalist pazarın sürüm metası haline gelip hızla tüketilişi, burjuva ideolojisinin tarihi “yutma” alışkanlığından olsa gerekti. “Komün ve Marksizm” yazımız, 1871 Paris Komünü’nün temel derslerinden hareket ederek, marksizmin “özünde devrimci ve eleştirel” yönteminin uygulanışını ele alıyor. Marksist tarih anlayışını Komün’ün süzgecinden geçirerek, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinin güncel teorik ihtiyaçlarının çözümü bakımından yöntem perspektifi sunmaya çalışıyor. “Tarihi anlamak için onu yaratmak gerekir”e kendini bilinçli olarak bağlamanın teorik çabası da denilebilir. Burjuvazinin “yuttukları”nın 21. yüzyılda burnundan getirilmesi için zorunlu bir çaba bu.

Neyse ki Chomsky ben “marksistim” demiyor. O zaman “Noam Chomsky Teorinin Neresinde?” olduğunu marksizmin görüş açısından incelemek de bize düşüyor. Bu önemli çünkü, anarşizm ideolojisi, burjuva ekonomi politiğin küçük burjuva eleştirisinden ve yorumundan doğduğu için, tarihsel ve teorik olarak ona bağlı olmaktan kurtulamaz. Chomsky gibi “radikal” bir aydınının, 21. yüzyılın çağdaş normlarıyla bezenmiş görüşlerinin popülaritesini taşısa da, bu neredeyse çağdaş kapitalizm kadar eski bir teorik doğrudur.

“Bolşevizm 100 Yaşında” yazımız Lenin’in ünlü “Ne Yapmalı?” broşüründe ortaya koyduğu görüşlerinin tarihsel ayrıştırıcı dinamiğini inceliyor. Devrimin güncelliği sorununa yaklaşım farkı ve bunun teori, politika, örgüt yapısına doğrudan yansıyan içeriği, Lenin’in önderliğinde kurulan bolşevizmin siyasal bir akım olarak Rusya’dan dünyaya yayılmasının zemini. Rusya’da marksizm 1905 Devrimi öncesinde bolşevizm ve menşevizm şeklinde iki ana akıma ayrışması, 20. yüzyılın tüm seyri boyunca ve bugün sosyalizm mücadelesinin dünyasal ölçekli turnusolu olmaya devam etmektedir. “Devrimin güncelliği” sürdüğüne göre...

Emperyalist güç merkezlerinin Türkiye üzerindeki hegemonya mücadelesi sürüyor. “AB-Türkiye İlişkilerinin Seyri” çalışması bu hegemonya mücadelesinin tarihsel arka planını genişçe ele almayı amaçlıyor. Taktik boyutlu güncel çatışmaların en tam anlaşılabilmesi bakımından farklı güçlerin (her iki tarafın kendi içinde de farklı olan) stratejik konumlanışını çözümlmek temel önemdedir.

Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle...

Çoğulcu Parti Modelinin İflası

Yol ayrımı ve iflası getiren, koşullayan faşist rejimle politik özgürlük için mücadele eden politik ve toplumsal güçler arasındaki şiddetli mücadelenin ÖDP'yi dünkü konumunda duramaz hale getirerek ayırıştırmasıdır.

AŞK BİTTİ

MEDYA tekellerinin de yardımıyla kendini “devrimin ve aşkın partisi” diye sunmayı, daha doğrusu yutturmayı başardı. Bir yarılsamaydı yaratılmak istenen ve bir ölçüde başarılıydı. Oysa aşkı en iyi devrimciler bilir. Çünkü aşk için tutku gerekir. Ve tutkusuz devrimcilik olamaz. Devrim tutkusu, aşkların en büyüğüdür. Yenilgilere yenilenler içinse ne devrimcilik ve ne de aşk olanaklıdır. Önce 12 Eylül tasfiyeciliğinin, sonra da 89/90 çözülüş ve çöküşünün açtığı yeni uluslararası gerici ve ikinci bir tasfiyecilik dalgasının yarattığı, ilkinin üzerine binen yeni ideolojik politik kırılmanın ürünü ve eseri ÖDP*. Öncellerinin, en başta da DY ve TBKP'nin başat tutkusu, dolu dizgin

burjuva düzene kaçıştı. Her bakımdan burjuva yasallığa sığınma ve teslimiyet çizgisine giriyorlardı. Devrimciliği bir an önce kurtulmaları gereken bir yük gibi görenlerin, burjuvaziye yaslanmadan ayakta duramayacak hale gelenlerin aşkı olamazdı. Ama “aşk” orta sınıfa hitap eden bir simge olarak isabetle seçilmişti. Üstelik devrimcilik etiketi de korunacaktı. “Devrimin ve aşkın partisi” söylemi, kapitalizmin imaj dünyasına başarıyla uyum sağlıyor, ÖDP'ye romantik bir devrimcilik havası veriyordu. Peki, ÖDP'de devrimci olan ne vardı?

Devrimci olmadığı her önemli politik sorunda, hatta her adımında kendini açığa vurdu. Aşk mı dediniz? Geçiniz. Görünüşe göre ÖDP, “çoğulculuğa” aşkıttı. Bunun sah-

*)Proleter Doğrultu dergisinde “küçük burjuva reformcu liberal parti” olarak ÖDP'nin marksist bir analizi yapılmıştır. Bakınız, Sayı 11, Temmuz-Ağustos 1997

te olduğunun açığa çıkması için yalnızca birkaç yıl gerekti. Cicim yıllarının arkasından zaten politik bir meta olan “çoğulculuk” aşkı da tükendi. Çoğullardan çoğunluk olanı, azınlık çoğullarla aşka son vermeye karar verdi ve politikanın kendi gerçekleri “çoğulculuk” aşkını bitirdi.

“Çoğulculuk”, ÖDP’nin ayrımcı çizgileri içerisinde bütün ötekilere baskın, damgasını vuran yandır. Çünkü şayet bir ÖDP olduysa, bu her şeyden önce, “çoğulcu parti” anlayışının sonucudur. Diğer bir anlatımla çoğulculuk ÖDP’nin kuruluş felsefesi ve onu var eden parti anlayışıdır. Bu nedenle-

Yalnız başına ayakta durma takatinden yoksunluk gerçekliğinden kaynaklanan, kimsenin kendi başına bir şey yapamayacağı tespit ve analizlerinde somutlaşan derin karamsarlık, çoğulcu parti anlayışının ana kaynağı olmuştur.

dir ki, ÖDP deneyiminin ulaştığı sonucu, “bir çoğulcu parti modeli”nin iflasıyla tanımlamak tamamen doğru ve yerindedir.

ÖDP’nin kendi öncellerine ayrışarak dağılması sürecinde tarafların karşılıklı iddiaları da esasen bu tanıyı doğrular niteliktedir. Bütün taraflar halen çoğulculuğu sahiplenmekte ve fakat özellikle ÖDP’yi elinde tutanlar çoğulculuğa “monolitik” bir yorum getirmeye çalışmaktadırlar.

ÖDP’nin var oluşunu ve iflasını “çoğulcu parti modeli” temelinde açıklama ve çözümlenme, onu var eden ideolojik/teorik temelin ve programatik çerçevenin, keza sınıfsal ve siyasal duruş ve ya konumlanışın önemsiz, ihmal edilebilir olduğu vb, anlamına gelmez. Fakat bütün bunlar da esasen ÖDP deneyiminde “çoğulcu parti modeli” anlayışında verilidir. Parti modeli, salt örgütsel veya teknik bir sorun gibi görülemez.

Esasen tüm örgütsel anlayış ve duruşları politik çizgi belirlemektedir. 12 Eylül dönemi takip eden ‘80’lerin ikinci yarısında geliştirilen “çoğulcu parti modeli” tasfiyeciliğin dölediği bir yeni ideolojik/teorik yönelimi ve politik çizgi arayışını kristalize etmektedir.

ÖDP deneyiminin iflası örgütsel sorunlar biçimini almış olsa da bütün taraflar, ÖDP’deki gelişmelerden az çok bilgisi olan herkes, gerçekte sorunun politik olduğunu, farklı politik eğilimlerin çatıştığını ve “çoğulcu parti modeli” içerisinde birlikte yürüyemeyecek uzlaşmazlık noktasına geldiğini biliyor. Bugün ÖDP kabuğu içerisinde kalanlar ya da ÖDP’yi ele geçirenler, politik olarak gerileme sürecinde artık dünkü noktada kalmak istemiyorlar. Ufuk Uras doğru söylüyor; “ÖDP kabuk değiştiriyor”. ÖDP’yi ele geçiren çoğunluk geriye doğru bir hamle daha yapıyor. Tamamen sosyal demokratlaşıyor. Bu “gelişme” daha doğrusu geriye savrulma, tamamen ÖDP’nin var olduğu dönemin en belirgin politik çatışmalarına bağlıdır. Yol ayrımı ve iflası getiren, koşullayan faşist rejimle politik özgürlük için mücadele eden politik ve toplumsal güçler arasındaki şiddetli mücadelenin ÖDP’yi dünkü konumunda duramaz hale getirerek ayrıştırmasıdır. Bu politik ayrışma, yalnızca çoğulcu parti anlayış ve modelinin politik eğilim farklılıklarına dayanan az çok istikrarlı iç yapıları olan farklı politik grupları, yapıları birarada tutmaya yetmeyeceğini, her iç kriz ve iç iktidar çatışmasının parçalanma potansiyel tehdidiyle yüklü olduğunu bütün açıklığıyla ortaya çıkartmıştır.

ÇOĞULCU PARTİ MODELİNİN İDEOLOJİK ARKA PLANI

Tövbekarları, tasfiyeci DY dönemlerini, devrimcilikle reformculuk arasında bocalayan tasfiyecileri ÖDP’de buluşturan patika yolu, “çoğulcu parti modeli” döşemişti. ÖDP öncellerinden Kurtuluş grubu 12 Eylül döneminin yenilgi ve tasfiyeciliğini en derinden yaşayan devrimci grupların

DY'den sonra başında gelir. Çoğulcu parti modeli, yeni bir düşünce olmamakla birlikte, yeniden keşfedilerek güncelleştirilmesi ve teorize edilmesi daha çok Kurtuluş grubuna aittir. Nitekim, ÖDP'den tasfiyesi dayatılanlardan eski Kurtuluş grubunun devamı olan SEP (Sosyalist Eylem Platformu) ÖDP'nin kuruluş felsefesindeki şekliyle çoğulculuğu sahiplenen gruptur. Kurtuluş grubunun 12 Eylül cuntasından sonra tasfiyeciliğe yatışının '80'lerin ikinci yarısından sonra verdiği ideolojik-teorik sonuçların odağında çoğulcu parti modeli durur. Çoğulcu parti modeli devrimci bir gelişmenin değil, her şeyden önce yenilgi ve tasfiyeciliğin yarattığı kırılma ve gerilemenin ürünüdür. Proletarya sosyalizmi ve marksizm-leninizimden derinden etkilenmiş küçük burjuva devrimcisi Kurtuluş grubu, askeri faşist diktatörlüğün bunaltıcı politik ve ideolojik terörü altında, yenilginin muhasebesi, sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü deneyimlerinin incelenmesi vb, sorunları gündemine almış, yaşamakta olduğu ideolojik ve politik kırılma ile girdiği reformist dönüşüme tekabül eden çoğulcu parti modelini teorize etmiştir. Karikatürize edilmiş leninist parti modeline karşı savaşım ekseninde "geliştirilen" çoğulcu parti modeli burjuva liberalizminin, burjuva çoğulculuğun sosyalist demokrasi sosuna batırılmış bir versiyonudur.

Çoğulcu parti modeli esasen çoğulcu sosyalizm anlayışının sonucu ve uzantısıdır.

Politik çoğulculuğun olmaması, Kurtuluş ve ÖDP'yi oluşturan bilimum tasfiyeci grupların 20. yüzyıl sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü deneyimlerine yönelttikleri temel eleştiri olmuş, sosyalizm ve proletarya diktatörlüğü anlayışı liberalize edilerek, burjuvazi ve burjuva partiler için meşruiyet ve yaşama hakkının tanındığı bir küçük burjuva sosyalizm anlayışı geliştirilmiştir. "Demokrasi" kavramının sınıfsal içeriğinin boşaltılarak sınıflar üstü demokrasi anlayışının geliştirilmesiyle bir bakıma ÖDP programının da temelleri atılmıştır.

Çoğulcu sosyalizm anlayışı tıpkı burju-

vazinin olduğu gibi proletaryanın da birçok partisinin olabileceği ve olması gerektiği, proletarya içerisindeki mesleki vb, farklılıklarla gerekçelendirilerek teorize edilmiştir. Böylece marksist öncü parti öğretisi reddedilerek de çoğulcu parti anlayışının yolu açılmıştır. Öncü parti anlayışının reddi, partinin sınıfsal kimliğinin belirsizleştirilmesiyle el ele gitmiş, ideolojik bakımdan devrimcilikten reformizme dönüşü/geçisi mahmuzlamıştır.

Fakat çoğulcu sosyalizm savunucuları kendi partilerini kurma enerji, yetenek ve kararlılığını de gösterememişlerdir. Bu onların politik kararsızlığının bir yansıması olduğu kadar, çoğulcu parti arayışlarının başlangıç veya hareket noktalarından birisidir. Yalnız başına ayakta durma takatinden yoksunluk gerçekliğinden kaynaklanan, kimse'nin kendi başına bir şey yapamayacağı tespit ve analizlerinde somutlaşan derin kararsızlık, çoğulcu parti anlayışının ana kaynağı olmuştur. ÖDP'yi oluşturan gruplar kendi başlarına yollarına devam edecek, ayakta duracak takatten yoksunlardı, bununla birlikte hiçbirinin kendini dağıtmaya, grubundan vazgeçmeye de niyeti yoktu. Çoğulcu parti daha baştan, varlığını tehdit eden iç çelişkisiyle yüklüydü.

12 Eylül koşullarında içerideki DY ön-

derleri bir daha zindanlara girmeme kararını gelecekteki politik yönelimlerinin temel başlangıcı ilan etmişlerdi. TKP'nin TBKP'ye geçişi ve ÖDP öncellerinin dolu dizgin illegaliteden kaçıışı, programatik çerçeve ve politik çizgi bakımlarından da yasallığa teslimiyetle sonuçlanacaktı. Yasallık mücadelesinin hem içeriğini ve hem de yöntem ve araçlarını belirleyecekti. Yalnızca diktatörlüğün var olan hukuki çerçevesine bağlılık değil, aynı zamanda diktatörlüğün yönetici, kararlaştırıcı kurumlarının günlük gelişmelere ilişkin tavırları da ÖDP'nin hareket alanının sınırlarını belirleyecekti... Fakat özellikle şunu vurgulayabiliriz ki, çoğulcu parti anlayışının yapısal dokusu yasallıkla yüklüdür. Hem zaten çoğulcu partinin kuruluşu ve varlığının illegal olması düşünülemez bile. Çoğulcu parti, tanık olduğumuz gibi bir mücadele örgütü değil bir laf değirmenidir.

Fakat burjuvazinin çok değerli yardım ve desteği olmadan ÖDP gibi çoğulcu bir parti kurulamazdı. Hayır burada daha kuruluşundan başlayarak ÖDP ile medya tekelleri vasıtasıyla büyük burjuvazi arasında kurulan zımnî ittifakı söz konusu yapmıyoruz. Çok daha önemli ve temel bir gerçeği vurgulamak istiyoruz. ÖDP, bir bakıma terörle mücadele yasasının çocuğudur. Terörle mücadele yasası, diğer şeylerin yanı sıra TCK'nın 141 ve 142. maddelerinin iptali ve infaz düzenlemeleriyle birleştirilmiştir. Hatırlanacağı gibi "Terörle Mücadele Yasasıyla" yapılan infaz düzenlemesi ile Kürt devrimciler düzenlemenin dışında bırakılıyorlardı. Burjuvazinin bu iki adımı Kürt ulusal devrimi karşısında "solu" rüşvetle satın alma girişimiydi. Ve bu, ÖDP pratiğinde karşılığını buldu. Her şeyden önce ÖDP'nin izlediği sosyal soven çizgi, bunların karşılığı olmuştur. Fakat ÖDP içerisinde DY ve TKP çevresi özellikle gırtlığına kadar sosyal şovenizme batan kesimlerdir. Zaten ÖDP'de onlar da kalmıştır. Yeni sosyal demokrasi-nin tohumları Kürt ulusal devrimine karşı burjuvazi ve faşist rejim tarafından yasallıkla satın alınmışlardır.

PARTİ OLMAYAN PARTİ

"Parti olmayan parti" bize, DY önderlerinin, DY'nin bir örgüt olmadığını kanıtlamak için DAL'da ve sıkıyönetim mahkemelerinde harcadıkları çabaları hatırlatıyor. DY de "örgüt olmayan örgüt"tü. "Parti olmayan parti", ÖDP Genel Başkan'ı Ufuk Uras'ın tanımıdır. Biz şunu ekleyeceğiz: "Parti olmayan parti", parti değildir gerçekte. U.U'nun parti olmayan parti tanımı bir yönüyle ÖDP'nin politik şekilsizliğini, belkemsizliğini ve tabii politik kararsızlığını ele vermektedir. Diğer yönüyle ise örgütsel bakımdan partileşemediğini. Esasen bir gruplar koalisyonu olarak kurulan ÖDP hep öyle kalmış ve hiçbir zaman gerçekte parti olamamıştır. Yaşadığı tasfiyelerden sonra şimdi, ÖDP'nin bir parti olması artık daha olanaklıdır. U.U. bunu anlamış olacak ki, parolasını değiştirerek, "parti gibi parti"nin genel başkanı olma isteğini ilan ederek tasfiye hareketinin başına geçmiştir.

Belki de ÖDP parti olmaya en çok '96/97 sürecinde yaklaşmış, fakat yine de gruplar koalisyonu olmayı aşamamıştır. ÖDP'yi ancak gerçekten ciddi, kapsamlı ve süreğenliği sağlanmış, hedeflediği toplumsal kesimlerle bu temelde buluşan ve kadro yapısını siyasal savaşım içerisinde yapılandırıp kaynaştırabilecek bir politik pratik partileştirebilirdi. Çünkü onu önceleyen gruplar, ÖDP politik pratiği içerisinde büyük ölçüde çözülmeden ÖDP partileşemedi. Susurluk sonrası dönemde eylem tarzı ve simgeleriyle ÖDP, orta sınıfla bağlar kurmayı, büyük burjuvazinin medya desteğini de arkalayarak bir ölçüde başardı. '96 1 Mayıs'ının ardından antifaşist kitle hareketinin ılımlı bir çizgiye yönelişi ÖDP'nin o dönem elde ettiği gelişmenin itici gücü olmuştur. Fakat sifon çekerek, süpürerek çetelere karşı mücadele yürüten ÖDP, 28 Şubat sürecinde MGK politikalarının dümenine girdiği için "bağımsızlığını" ve orta sınıfla kurduğu bağı daha partileşmeden kaybetmiştir. Partileşmeye en çok bu dönemde yaklaşmış, ama yine de ÖDP onu oluşturan grupların koalisyonu olarak kalmıştır. Esasen

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın sert politik gerçekleri, derinlemesine ve geri dönülmez biçimde burjuva yasallığa biat etmiş lafzı devrimci gerçekte reformist, “çapulcu” bir yapının varlığına çok fazla olanak tanımamaktadır.

ÖDP'NİN ROLÜ

'95/96 gerçekliği içerisinde kurulan ÖDP küçük burjuva reformcu liberal bir parti olarak rolünü başarıyla oynamıştır. Antifaşist hareketin belirgin bir şekilde komünist ve devrimci parti ve örgütlere yöneldiği koşullarda ÖDP daha ilk andan başlayarak hareketin devrimci bir çizgide gelişiminin önünü kesme çizgisi izlemiştir. Gazi başkaldırısının hemen sonrasında ÖDP, içerisinde etkin olduğu emekçi memur sendikalarını “yurtseverlik” ve “yurt sevgisi” gerekçesiyle Nisan mitingini iptal ederek kitle hareketinin devrimci yükselişinin önünü keserek, itfaiyeci rolünü sergilemiş, burjuvaziye değerli bir hizmet sunarak, rüştünü ispata çalışmıştır.

Bir partinin sınıfsal/siyasal kimliği ve politik savaşında oynadığı rol her şeyden önce eylemleriyle açıklanmalıdır. ÖDP gerçekliği bakımından 96 1 Mayısı sonrası taktikliği tavrı oldukça çarpıcıdır. Üç devrimcinin katledilmesi gerçeği orta yerdeyken ÖDP ve yandaşları komünist ve devrimci harekete karşı “vandalistler” kampanyası açmış, antifaşist kitlelere karşı medya tekelleriyle bir çeşit ittifak kurmuştur. Antifaşist kitle hareketinin ılımlı bir çizgiye çekilmesinde 1 Mayıs katliamının yanı sıra bu ideolojik/psikolojik terör kampanyası da büyük bir rol oynamıştır.

İşçi sınıfının '89 bahar atılımının ateşlediği emekçi memur hareketi 90'ların ilk yarısı boyunca gelişmiş, sonra ulaştığı yükseklikten ileri sıçrayamadığı için bürokratikleşerek çürümeye yüz tutmuştur. Emekçi memur hareketinin ve onun merkezi örgütü KESK'in gücü, emekçi memurların KESK dışında kalan kitlelerini harekete geçirmek ve keza işçi sendikalarını ve işçi sınıfı ve

emekçi memur yığınlarının birleşik kitle hareketinin geliştirilmesi için kullanılmadığı için sendika hakkını almasına karşın grev ve toplu sözleşme hakkını kazanamamıştır. KESK içerisinde en ağırlıklı eğilim olan ve büyük ölçüde damgasını vuran ÖDP bu gelişmeden birinci derecede sorumludur.

ÖDP, bir bakıma terörle mücadele yasasının çocuğudur. Hatırlanacağı gibi “Terörle Mücadele Yasasıyla” yapılan infaz düzenlemesi ile Kürt devrimciler düzenlemenin dışında bırakılıyorlardı. Burjuvazinin bu iki adımı Kürt ulusal devrimi karşısında “solu” rüşvetle satın alma girişimiydi. Ve bu, ÖDP pratiğinde karşılığını buldu. Her şeyden önce ÖDP'nin izlediği sosyal soven çizgi, bunların karşılığı olmuştur.

ÖDP çizgisi KESK'i ve emekçi memur hareketini sürekli devletle uzlaşma çizgisine sokmuş, hareketin ılımlı, kabul edilebilir sınırlar içerisinde kalması için çalışmıştır. Reformizmin kitle hareketini yatıştırıcılık biçimindeki itfaiyeci rolü, emekçi memur hareketinde ÖDP ve onun uzantısı DSD tarafından oynanmıştır. Grev ve toplu sözleşme hakkı fiili grevin örgütlenmesi yolundan devlete dayatılarak elde edilebilecekken ve KESK bu güce sahipken, ÖDP reformizmi tarafından hareket, yasallığa hapsedilerek pasifize edilmiş, önlenmiştir. Emekçi memur hareketinin iç dinamiklerinin oyalayıcı, sonuç alma kararlılık ve yöneliminden yoksun eylem çizgisi ile yatıştırılarak söndürülmesi ve devrimci dinamiklerin sendikal kurullardan tasfiyesi en başta ÖDP reformizminin marifetidir.

Kuşkusuz ÖDP devlete en büyük hizmeti Kürt ulusal devrimine karşı sosyal şovenizmi örgütleyerek sunmuştur. Emekçi memur hareketinde ve keza aydın ve sanatçılar, orta sınıfın kentli aydınlanmış kesimleri arasındaki yaygın ve görece güçlü etkisi dikkate alındığında Kürt ulusal devrimi karşısında ÖDP'nin oynadığı sosyal şoven, reformist rolün önem ve ağırlığı daha iyi anlaşılır. O her şeyden önce söz konusu kesimler üzerindeki sosyal şoven etkisiyle komünist ve devrimci harekete yönelmesini önle-

mekle kalmamış, ama bu kesimler üzerinde sosyal şovenizmin derinleşerek kök salmasını da örgütlemiştir. '98 Ekim'inden Abdullah Öcalan'ın emperyalist haydutlar tarafından kaçırılıp Türk militarizmine teslim edilmesine kadar uzanan, faşist rejimin bir Türk-Kürt boğazlaşmasını kışkırttığı ve sokaklarda faşist grupların linç girişimleri için harekete geçirildiği, Kürt ulusal devrimi ile Türk sömürgeciliği arasındaki çelişkinin had safhada keskinleştiği dönemde, ÖDP ölü böcek taklidi yaparak, antifaşist yığınların Kürt ulusal devriminin ezilmesini seyretmesini örgütlemiş, bunun da ötesinde bir sinik ödlekler topluluğu gibi, parti binalarını yurtseverlere kapatarak bir bakıma Kürt ulusal devrimini arkadan hançerlemiştir. Etkilediği antifaşist güçleri kontrol altında tutup hareketsizliğe sürükleyerek, burjuvaziye buradan çok daha değerli bir hizmet sunmuştur. '99 seçimlerinde yurtse-

verlerle ittifaktan kaçınarak da ÖDP sosyal şoven reformist rolünü hakkıyla oynamıştır. ÖDP Kürt ulusal kitle hareketi içerisinde reformizmi körükleme ve örgütlenme kanallarından birisi olarak halen hareketin devrimci ateşinin düşürülmesi için elinden geleni yapmaktadır.

Özellikle AB üyeliği karşısında takındığı tutumla ÖDP, yığınların antiemperyalist bilincini bulandırmış, burjuva egemenliği koşulları altında "Emeğin Avrupası" gibi tamamen sahte ve içi boş slogan ve politikalarla, daha doğrusu politikasızlıkla, AB emperyalistleri hakkında ve keza AB üyeliği ile demokrasi geleceği hayalini yaymış, anayasal ve demokratik yanlısamalar yaratmaktan öte bir şey yapmamıştır.

Kuruluş aşamasında gerek Gazi başkaldırısı ve gerekse 96 1 Mayısı karşısında takındığı ideolojik politik tavırlarla, komünist ve devrimci harekete karşı duruşunu ortaya koyan ÖDP'de perde, komünist ve devrimci harekete karşı aldığı en pespaye tavırla kapanmıştır. "Çoğulculuk" aşkı, faşizmin F tipi hücre tecrit saldırısı karşısında iflas ederek atomize olmuştur. Faşizmin kanlı hücre tecrit saldırısı ve komünist ve devrimci hareketin baş eğmez direnişi, bu sert çatışma ÖDP'yi ödlekler ve devrimci hareketle dayanışma cüreti gösterenler olarak politik bakımdan ayırtmıştır. Kongresinde zindanlarla dayanışma kararı alan, ama böylesine sert bir çarpışmayı beklemeyen ÖDP, faşist katliam ve bükülmez direniş gerçekliği karşısında şaşkınlığa yuvarlanmış, çatışmanın en keskin aşamasında kendini bütünüyle çatışmanın dışına çıkartmak için çırpınmış, durumun keskinliği buna imkan tanımadığı için çatlamaştır. ÖDP, tam bir politik iflası yaşamamanın yanı sıra, Genel Başkanı U.U, aracılığıyla utanç verici bir düşkünlük sergilemiştir. Bay U.U. 22 Aralık 2000 tarihinde, yani zindanlardan yanık et kokuları yükselirken, faşist eskilerinden Taha Akyol'un CCN Türk'teki "Eğrisi Doğrusu" programına çıkararak zindan direnişini ve ölüm orucu eylemini mahkûm etmesi ÖDP'nin manevi ölümü olmuştur. U.U, zindan direnişi ve

ölüm orucu eylemini mahkûm etmekle de kalmamış aynı zamanda ÖDP içerisinde, zindan direnişiyle dayanışanları da mahkûm etmiş, parti içi mücadelede işbirlikçi medya tekeli ve faşist eskisi Taha Akyol ile bir çeşit ittifak kurmuştur. Uras, faşist katliamı örtmek için devlete sunduğu bu gönüllü hizmetiyle ne kadar övünse azdır. Fakat bu aynı zamanda ÖDP için kesin bir dönemeç anlamına da gelmektedir.

ÖSP'NİN SOSYAL DEMOKRATLAŞMA HAMLESİ

Doğrudur, “ÖDP kabuk atıyor”. Hücre tecrit saldırısı karşısında nihai olarak devletin yanında yer alan ÖDP, buna muhalefet eden ÖDP içi grupların tasfiyesi ile kendi soluna bütün kapılarını kapatmakta, aynı zamanda sağa doğru açılımın zeminini de oluşturmaktadır. SEP ve diğerlerinin tasfiyesinden sonra ÖDP, çünkü ÖDP'den başka bir şeydir. Artık daha açık biçimde AB'ci olabilir, Baykallar, Karayalçınlar ve diğerleri ile her düzeyde buluşmaya yönelebilir.

ÖDP'yi baştan beri elinde tutan eski DY'ci döneçler kliği, ÖDP içi muhaliflerin tasfiyesini dayatarak, çünkü ÖDP'yi de tasfiye etmiştir. Bu örgütsel operasyon 2002'nin başında sonuçlanmıştır. DY'ci döneçler kliği sosyal demokratlaşma yolunda kendilerine fren olan ve ÖDP'yi bir ölçüde kendi soluna açık tutan çevre ve grupları tasfiye ederek önünü açmıştır. Küçük burjuva liberal reformist bir çizgiden Kauskist sosyal demokrat bir çizgiye geçiş bütün unsurlarıyla belirginleşmiş değildir. Devrimci lafazanlık kuşkusuz terkedilmeyecektir, ama temel olan yapılmış, komünist ve devrimci hareketle kalın ve aşılmaz bir mesafe oluşturulmuştur. Bu bütünüyle bir ideolojik/politik tasfiye operasyonudur. Dönem DY kliği ÖDP içerisinde kendi soluna tasfiyeyi dayatarak, U.Uras'ın dediği gibi, “kabuk atmış”, içerisinde sosyal demokrat çizginin gelişeceği bir kabuk oluşturulmuştur.

Fakat sosyal demokrat çizginin nitelendirici renkleri henüz belirginleşmiş değildir.

Esasen bu yalnızca onların istenç ve iradesine de bağlı değildir. Modern revizyonizmin çöküşü, SSCB'nin dağılışıyla iki kutuplu dünyanın son bulması sosyal demokrasiyi yalnızca ideolojik ve örgütsel değil aynı zamanda politik krize de sürüklemiştir. Sosyal demokrasi, Türkiye'de esasen bir ideolojik ve örgütsel geleneğe sahip değildir. Bununla birlikte, DY ve TKP döneçlerinin uluslararası sosyal demokrasinin birikimine sahip

“Parti olmayan parti” bize, DY önderlerinin, DY'nin bir örgüt olmadığını kanıtlamak için DAL'da ve sıkıyönetim mahkemelerinde harcadıkları çabaları hatırlatıyor. DY de “örgüt olmayan örgüt”tü. “Parti olmayan parti”, ÖDP Genel Başkan'ı Ufuk Uras'ın tanımıdır. Biz şunu ekleyeceğiz: “Parti olmayan parti”, parti değildir gerçekte.

oldukları da kuşku götürmez. Burjuvazi, yeni kabuğu ile ÖDP'de sosyal demokrasinin gelişeceği iyi bir sera elde etmiştir. Ama sosyal demokrasinin yeni çizgilerinin nasıl belirginleşeceği sorunu sınıf savaşımının gelişim seyri tarafından belirlenecek, burjuvazinin Terörle Mücadele Yasası'yla satın aldığı sosyal demokrat tohumlar meyveye duracaktır.

Kuşkusuz sosyal demokrat çizgi sınıf işbirliği temeli üzerinde yükselecek, parlamenterist ve tamamen yasal olacaktır. Özgün teorik ve programatik çerçevesi, örgütsel yapılamış ortaya çıkmış başlangıç unsurlarına karşın zaman içerisinde ve muhtemelen bir dizi krizler, takiben belirginleşecektir.

Eski DY'ciler kliği ÖDP içerisinde kendi sollarını tasfiye ederken, ÖDP'nin kuruluş felsefesindeki şekliyle çoğulculuğu da

tasfiye ettiler. ÖDP içerisindeki eki DY'cileri tanımlayan Özgürlükçü Sosyalizm Platformu, 8 Ocak 2001'de ÖDP üyelerine yayınladığı duyuruda bunu ortaya koymuştur:

“Farklı yapıların ‘çatı partisi’ altında biraraya gelmesi fikrine dayalı bir parti modelinin, hiçbir parti organı tarafından karara bağlanmadığı halde açıkça uygulanması parti hukukunun çiğnenmesi anlamına gelmektedir. Daha vahimi, bu durum ÖDP projesinden vazgeçildiğini de açıkça göstermektedir.

Söz konusu örgütsel yaklaşımı savunanlar, parti politikalarını ve kararlarını sistemli olarak çiğnemektedir. Bu davranışı sergileyenlerle ÖDP projesini savununların ortak yürüyüş olanakları kalmamıştır.

Partinin yetkili organları SEP'in siyasal ve örgütsel tutumu sonucu doğan bu tabloya seyirci kalmadığını açıkça gösteren bir kararlılıkla çözüm üretmesi gerekmektedir.”

Bundan sonra SEP'in halledilmesi, örgüt ve parti hukuku sorununa indirgenerek tasfiye dayatılmıştır.

ÖDP Muğla İl Örgütü, ÖSP'nin çoğulculuğuna daha açık bir yorum getirmiştir:

“Biz 9 ilçe örgütü ve 800'e yakın üyesi olan bir il örgütü olarak diyoruz ki: Artık parti içi partikilleri-adacıları istemiyoruz. Gördük ki, bizim çoğulculuk dediğimiz ilkeyi anlamamış-anlamak istememişler.”

“Monolitik parti” anlayışına karşı savaş içerisinde kurulan çoğulcu ÖDP, kendini oluşturan çoğullarını çözüp aşarak “parti gibi parti” olamayınca, en büyük çoğul tarafından “parti gibi parti” haline getirilmek için tasfiye edilerek “monolitik”leştirilmiştir. Çoğulculuk anlayışına getirilen resmi yorum, ÖDP'yi elinde tutan dönem DY kliğinin diğerlerin tasfiye etmesidir. Sosyal demokratlaşma yolunda engelsiz ilerleyebilmek için ihtiyaç duydukları kabuk, ÖDP'nin kuruluş felsefesindeki, “çatı parti çoğulculuğu”nun tasfiyesiyle elde edilmiştir. Bu, ileride bay U.U'nun tasfiyesini de kapsayarak “abi partisi” tekilliğine değin ulaşabilecek bir açıldır.

SEP'İN HALİ PÜR MELAL-İ

Kuşkusuz SEP'çi arkadaşların faşizmin F tipi hücre tecrit saldırısı karşısında komünist ve devrimci hareketle dayanışmasını, bu babta dönem eski DY gericilerine karşı kararlı bir tutum takınmalarını anlamlı buluyoruz. Bu esasen onların '80'lerin ikinci yarısından beri reformizmle devrimcilik arasında sallanan, zaman zaman devrimci ve komünist harekete yaklaşan, ama burjuva demokrasisi platformuna dayanmaları nedeniyle genel olarak reformistlere yaslanan, yasal ve parlamenterist bir çizgide durdukları gerçeğini ortadan kaldırmıyor. ÖDP içerisindeki, özellikle bu son mücadelenin onları bir ölçüde devrimci harekete doğru ittiği düşünülebilir. Bu doğru olmakla birlikte onlar, ÖDP içerisinde ÖDP'yi baştan beri elinde tutan ÖSP kliği ile kapsamlı bir ideolojik mücadeleden kaçınmışlardır. Kürt ulusal hareketiyle ilişkilene sorununun ÖDP içerisinde uzlaşmazlık yaratmamış olması, SEP'çilerin sosyal şovenizmin etkisi altında kaldıklarını gösteren en kesin veridir. SEP'in, ÖSP ile kapsamlı bir ideolojik mücadele geliştirmek şura da kalsın, böyle bir yönelime bile girmemiş olması, onunla aşağı yukarı aynı yasal, burjuva demokratik platformda bulunmasından başka şekilde açıklanamaz.

SEP'in ÖSP ile aşkının son bulması, SEP'in devrimci açılım ve hamlesinin sonucu değildir. SEP'in bugün komünist ve devrimci güçlere yakın durması olumlu bir şey olmakla birlikte yanıltıcı olmamalı, onun siyasal/sınıfsal kimliği ve programatik, ideolojik/teorik platformu hakkında hayaller uyandırmamalıdır.

Unutulmamalı ki, bugün ayrılmak ve bir parti kuruluşuna yönelmek zorunda kaldıysa bu, SEP'çi arkadaşların değil, kendini ÖDP içerisinde ÖSP olarak tanımlayan eski DY'ci dönemlerin gerici sosyal demokratlaşma kararlılığının sonucudur.

Marksist leninist komünistler, SEP ve ÖDP'den kopan diğer güçlerle ideolojik mücadele görevlerini gözden kaçırmaksızın eylem birliği ve ortak mücadele imkanlarını değerlendireceklerdir.■

Manifesto'da Küreselleşme

Uzay, henüz o gün, sermaye tarafından tehdit edilmekten, Marks'ın teorik olarak önceden öngördüğü zaman aralığı kadar, yani yüzyıl uzakta kalıyordu. Marks ne kahindi, ne de bir kehanette bulundu. Çünkü o, gözlerini yeryüzüne, kapitalist topluma ve onun işleyiş yasalarının incelenmesine dikmişti. Manifesto, o günün kapitalist toplumunun somut teorik tasvirini yaptı.

BİLİMSEL sosyalizmin kurucuları Marks ve Engels, kapitalizmsiz bir dünya öngörüsüne ulaşmış, komünist teoriyi materyalist tarih anlayışı zemininde ayakları üzerine diktiklerinde, proletaryanın bağımsız siyasal hareketi emekleme aşamasından henüz yeni çıkıyordu. Bu teori, işçi hareketinin savaşı ileri öğeleri tarafından kısmen tanınıyor, geniş kitleler bakımından ise bilinmiyordu bile. Bu durum Manifesto'nun ilan edilmesinden çok sonraları, I. Enternasyonal'in kuruluş yıllarına, esasen ilk işçi iktidarının ilan edildiği 1871 Paris Komününden bile sonra radikal biçimde değişime uğradı.

Ama daha o zaman, Manifesto'nun ilan edildiği 1848'de burjuvazi, "tüm tarihsel hareketi" sürükleyen kuvvet olarak Avrupa'dan başlattığı (Batı Avrupa'dan) koşuyu bütün dünyaya doğru sürdürüyordu. Büyük Fransız Devrimi'nden (1789) beri kendi çağını ilan etmiş olmanın gönenci içindeki burjuvazi için dünya

artık kanatlarının altındaydı. Ve uçtuğu irtifa hayli yüksekti. Ne kadar mı? Makine ve buharın büyük sanayinin bacasından fışkırttığı dumanların erişebildiği yere kadar. Yani, tüm dünyaya yayılmış hammadde kaynaklarının kuş bakışı görülebileceği kadar yükseğe. Burjuvazinin ufku, daha ondokuzuncu yüzyılın ortalarında "dünyasal"laşmıştı. Kapitalist üretim biçimi, burjuvazinin bu ufkunun maddi kaynağı olarak, dünya coğrafyasına hızla yayılıyor, Avrupa, dünyaya, dünya kapitalizme akıyordu.

Proletaryanın hareketi belki yeni yürümeğe başlamıştı ama, bir önceki yüzyılın (esasen 16. yüzyılda başlayan) taşıdığı kapitalist evrimsel birikiminin hazır verili koşullarına sırtını dayayan burjuvazi, Manifesto'lu yıllarda, yükselişinin doruklarına doğru tırmanışa geçmişti bile. Manifesto teorik olarak dünyaya "hakimdi", ama burjuvazi de pratik olarak. Kanıtı Manifesto'nun kendisinde var; "*Büyük sanayi, Amerika'nın hazırladığı dünya pazarını kurdu.*"

Dünya pazarı, ticarete, gemiciliğe, kara komünikasyonuna ölçsüz bir gelişme kazandırdı. Bu gelişmede, sanayinin yayılmasını etkiledi; ve sanayinin, ticaretin, gemiciliğin, demiryollarının genişlemesine orantılı olarak, burjuvazi de aynı oranda gelişti, sermayesini artırdı, ortaçağdan kalma bütün sınırları geri plana itti.”

Büyük sanayi ve dünya pazarı; bu iki bileşen, modern kapitalist üretim çizgisinin tarihsel olarak oluşmuş vektörel kuvvetleridir. Ve kapitalizmin, serbest rekabetçi dönemi içindeki dünyasallaşmasını sürükleyici güçleri olmuşlardır. Biz buna kapitalist gelişim çizgisinin ilk büyük dönüştürme, ya da aynı anlama gelmek üzere, burjuvazinin bugün küreselleşme olarak adlandırmayı tercih ettiği (bu bilinçli bir ideolojik tutum olduğu ve daha sonra ele alacağımız için şimdilik geçiyoruz) kapitalizmin bir dünya sistemine dönüşmesinin ilk giriş adımı diyoruz.

19. yüzyılın başlangıç yılları kapitalizmin dünya sistemine evrilmesinin somutlaştığı zaman kesiti olsa da, bir üretim biçimi olarak kapitalizmin başlangıcından itibaren dünyasallaşma eğilimine sahip olduğu bilinmektedir. Bu bilimsel gerçeğin bilgisini Marks'a borçluyuz. Sermayenin akışkan yapısı (hareketi), Marks'ın Kapital'de çözümlediği içsel yasalarına dayalı olarak, doğduğu yerelin sınırlarının dışına doğru hareketini tarihsel olarak koşullamaktadır. Sermaye kişisel değil, toplumsal bir güç olduğuna göre, o, sahibinin keyfilik sınırlarına bağlı değil, toplumsal gelişmenin ekonomik yasalarına bağlı olarak hareket edecek, sahibini bile

peşinden sürükleyecektir.

Nereye kadar mı?

Günümüzün dünyasında sermayenin, uzay boşluğunu bile azami kâr hırsıyla ve açgözlülüğüyle doldurmaya uğraştığına, oraya doğru her geçen gün daha fazla aktığına tanıklık ettiğimize göre, pratik bakımdan sınırın ucunu açık bırakmakta yarar var. Zaten Marks'ta Manifesto'da öyle yapıyor ve şunu yazıyordu: “Ürünleri için sürekli genişleyen bir sürüm gereksinmesi, burjuvaziyi, yer-kürenin dört bir yanında kovalıyor. Her yere gitmek, her yere yerleşmek, her yerde bağlantılar kurmak zorundadır.”

Ama teorik bakımdan bu sınır var ve Manifesto'da gösterilmiştir de: Kapitalist özel mülkiyetin ortadan kaldırılması. Manifesto, son söz olarak, bütün dünya işçilerine “birleşiniz” diye çağrı yaptığında, bu, kapitalizmin bağrında, onu yıkacak ve ortadan kaldıracak toplumsal güçlerin de tarihsel olarak oluşmuş olduğunun teorik ilanı anlamına geliyordu aynı zamanda.

Dünyasallaşan burjuvaziyi ortadan kaldırmak için proletaryanın dünyasal birliği.

Uzay, henüz o gün, sermaye tarafından tehdit edilmekten, Marks'ın teorik olarak önceden öngördüğü zaman aralığı kadar, yani yüzyıl uzakta kalıyordu. Marks ne kahindi, ne de bir kehanette bulundu. Çünkü o, gözlerini yer-yüzüne, kapitalist topluma ve onun işleyiş yasalarının incelenmesine dikmişti. Manifesto, o günün kapitalist toplumunun somut teorik tasvirini yaptı. Bugünün küreselleşmecileri ve onların en “seçkin” teorisyen ve ideologları, bırakalım insanlığa bir toplumsal çıkış göstermeyi, kapitalizmin kör ve vahşi yasalarına boyun eğil-

mesi gerektiği dışında gerçek hiçbir şey söylemiyorlar. Ya da tek gerçek teori ve ideolojileri budur artık; teorisiz ve ideolojisizlerdir aslında. Böyle olduğu için küreselleşmeyi, “tarihsiz”liğin zeminine oturarak “izah” edebiliyorlar ancak; gerçekte tarihsizdirler de. Fukuyama’nın “tarihin sonu” olarak ortaya attığı “tez”in, dünya burjuvazisinin kısa sürede gizli dini haline gelmiş olmasının tek izahı bu oluyor. Nedeni basit; çünkü yürüttükleri “akıl” şunu demiş oluyor; kapitalizmi yıkmaya gerek yok, çünkü sosyalizm yıkıldı, kapitalizmsiz bir sosyalizm felaket olurdu, sosyalizmsiz kapitalizm ise, zaten eski kapitalizm olmazdı. Tarih yeni bir aşamaya sıçradı ve yok oldu! Eski kavgalara (sınıf kavgalarına) gerek kalmadı artık; şimdi herkes eskiden elinde ne kalmışsa onu büyütme çalışmalı. Çünkü artık “bilgi çağındayız” ve bu, her şeyi değiştirme gücüne sahip tek kuvvettir.

Bu yavan aklın (ve felsefenin) kaynağı, tabii ki somut kapitalizmin küresel gerçekleri değil, burjuvazinin bakıp bakıp konuştuğu “idealist küre”sinin “gerçek”leridir. Hegelci idealizmin iki yüzyıl sonra yeniden burjuvazinin imdadına çağrılmasının ve yeni versiyonlarının seri üretimine başlanılmasının tesadüf olmadığı açık. Sermaye, yerküreyi aşp, uzaya çıkınca, felsefesi de uçuyor haliyle. Ama biz yerküremize geri dönelim ve Marks’ın gözüyle kapitalizmin dünyasallaşmasının tarihsel gelişimini izlemeye devam edelim.

Bu evrimin, ikinci büyük dönüşüm hareketi 19. yüzyılın sonları-20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Bizim, kapitalizmin dünya sistemine dönüşmesinin ikinci geçiş noktası olarak gördüğümüz bu dönemin temel özelliği serbest rekabetten, tekelci rekabete geçiştir. Dünya pazarı artık dev tekellerin ve tröstlerin hegemonya savaşlarının arenası haline gelmiş bulunuyordu. Lenin “Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm” adlı çalışmasında bu gelişimin teorisini oluşturmuş ve tekellerin, kapitalist üretim sürecinin gelişiminin belirli bir aşamasında tarihsel ve zorunlu olarak oluştuklarını açıklamıştır. Burada temel etken sermayenin ve üretimin merkezileşme ve yoğunlaşma düzeyidir. Merkezileşme ve yoğunlaşma kapitalizmin kendi dinamiklerinin hareketiyle ilerleyen bir eğilim olarak Marks tarafından çok önceleri zaten bir formülasyona kavuşturulmuş ve

Manifesto’da da gösterilmiştir. Kapitalizmin üç ana özelliği biçiminde geliştirilen bu formülasyon; üretim araçlarının az elde toplanmasını, emeğin toplumsal emek olarak örgütlenmesini ve dünya pazarının oluşmasına dayandırılmaktadır.

Lenin’in yaptığı, Marks’ın yöntemine bağlı kalarak, o günün kapitalizminin ulaştığı aşamanın somut tasvirini yapmak olmuştur. Burada bir hatırlatmaya ihtiyaç var; biz ne özellikle Marks’ın ne de Lenin’in kapitalizmin dünyasıyla ilgili çözümlerinin ve ulaştığı diğer sonuçların tüm içeriğiyle başlı başına ilgilenmeyeceğiz. Çünkü bu yazının ana eksenini, kapita-

Bugünün küreselleşmecileri ve onların en “seçkin” teorisyen ve ideologları, teorisiz ve ideolojisizlerdir aslında. Böyle olduğu için küreselleşmeyi, “tarihsiz”liğin zeminine oturarak “izah” edebiliyorlar ancak; gerçekte tarihsizdirler de.

lizmin dünyasallaşma çizgisinin, kendi iç dinamikleri ve yapısına dayalı evriminin genel yönleriyle göstermeye çalışılması olacaktır.

Burada ilerlemeye devam ettiğimizde tek elci rekabet döneminde de kapitalizmin üç temel özelliği olarak belirlenen faktörün sürekliliğini koruduğunu görüyoruz. Gelişim, bu faktörlerin düşey ve yatay düzlemde derinleşmesiyle yeni nitelikler kazanmış olmalarıdır. Serbest rekabetçi dönemde sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması esas olarak “ulusal” sınırlar içinde gelişirken, dünya pazarı, birkaç gelişkin kapitalist devletin sanayi ürünlerinin sürüm gücüyle ilerliyordu. Ulusal pazarların birbirleriyle ilişkisi, mal alışverişinin, yani ticari sermayenin dünya pazarındaki dolaşım gücü kadardı. Meta ihracı tüm bu dönemin ana unsuruydu. Ama bu süreç Manifesto’da da belirtildiği gibi; “Burjuvazi, dünya pazarını kendisi sömürmekte, bütün ülkelerin üretimine ve tüketimine kozmopolit bir nitelik” vermeye ve “Eski yerel

ve ulusal içe kapanaklığının ve kendi kendine yeterliliğin yerine, ulusların çok yönlü ilişkileri, çok yönlü karşılıklı bağımlılığı” geçirmeye yetiyordu.

“Karşılıklı bağımlılık” vurgusunun bugün küreselleşmecilerin literatüründe sihirli bir kavram olarak işgördüğünü hatırladığımızda, liberalizmin ideologlarının neden sık sık Marks’ın bile “yardımı”na başvurduklarını daha iyi anlıyoruz. Marks’ı kendilerine “kanıt” olarak göstermek, burjuvazinin yüzelli yıl bo-

Kendi tezlerinin iç mantığıyla çelişmeyi göze alma pahasına “aşırı eylem” halinde olan küreselleşme ideologlarını peşinden sürükleyen kuvvet nedir acaba? Apaçık, gerçek bir ekonomik hareketin gücüdür bu; kapitalist dünyanın hareketi, onun emperyalizm aşamasının bugünkü ihtiyaçlarından doğan harekettir.

yunca başvurduğu klasik bir hilesidir. Özellikle de sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Lenin’e karşı Marks’ı (tabii devrimci Marks’ı değil, “iktisatçı” Marks’ı) savunmak biçiminde yoğunlaşan bu hilenin, burjuvazi için, kökleri Ekim Devrimi’nde saklı tarihsel nedenleri var. Çünkü 1917 Ekim Sosyalist Devrimi, kapitalizmin gelişim evriminin tekel egemenliğinde süren dünyasal çizgisini kıran ve dünya pazarının parçalanmasına yol açan, lanetli bir girişimdi burjuvazi için. Ama gerçekten de tam öyle oldu; meta ihracının yanısıra mali ve finans sermayesinin öne çıkmasıyla ve dünya pazarının dev tekeli güçler tarafından paylaşılmasıyla olağanüstü hızlanan “karşılıklı bağımlılığa” dayalı kapitalist dünya ilişkilerinden, büyük bir coğrafya parçası koparılmış oluyordu. II. Dünya Savaşı’nın sonuçları da bu parçayı önemli ölçüde büyütünce kapitalizmin genel krizi de, I. Dünya Savaşı sonrasına oranla katlanarak derinleşmiş oluyordu.

Modern kapitalist üretim sürecinin tüm gelişme seyri boyunca ve dolayısıyla dünyasal bir sistem oluşu içindeki bütün ilerleme çizgisine eşlik eden bir diğer olgu da, krizlerdir. Kriz (bunalım) kapitalizmin öz çocuğudur ve onu boğazlayarak kurtulma şansı da ne yazık ki yoktur. Daha da ötesi, aşırı üretim krizleri, “ulusal” ekonomilerin sınırlarını aştığı ya da kapitalist büyük metropol ekonomileri tuttuğu oranda dünyasal bazda yıkımlara yol açmaktadır. Fakat bu aynı zamanda sermayenin merkezleşmesinde daha yüksek bir yoğunlaşma hızına dönüşerek, kapitalist üretim sürecinin genişlemesine itilim kazandırmaktadır. Böylece dünya pazarı yeniden ve yeniden kapitalizm tarafından ele geçirilmekte, döngü yeni bir krizle buluşuncaya kadar ucu açık olarak kalmaktadır.

Kapitalizmin dünyasal gelişim sürecinin temel dönemeç eşiklerinin hepsinin öngününde krizsel (bunalım) süreçlerin varlığı dikkat çekmektedir. Sınıflar mücadelesinin ulaştığı alt üst edici baskının zorunlulukları, hegemonyacı savaş siyasetinin dünyasal ihtiyaçları, bilimsel gelişmenin teknoloji aracılığıyla üretim sürecine yoğun girişinin yarattığı değişimler vb. faktörlerin bazen tek tek bazen de bileşik biçimlerde sözünü ettiğimiz dönüşüm süreçlerine eşlik ettiğini belirtmemiz gerekiyor. Her somut aşamada bunların hangisinin/hangilerinin belirleyici roller oynadığı ve hangi biçimlerde açığa çıktığının incelenmesi ayrı bir çalışma konusudur ve bu yazımızın amacının dışında kalıyor.

Fakat krizlerin rolü de dahil olmak üzere değindiğimiz dinamiklerin diyalektiğinin 20. yüzyılın son çeyreğinde de işlediğini ve bizim üçüncü geçiş eşiği olarak belirlediğimiz kapitalizmin dünyasallaşma dönüşümünün yeni evresini hazırladığını görüyoruz. ‘89-’91 çöküşüyle bu süreç büyük bir itilim kazanmıştır. “Küreselleşme”, bugünü de kapsayan değişimlerin burjuva dilindeki genel ideolojik karşılığı oluyor.

Küreselleşmeci ideologların, özellikle de onların bir zamanlar Kapital’i “yalayıp yutmuş” Marks “uzmanı” eski tüfek, yeni liberal olanlarının krizler konusunda “iktisatçı” Marks’ı bu kez “yardıma” çağırılmaları/çağırılmamaları pek eğlendirici oluyor doğrusu. Böyle durumlarda Marks’ı susarak öldürmeyi tercih ediyorlar, yine klasik bir hile olarak. Ama Marks, ba-

kın Komünist Manifesto'da, daha 1848'de nasıl konuşuyor, krizlerle ilgili olarak: “Peki, burjuvazi bu bunalımları (krizleri, TD) nasıl atlattıyor? Bir yandan üretici güçleri kitlesel olarak zorla yok ederek; öte yandan yeni pazarlar ele geçirerek ve eskilerini daha kapsamlı biçimde sömürerek. Yani, daha çok yönlü ve daha büyük bunalımlar hazırlayarak ve bunalımları önleyen araçları azaltarak.”

Küreselleşme ideolojisi kapitalizmin krizinin marksist teorisi karşısında suskun kalsa da, krizin reel dinamiklerinin konuştuğu çelişkiler karşısında susmayı tercih etmiyor. Etmiyor ancak, bu kez daha ileri giderek “intihar etmeye” yelteniyor (tam da dört dörtlük bir burjuva ideolojik tutum olarak, en radikal bireysel kurtuluş yolunu seçip, bütün çelişkileri çözmeye! eylemine yöneliyor) ve emek ve sermayenin artık üretim aracı olmaktan çıktığını iddia ediyor. Eh zaten öyle kriz falan da olmayacaktır. Şu dünyanın son 10-15 yılında olan bitenler ise küreselleşmenin bütün yapısıyla henüz oturmamış olmasından kaynaklanan ve gelişmelere direnen eski dünyadan kalan geçici ve arizi sorunlar olarak yaşanmaktadır. Süreç tamamlandıkça kapitalizme de gerek kalmayacaktır (emek ve sermaye üretim aracı olmaktan çıktığı için) ve dünya “kapitalizm ötesi toplum”la tam olarak kucaklaşacaktır; yaşasın mutlak küreselleşme!

Anlaşılan o ki, 21. yüzyılda ufku uzaya ulaşmış burjuvazi, oradan, dünyayı tam “küresel” görüyor. Ama zaten “fizik dünyanın” hareketini inceleyen bilim disiplinleri bunu teorik olarak çoktan kanıtlamışlardı. Şarlatanlar dışında, bilime dayalı bir tartışma yapılmıyor artık bu konuda.

Peki ama dünya uzaydan değil de, içeriden nasıl görünüyor; tam “küresel” mi? Toplumsal dünyanın hareketi de kesin olarak küreselleşmiş durumda mı? Bu hareketi inceleyen tarih bilimi hangi sonuçlara ulaşmış bulunuyor? Teori işini bitirdi mi bu konuda?

Öyle olmadığı ortada. “Tarihin sonu”nu ilan edip “toplumsal dünyanın” bundan sonraki hareketini küresel teorizme mahkum etmeye kalkışan şarlatanlar var olduğuna göre, bizim için teorinin yükü çok ağırlaşmış demektir. Üstelik bu tezin sahipleri ve izleyicileri küreselleşmeyi, kendi iddialarının kanıtına dönü-

şen bir gelişme/durum olarak kabul edip gösterdikleri için sorunun değişik boyutlarıyla ele alınması bir zorunluluğa yol açıyor bizim bakımımızdan. Ancak tek neden bu, ya da hepsi bundan ibaret değil. Küresel teorizmin ideologları, toplumsal dünyanın “tarihsiz” hareketinden ideolojik bir hareket üretiyorlar ve onu bütün güç ve olanaklarıyla savunmaya, yaymaya ve örgütlemeye devam ediyorlar. Kendi tezlerinin iç mantığıyla çelişmeyi göze alma pahasına “aşırı eylem” halinde olan küreselleşme ideologlarını peşinden sürükleyen kuvvet nedir acaba? Açık, gerçek bir ekonomik hareketin gücüdür bu; kapitalist dünyanın hareketi, onun emperyalizm aşamasının bugünkü ihtiyaçlarından doğan harekettir. Şimdilerde buna neoliberalizmin ekonomi politikası deniyor. “Tarihin sonu”nun geldiği yerden neoliberalizmin ideolojik hareketi başlıyor.

Burjuvazinin yüzelli yıl sonra cesaret edip Komünist Manifesto'yla giriştiği rövanşta salladığı ideolojik yumruk işte bu! Zavallı burjuvazi! 150 yıl önce “komünizm hayaleti” korkusuyla ava çıktığında, Paris Komünü'yle işçi sınıfından okkalı bir yumruk yemiş, Ekim Sosyalist Devrimi'nin darbesiyle yere serilmiş, büyük antifaşist savaşının zaferiyle neredeyse havlu atacak hale gelmişti.

Kruşçev revizyonist kliğinin SSCB'de iktidarı ele geçirmesiyle başlayan ve sosyalizmin geçici yenilgisiyle sonuçlanan gerileme sürecine pek güvendiği belli olan burjuvazi, 21. yüzyılın maçı kendi kalesi sandığı küreselleşme ringinde oynamak istiyor. Komünizm davası seve seve çıkacaktır mücadeleye. Burjuvazinin unuttuğu; küreselleşme ringinde seyircilerin ezici çoğunluğu yine bizden, işçi sınıfı ve emekçiler olacak. Ve Manifesto, doğuşen proletaryanın aklı.

İşçi sınıfı Manifesto'nun son sözünü işaret ettiği yolda ve 20 yüzyılın sosyalizm mücadelesinin ve pratiğinin devrimci eleştirel birikiminin kazanımlarıyla ilerleyerek, burjuva küreselleşmesine karşı proletarya enternasyonalizmini ayaklarının üzerine tekrar dizecektir. Toplumsal dünyanın hareketinin teorik emri 21. yüzyılda da komünistler için hâlâ budur. Bu kez proletaryanın yumruğu daha okkalı gelecek; tam nakavt!■

11 Eylül'ün Gölgesinde Ortadoğu'da Yeni Düzen

Afganistan işgaliyle Orta Asya, Hazar bölgesini paylaşmada yeni bir adım atıldı. ABD bölge ülkelerinde, Kafkaslar'da, Gürcistan'a uzanan hatta askeri üsler kurarak yerleşmeye çalışıyor. Ortadoğu'ya ABD, İngiltere ve İsrail büyük bir askeri yığınak yaptılar.

AMERİKA'DA İkiz Kuleler yıkılıp Pentagon vurulunca bütün dünya hayretler içinde kaldı. ABD Devlet Başkanı George W. Bush saatlerce gökyüzünde asılı kalırken, emperyalistler şaşkınlık içinde New York'ta yükselen dumanları izliyordu. Bu şok baskın beklenmedik bir dönemde bütün bir Amerikan rüyasının bitiş düdüğünü çaldı. Henüz son değil elbet, ama imparatorluk düşünün gerçeğe dönüşmeyeceği, Amerikan emperyalizminin nihai sona doğru ilerleyeceğini ilan etti 11 Eylül.

W. Bush, olayın ardından, 15 Eylül günü "ulusa sesleniş" konuşmasında, "ABD'ye savaş açanlar, kendi yıkımlarını kendi elleriyle seçmişlerdir" diyerek zayıflıklarının üstünü kararlılık mesajlarıyla örtmeye çalıştı. Akıl hocalarından Samuel P. Huntington ise, yaşadıklarını gerçeği, "Ölmekten korkmayan insanların duruş ve davranışlarını nasıl değiştirebileceğimizi bilemiyorum" sözleriyle tanımlıyordu.

Nasıl olmasın ki? Tam da bütün dünya-

nın iktidar erkini kendilerinde topladıklarını sandıkları ve büyük Amerikan rüyasına yattıkları bir dönemde, emperyalist kapitalizmin egemenlik sembolü olan Dünya Ticaret Merkezi ve dünyanın her bölgesini savaşa boğacak silah gücüne sahip ABD'nin askeri gücünün sembolü olarak da Pentagon, bütün güvenlik sistemine karşın vuruldu. İki milyon asker, 500 bin polis, 900 bin özel güvenlik görevlisi, 330 milyar dolarlık savunma bütçesiyle dünyanın en güçlü ordusu, emperyalizmin merkezi, ABD'nin kalbini korumaya yetmedi. "Ölmekten korkmayan insanların" gücü ve iradesi her türlü teknolojik donanıma üstün geldi.

DEĞİŞEN DENGELER

I. ve II. Dünya Savaşları, dönemlerinin sorunlarını bir biçimiyle çözdü. 1989/90 olaylarından sonra SB'nin dağılmasıyla çok büyük bir boşluk oluştu. İki kutuplu denge durumu

bozuldu. Dünyanın yeni statüsü ise henüz şekillenmedi. Çok kutuplu sürece geçiş hali yaşanıyor. Bunun netleşmesi başlamış ve devam edecek bir dizi çatışma ve hegemonya mücadelesi sonrasında olacaktır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra on yıllarca devam eden statüko SB'nin dağılmasıyla bozulunca ortaya çıkan tabloda ganimetin kimler tarafından paylaşılacağı, emperyalist politikanın temeli oldu. Doğu Avrupa'yı Almanya sessiz sedasız yuttu. Balkanlar paylaşılarak yeni bir statüye kavuşturuldu. Ama henüz Kafkaslar, Hazar bölgesi ve Ortadoğu sorunları çözülmüş değil. Afganistan işgaliyle Orta Asya, Hazar bölgesini paylaşmada yeni bir adım atıldı. ABD bölge ülkelerinde, Kafkaslar'da, Gürcistan'a uzanan hatta askeri üsler kurarak yerleşmeye çalışıyor. Ortadoğu'ya ABD, İngiltere ve İsrail büyük bir askeri yığınak yaptılar. Emperyalistler doğrudan karşı karşıya gelmemiş olsalar da aralarındaki çelişkiler keskinleşmektedir. Çetin bir bölge olan Ortadoğu, egemenlik çelişkilerinin keskinleşmesinde ön plandadır.

Bu durum yer yer bölgesel güçleri öne çıkarıyor. Önümüzdeki dönem hegemonya yarışında, ittifakların alacağı biçim ve çatışmaların gelişim seyrine bağlı kimi emperyalistler bölgesel güçler durumuna gerilerken, kimi bölgesel güçler de öne çıkacak ve oluşacak yeni statükoda rol oynayacaklardır.

Egemenlik savaşında ABD militarist karakterini güçlendiriyor. Yeni statükoyu oluşturmada askeri siyaseti devreye sokuyor. İşbirlikçileri aracılığıyla yaptığını şimdi doğrudan kuvvetleri, askeri hegemonyası ile yapıyor.

Rus İmparatorluğu'nun –sonradan yıkımını da getiren– zafer sarhoşluğuna tutulduğu bir dönemde onun lirik coşkısına kapılan alçak ruhlu ozan Derjavin, “sana ittifakın ne gereği var/ ilerle ey Rus, evren senindir” diyordu. Şimdi Amerikan stratejistleri de, çürümenin mikrobunu büyüten kendi devletlerinin ecelini halklara havale edecek çağırıyor, “ilerle ey Yankee, fırsat senindir” diyorlar. Amerikan dış politikasının oluşturulmasında rol oynayan stratejist Zbigniew Brzezinski, 1990 sonrası dönemde iki kutuplu denge durumu bozulunca ABD'nin mutlak egemenliği için, “En acil görev, hiçbir devlet ya da devletler

birleşiminin Amerika Birleşik Devletleri'ni Avrasya'dan atma, ya da hatta onun belirleyici hakemlik rolünü önemli ölçüde azaltma kapasitesini elde etmemesini sağlamaktır” diyor.

İşte SB'nin dağılmasıyla birlikte Amerikan dış politikasına, jeopolitik stratejisine yön veren bakış açısı budur. 11 Eylül, bu politikayı sonuçlarına vardırma askeri kuvvetleri daha doğrudan ve etkili kullanmaya gerekçe olmuştur.

Amerikan emperyalizmi, iktisadi ağırlığını ve elindeki askeri kuvveti, dünya egemenliğinde doğan boşluğu tek başına doldurmak ve kendi yörüngesinde kurduğu bölgesel ittifaklarla tek merkezi güç olarak egemenliğini inşa etmek istiyor. ABD, dünyanın belli başlı emperyalist devletleriyle ilişkiyi “merkezi ortaklık” düzeyinde ele almıyor. Almanya, Fransa, Japonya, Çin ve Rusya gibi öne çıkmış emperyalist devletleri dünya egemenliğinde politika merkezinin dışına çıkarmak ve bölge devletleri olarak konumlandırmak istiyor. Bu devletleri dünya egemenlik planlarının dışında tutarak, birçok cepheden sıkıştırıp etkisizleştirerek seçeneksiz bırakmak, bunlarla bölge düzeyinde ittifaklar kurmak ABD dış politikasının yeni dönem ittifak stratejisidir.

Amerikan emperyalizmi diğer emperyalist ülkeleri doğrudan karşısına alarak değil, onlarla ilişkiler kurarak, farklı ittifaklara yö-

nelmesini önlemeye çalışarak müdahaleler geliştirmeye çalışıyor. ABD, dünyanın birçok bölgesinde tek başına askeri gücüne dayanarak egemenlik kurup kalıcılaştırılmaz. Bu nedenle bölge düzeyinde devletlerle “ortaklık” kurmak, paylaşım ittifakları oluşturmak zordur. Nüfuz alanları üzerinde egemenliğini de bölgesel ve daha lokal düzeyde kurmuş ittifaklarla yürütebilecektir. ABD, uluslararası çatışmalar ve nüfuz egemenliğinde bu ülkelerin mutlak olarak siyasal liderliğinin kabulü, bağımlılaştırılmış işbirliği içinde, askeri olarak birinin diğerine müdahalesini engelle-

Amerikan emperyalizmi diğer emperyalist ülkeleri doğrudan karşısına alarak değil, onlarla ilişkiler kurarak, farklı ittifaklara yönelmesini önlemeye çalışarak müdahaleler geliştirmeye çalışıyor. ABD, dünyanın birçok bölgesinde tek başına askeri gücüne dayanarak egemenlik kurup kalıcılaştırılmaz.

yecek bir hamilik, koruma statüsü elde etmek ve oturtmak istiyor. Bölgesel güçler arasında denge durumu yaratmak da bu nedenle önemlidir.

Keza ABD'nin egemenlik kurmada engel teşkil eden bölge devletlerini hizaya sokma stratejisi, sadece bir hükümet değişikliği olarak hedefte değildir. ABD'nin dayattığı sisteme direnen merkezleri “rehabilitate” etme hesabının yanı sıra rejim ve kimi devletlerde sınır değişiklikleri de gündemdedir. “Komünizm tehlikesi” ve Sovyetler Birliği'ne karşı geliştirilen yeşil hat, karşı silaha dönüşmüştür. “Değişim”in merkezinde yer alan Ortadoğu'da sistem bu bakımdan da gözden geçirilmektedir. En başta Irak ve hatta İran ile Suudi Arabistan yaşanacak bu gözden geçirmede Türkiye modeline uygun olarak gerçekleşecek “laikleştirme” operasyonu rejim değişikliklerinin hedefindedir. ABD, bir ölçüde kaynaşmış ve an-

tiamerikancı bir karakter almış islam kimliğini çözme, “Batı değerleri” karşısında tutuculaşan toplumsal tabanı liberalize ederek kitlede değişim yaratmayı hedeflemektedir. Ortadoğu'da tutunabilmenin bir yolu da buradan geçecektir.

Kısacası Ortadoğu egemenlik için ilk hedef bölge, ama aynı zamanda iktidar değişikliklerine paralel yaşanacak rejim değişiklikleri bakımından da hedeftedir. Irak, her bakımdan kobay olarak değerlendirilecektir, ama etkisi Suudi Arabistan, İran ve Mısır gibi ülkelerde nasıl olacak henüz açığa çıkmış değildir.

Bütün bu politikaların uygulanmasında sorun oluşturan başlıca güç ise, İngiltere'nin dışında olduğu, ama Almanya ve Fransa ittifakının öncülüğüne dayalı AB'dir. İsrail ve İngiltere (ki İngiltere'nin de önemli itirazları olduğu görülüyor) dışında dünyanın çok geniş bir kesimi ABD'ye karşı, ama ittifak oluşturamıyorlar. AB, bir yandan ABD'nin genişleme ve hegemonya kurma çalışmasına doğrudan cephe almayarak pasif bir tutum takınıyor, ama diğer taraftan ABD egemenliğini de kabul etmiyor. Rusya'nın hoşnutsuzluğu da dikkate alındığında AB-Rusya buluşmasının olasılık dahilinde olduğu ABD egemen burjuvazisinin hesapları arasındadır.

ORTADOĞU'DA YAĞLI PAZAR

İngiliz emperyalizminin dünya egemenliği stratejisini çizerken geliştirdiği bir kavram olarak Ortadoğu; Irak, İran, Suriye, Türkiye, İsrail, Filistin, Lübnan, Kuveyt, Ürdün, Katar, Bahreyn, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Yemen, Suudi Arabistan ve Mısır'dan oluşmaktadır.

Ortadoğu'nun yüzölçümü 6 milyon 848 bin km² dir. Nüfusu, dünya nüfusunun 6 milyarı aştığı bu dönemde 300 milyon gibi bir azınlığı oluşturmaktadır. Büyük çoğunluğu Arap'tır. Topraklar çorak, yaşam çoğunlukla bozkır eteklerinde ve vahalarda sürdürülmektedir.

Peki, Osmanlı, İngiliz ve Fransız işgalleri başta olmak üzere II. Dünya Savaşı'na kadar hep işgal yaşamış ve çoğunluğu ancak savaş sonrasında bağımsızlaşmış Ortadoğu ülkeleri-

ni ve bu toprakları emperyalistlerin ilgi merkezi haline getiren nedir?

Ortadoğu, Batı ile Çin-Japonya'ya uzanan Uzakdoğu arasında köprü durumundadır. Aynı zamanda Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının buluşma noktasıdır. Bir taraftan büyük kara kütleleri, diğer taraftan Akdeniz ve Hint Okyanusları ile çevrilmiştir. Ortadoğu'yu önemli kılan temel faktörlerden biri de birçok noktaya bağlantıyı oluşturan bu coğrafyasıdır.

İkincisi ise sanayileşmenin vazgeçilmez gıdası, enerji kaynağı olan petroldür. Dünyada enerji tüketiminin yarısı petrolden karşılanmaktadır. Ortadoğu dünyada bilinen petrol rezervlerinin yüzde 68'ine sahiptir. Belli başlı ülkeler ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü Körfez'den almaktadır. Yeni petrol alanlarına ulaşamazsa ABD'nin petrol rezervlerinin 10 yılda tükeneceği belirtilmektedir. Çin, Hindistan gibi hızla sanayileşmekte olan ülkelerin petrole ihtiyacı sürekli artmaktadır. Bu iki gerçekten yola çıkarsak petrol ve enerji kaynaklarına hakimiyet emperyalist sistemin geleceği üzerinde söz sahibi olmak, otorite kurmak demektir. Ayrıca, Kafkasya, Hazar Bölgesi enerji kaynaklarının sevkiyat güzergahı olması da bölgenin önemini artıran bir diğer faktör.

ORTADOĞU'YA ACİL MÜDAHALE

Demek ki bugün ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalesinde iki temel hedef gözetilmektedir. Bunlardan biri giderek daha fazla önem kazanan petrolün üretim ve dağılımının denetlenmesi, taşıma yollarının güvenliğinin sağlanmasıdır. Diğer, Ortadoğu'nun jeostratejik açıdan rakiplerinin önünü kesmede oynayacağı roldür.

İran devriminin ardından Ortadoğu'daki egemenliği zora girince, dönemin ABD Devlet Başkanı Jimmy Carter, 23 Ocak 1980'de bölgedeki amaçlarını dile getirdiği bir açıklamada; "Herhangi bir dış güç tarafından Körfez petrolünü kontrol etmeye yönelik girişim ABD'nin hayati çıkarlarına saldırı olarak kabul edilecek ve askeri güç dahil her türlü araçla savuşturulacaktır" diyordu.

Uluslararası dengeler değişti. Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin petrole bağımlılığı

arttı. Bu durum dikkate alındığında, söz konusu ülke ekonomilerini etkileme ve denetlemede bir inisiyatif alanı oluşturacak dünyanın büyük petrol rezervine sahip Ortadoğu'da ABD'nin elini açık tutması gerekiyor. Jimmy

Carter, "ABD'nin hayati çıkarları" bakımından Körfez petrolünü savaş nedeni sayacaklarını ilan etmişti. Savaş uzmanı ABD'li stratejistler de kurulan egemenliğin pekiştirilmesi ve ABD'nin otoritesine direnen merkezlerin çöktürülmesi için zamanın geldiğini ilan ettiler.

Zbigniew Brzezinski 11 Eylül'den 14 gün sonra 25 Eylül 2001'de The Wall Street Journal'de yayımlanan makalesinde; "Genel hatlarıyla, ABD'nin saldırılara karşılık vermek için kendisine uzun vadeli, orta vadeli ve acil hedefler belirlemesi gerekmektedir. Uzun vadeli karşılık, hem ülke içi güvenliğini güçlendirecek hem de teröristlerin siyasal desteğini kurutacak bir uluslararası koalisyon oluşturmak olmalıdır. Orta vadeli karşılık, bir yandan Ortadoğu, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da faaliyet gösteren terörist şebekelerin üzerine giderken, öbür yandan terörizme hoşgörü gösteren ya da gizli des-

tek veren hükümetleri hedef seçmelidir. Acil karşılık ise, Afganistan'da ve Ortadoğu'da bilinen terörist kamplara ve liderlere karşı, ayrıca Taliban rejimine karşı doğrudan askeri eylemi içermelidir” diye yazdı.

Buna göre, Afganistan ve Ortadoğu'ya savaşı “acil hedefler” kapsamında atılmış adımlar olarak değerlendirilmelidir. Afganistan işgal edildi ve Taliban iktidarına son verildi. Şimdi Irak ve Ortadoğu'daki hedef “lider” sırada. Ama sorun bununla bitmeyecek. Strateji, orta ve uzun vadeli hedefleri de belirlemiştir. Bush'un “şer eksenini”ne dahil ettiği İran ve Kuzey Kore dışında, Filipinler'den Sudan'a, Lübnan'dan Somali'ye birçok ülke sıralanmaktadır. Elbette hedefler, dünya dengelerini de dikkate alan “acil karşılık”, “orta” ve “uzun vadeli” olarak dizayn edilmişlerdir. Ve açık ki, ABD birçok cephede, diplomaside yoğunlaşır ve savaş hazırlığını hızlandırırken dünya yeni bir savaşa doğru yol alıyor.

Artık geriye dönüş yok. ABD'nin saldırgan politikalarına kendi iç kamuoyunda da ciddi tepkiler gelişmekte, iç tartışmalar yaşanmaktadır. Haydut Bush ve şürekası Afganistan'dan sonra ikinci cepheyi Ortadoğu'da açarak uluslararası dengeleri yeniden şekillendirme ve oturtmada kararlı. Uluslararası ilişkileri daha derinden etkileyecek Ortadoğu savaşı Amerikan emperyalizminin çöküşünü de hazırlayacaktır.

Özetlersek, ABD emperyalizmi Ortadoğu'da şunları hedeflemektedir:

1) Ortadoğu petrolünü kontrol etme, üretim ve dağılımı üzerinde denetim kurma ve uluslararası pazarlara “güvenlikli” ulaşımını sağlama.

2) “Şer” devletleri olarak ilan ettiği İran ve Irak'ı dize getirerek, Amerikan egemenliğine sokma.

3) Güçlü dini motifler taşıyan, köklü Amerikan karşıtı tepkilere sahip Arap halklarının kültürünü çözme, İslami dinamikleri zayıflatarak bölgede ABD'nin mutlak egemenliğini inşa etme ve dünya jandarmalığında kurumlaşmasının temel adımlarından biri olarak buralarda sistem değişikliğine gitme.

4) Türkiye, Basra Körfezi ve Arap Yarımada-

dası ülkeleri Bahreyn, Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan'daki askeri üsleri, bölgedeki uçak gemilerinde bulunan 260 civarındaki savaş uçağı ve on binlerce asker ile ABD Ortadoğu'ya yerleşmiştir. Bu gücünü daha da büyüterek egemenliğini askeri açıdan da güvenceye alıp kalıcılaştırma.

5) 60 milyar dolara ulaşan ve Arap devletlerinin silah ithalatının yüzde 80'ini eline geçirdiği bu tekeli güvence altına alma.

6) Yalnızlaşmış İsrail devletinin tecrit durumuna son verme, Türkiye, Suudi Arabistan gibi ülkelerle ittifak ilişkilerini geliştirerek İsrail'i bölge politikaları açısından daha etkili duruma getirme.

7) ABD'nin anlaşmazlık içinde olduğu kimi Ortadoğu ülkeleriyle AB, Rusya ve bir ölçüde Çin'in ticari, kredi, silah satımı ve bu yollarla geliştirdiği ilişkilerin önünü kesme, bölgeyi bu güçlere kapatma.

8) Ortadoğu petrolü üzerinde kuracağı egemenlikle birlikte bölge petrolüne önemli bir bağımlılığı olan Japonya, Çin ve hatta bir ölçüde AB üzerinde etkili olma, güç ilişkisi yaratmayı hedeflemektedir.

KISA BİR ORTADOĞU TURU

ABD'nin işi zor. Saldırgan politikanın yanında İngiltere ve İsrail var. Türkiye Ortadoğu'da İsrailleşmemek için gücünü savaşı durdurmada yoğunlaştırsa da Amerika'nın savaş politikalarına yedeklenmiş durumda. Dünyanın büyük bölümü ise savaşın yayılmasını istemiyor. NATO'nun 5. maddesi çerçevesinde Avrupa emperyalistleri Afganistan işgaline zoraki ve kerhen de olsa destek verdiler. Aynı jesti Ortadoğu için yapmaya yanaşmayacakları görülüyor. Irak'a belki sessiz kalabilirler, ama Batı emperyalistleri İran'a ABD müdahalesini kabule asla yanaşmayacaklardır. Ve Ortadoğu politikası hem bölge devletleri arasındaki ilişki ve çelişkileri belirginleştiriyor, hem de diğer emperyalist güçlerin ayrışmasını hızlandırıyor. Filistin-İsrail ve Irak sorunu öncelikli olsa da bir bütün Ortadoğu'nun çehresinin değiştirilmesi ABD'nin gündeminde.

ORTADOĞU'NUN KANAYAN YARASI

Ortadoğu politikalarının merkezinde Filistin sorunu var. Arap-İsrail ekseninde ABD ile Arap devletleri arasında on yıllardır Filistin baş köşeye oturuyor. İsrail siyonistlerinin işgali karşısında dünya halklarına sayısız kahramanlıklarla ilham kaynağı olmuş Filistin direnişleri Arap halklarının da ilgi ve sempatisini kazanmıştır. Büyük bir kamuoyu desteğine sahip olan Filistin bu nedenle bölge devletlerinin de dış politikasında temel bir yere sahiptir. İsrail devleti, Filistin işgali nedeniyle, Ortadoğu'da lanetli devlet durumundadır. İsrail'le ilişki geliştiren her devlet de Ortadoğu halklarının kin ve nefretini kazanır.

Bu gerçeği bilen ABD, Ortadoğu'da egemenlik kurmanın bir parçası olarak Filistin sorununa daha ciddi el attı. İsrail'in egemenliği altında, sömürge statüsünde Filistin devletinin kurulması bile hazırlanan "nihai çözüm" kapsamında belirsiz bir tarihe bırakıldı. "Oslo Barışı" planı bu çerçevede geliştirildi. Devlet kurma durumunda bile kara, deniz ve hava sahaları İsrail'in kontrolünde, ordu-suz, sınırlı polis gücü olan ve İsrail'in onayı olmadan üçüncü bir devletle anlaşma imzalamayacak kadar emperyalist köleliği dayatan "Oslo Barışı" bu haliyle bile yürürlüğe girmedi. Oslo çerçevesinde "nihai çözüm" belirsizliğini korurken, 1997'de Filistin'in bütün topraklarının yüzde 1'i bile etmeyecek Batı Şeria ve Gazze Şeridi Filistinlilerin kontrolüne bırakıldı.

Bu Filistin sorununu çözmedi/çözemezdi. Filistin halkının acıları dinmedi. Amerikan emperyalistlerinin saldırgan politikalarına denk düşen kasap Şaron iktidarı, sayısız katliam ve saldırılar örgütleyerek Filistin'i tanklarla, ağır silahlar eşliğinde yeniden işgale girişti.

Şaron'un amacı Oslo ile "vaat edilmiş" toprakların tamamını işgal etmek ve Ortadoğu'nun haritası ile yeniden oynanırken, Filistin halkını bu topraklardan atarak Yerleşimcileri o bölgeye de yerleştirmekti. Bunun için Şaron, Filistin iç savaşını kışkırttı. ABD'nin de desteğiyle Arafat'la diğer örgütleri karşı karşı-

ya getirmek, çatıştırmak için özel çaba sarf etti. Ortadoğu'da kaos, karışıklık yaratma ve bölgeyi terörize etme politikasının da bir parçası olarak Şaron, saldırılarını aralıksız sürdürüyor. Şaron, Filistin'de Arafat'ın rolünü tümenden çökertmek, silahlı güçlerini bozguna uğratmak, direnen Filistin halkının isyanını bastırmak istiyor.

2 Aralık 2001 Washington ziyaretinde Şaron'un politikalarının fevri olmadığı, W. Bush ile Colin Powell'ın Filistin işgali ve saldırılarının arkasında olduğu görüldü. ABD'nin Irak'a saldırıları beklenirken Afganistan'dan sonra ikinci işgal hareketi Filistin'e düzenlendi. Filistin işgali Yankee emperyalizminin operas-

yon çerçevesinde düşündüğü plan kapsamındadır. Ama işgali bizzat kendisi değil İsrail siyonistleri üzerinden örgütlemiştir. Filistin sorunu, Ortadoğu'daki yeni durum, dengeler ve devletlerin savaş karşısındaki yeri ve savaş sonrasında şekillenecek ilişkilerin bir parçası olarak gündemdeki yerini koruyacaktır.

HEDEFTEKİ ÜLKE

Artık herkesin ortaklaştığı bir gerçek var: Irak hedefteki ülke. Ortadoğu'da savaş rüzgarı ekseninde Irak sırada. SB'nin dağılmasının hemen ardından ilk hareketi Körfez'e düzenleyen ABD emperyalistleri, 180 bin Iraklı'nın hayatına mal olan saldırıyla birlikte bölgeye büyük ölçüde yerleşti. Ortadoğu haritasını Irak'tan

başlayarak masaya yatırdı. Irak'ın Kuzey'inde ve Güney'inde uçuşa yasak bölgeler ilan ederek, Irak'ı adeta üçe böldü.

Suudi Arabistan'dan sonra dünya petrol rezervi bakımından ikinci sırada olan, kendi içinde ulusal ve mezhepsel farklılıklar taşıyan Irak, hep hedef oldu. Körfez Savaşı ile birlikte Ortadoğu politikalarından dışlandı/tecrit edildi. Ekonomik ve siyasi ambargo uygulanarak abluka altında iktidar krize sürüklenmek istendi. BAAS iktidarı, İncirlik, Suudi Arabistan üsleri ve Güney Kürdistan'dan askeri kuşatma altına alınarak bunaltılmak istendi. Çeşitli mu-

Ortadoğu dünyada bilinen petrol rezervlerinin yüzde 68'ine sahiptir. Çin, Hindistan gibi hızla sanayileşmekte olan ülkelerin petrole ihtiyacı sürekli artmaktadır. Bu iki gerçekten yola çıkarsak petrol ve enerji kaynaklarına hakimiyet emperyalist sistemin geleceği üzerinde söz sahibi olmak, otorite kurmak demektir.

halif gruplar desteklenerek kışkırtıldı. 16-19 Haziran 1992'de Viyana'da bu grupların biraraya getirilmesiyle Irak Ulusal Kongresi (INC) oluşturuldu. Alternatif iktidar odaklarını örgütleme çalışmaları Körfez Savaşı'ndan bu yana devam etti. Muhtelif senaryolar hazırlandı. İngiliz uçaklarıyla eşgüdümlü bombalama ve Irak topraklarına yapılan taciz ateşlerine karşın ABD, BAAS iktidarını pes ettirip teslim almayı başaramadı.

Irak şimdi ABD'nin Ortadoğu politikaları bakımından çiban başı ve Brzezinski'nin işaret ettiği "bilinen terörist" hedef durumunda. Ortadoğu'ya açılan savaşın da ilk ciddi kapısı olacak. Tartışma konusu ve savaş diplomasisinin yoğunlaştığı sorunlar, Irak'ta 16 yıldır zaten tartışmalı olan sınırların yeniden nasıl çizileceği, yani savaş sonrasında haritanın hangi şekiller alacağı, işgalin hangi tarz askeri operasyonla gerçekleşeceği ve savaşta hangi devletle-

rin nasıl bir rol oynayacakları sorunlarıdır.

Amerikan savaş politikaları hakkında "hayali röportajlar"la ünlü savaş borazanı William Safire, "Türk tank tugayları ve ABD özel operasyon birliklerinin beraberce Bağdat'a kadar girecekleri"ni belirtiyor ve bu konuda "Washington'da bir mutabakat sağlanmış olduğuna dair bahse girerim" diyor.

Doğru! Türk burjuva devleti savaşı durdurma çırpınışlarına rağmen "bağımsız" bir politika geliştiremeyecek kadar ABD'nin savaş arabasına bağlanmıştır. Türk tankları dışında, Filistin'e zaten savaş açmış olan İsrail de öyle görülüyor ki Körfez Savaşı'nda olduğu gibi dışta tutulmayacak ve savaşın aktiflerinden olacaktır. İngiltere'yi de hesaba katarsak dört devletin Irak'a başlatılacak savaşta ittifak halinde olacakları anlaşılıyor. Savaşta bir taraf olan bu dört devlet dışında istemeyerek ya da zorla da olsa başkaca hangi devletlerin yer almak durumunda kalacakları henüz netleşmiş değil. Afganistan'a saldırıda Pakistan'ın zorla ABD'nin üssü haline getirilmesi gibi, bütün itirazlarına karşın Suudi Arabistan, ülkede var olan üsler ve 27 bin askeri personelle zaten Amerikan emperyalizminin yedeğinde duruyor.

Savaş sonrası Irak'ın nasıl şekilleneceğini tahmin etmek güç. Dizginlerinden boşalmış emperyalist haydut tam techizat yürüyor. Farklı alternatifler tartışma konusu. a) Irak'ın "toprak bütünlüğü" sağlanarak iktidar değişikliği, b) Sünni, Kürt ve Şiiiler arasında Irak federasyonu, c) Irak'tan ayrı bir Kürt devletinin oluşması ve d) aynı devlet sınırları içerisinde Kürtlere otonomi ve Şiiilere görece bir özerklik... Hesaplarda "a" şıkkı üzerinde bir anlaşmaya (özellikle Türkiye ile) vardıkları anlaşılıyor olsa da, "d" şıkkının geçerli bir olasılık olarak daha ciddi bir ihtimal. Hatta gelişmelerin kaçınılmaz olarak bir Kürt devletine doğru sürüklendiği de söylenebilir.

Irak "muhalifleri"ni toparlamak için oluşturulan Irak Ulusal Kongresi'nde, Şiiiler arasında etkin olan üç Şii örgüt ve kimi sol ve Arap milliyetçisi gruplar yer almamışlardır. Şiiiler, BAAS iktidarıyla ciddi sorunlar yaşamalarına ve ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 55 gibi bir ağırlığına sahip olmalarına karşın ABD'ye güvenmemiş ve Irak'a cepheden tavır almamış-

lardır. BAAS yönetimine karşı çalışmalarda bulunan El Dava ve İslami Devrim Yüksek Meclisi örgütleri potansiyel bir güçtür. Fakat ABD'nin müdahalesini desteklememiş, özerklik istemiyle de bir talepte bulunmamışlardır. Buna karşın, ABD'ye duydukları güvensizlik nedeniyle özerklik talebiyle yola çıkmasalar da, Irak'ın yeniden yapılanması koşullarında pay sahibi olma istekleri artacaktır.

Güney Kürdistan'da örgütlü Mesud Barzani ve Celal Talabani de Ecevit'in Washington gezisinin hemen ardından sık sık açıklamalarda bulunarak Irak'ın "toprak bütünlüğü"nden yana olduklarını belirtmişlerdir. Bu, savaş olasılığının güçlenmesi, operasyonda olası Irak devletinin karşı saldırılarından korunma, doğrudan hedef olmama gibi bir amaç taşısına da bir başka gerçeği, ABD-Türkiye arasındaki anlaşma zeminini de açığa vuruyor. Ama ne yaparlarsa yapsınlar, gerek tarihsel kökleri ve gerekse gelişiminin bugünkü düzeyiyle Kürt devletinin kurulmasının önünü kesmek o kadar kolay olmayacaktır. İlk etapta anlaşmaya bağlı hareket edilse de, her hamle, her hareket bir Kürt devletine doğru koşulları hazırlayacaktır. Ve işte bu gerçek, Irak'ın "toprak bütünlüğü" gibi ninnileri dillendirmede, Türkiye, İran, Irak ve Suriye'yi buluşturan, zaman zaman birbirlerine yaslanmaya kadar götüren ortak zemindir. Ama artık bu zemin ayaklarının altından kayıyor.

"ŞER DEVLETİ"

Yankee emperyalizminin sadık, güvenilir müttefiklerinden Şah'ın iktidarını yıkan 1979 Devrimi'nden bu yana İran ABD'nin temel hedeflerinden biri oldu. Ama İran, bütün ambargo ve yaptırımlara direnmiş, uygulanan tecriti bir ölçüde kırmış ve ABD'nin teslim alma dayatmalarına boyun eğmemiştir. Son yıllarda başta Almanya olmak üzere AB emperyalistleriyle önemli ilişkiler geliştirmiştir. Çin'le 1,5 milyar doları bulan ticari ilişki, teknolojik işbirliği, petrol alımı anlaşmaları yapmıştır. Hatemi'nin Çin ziyaretinde savunma alanında gizli tutulan önemli uzlaşmalara varıldığı belirtilmektedir.

Rusya ile de ciddi ilişkiler geliştirilmiştir. Lukoil ve Gazprom üzerinden petrol ve doğal

gaz sektörlerinde ticari ilişkiler sürdürülmektedir. Rusya ve İran, her iki devletin de ABD ile ciddi rahatsızlıkları vardır. 18 Kasım 1999'da yapılan AGİT İstanbul Zirvesi'nde imzalanan Bakü-Ceyhan ve Trans-Hazar boru hatları projesi, iki ülkenin de Hazar havzasıyla ilgili hesaplarını alt üst edecek gelişmelerdi. ABD'nin Rusya ile 1972'de imzalanan Anti Balistik Füze Anlaşması'ndan tek taraflı vazgeçerek, "Ulusal Füze Savunma Sistemi" adı altında silahlanma ve askeri egemenlikte mutlak güç olma ısrarı ve çabasına iki devlet de tavır almıştır. İran Cumhurbaşkanı Muhammed Hatemi'nin 12 Mart 2001 tarihli dört günlük Moskova ziyaretinde, "Rusya ve İran Cumhuriyeti Arasında Karşılıklı İlişkilerin Temelleri ve İşbirliği İlkeleri Anlaşmaları" da George W. Bush'un tepkilerine yol açmış, "Rusya'nın düşman olmadığını ama isterse bir tehlike olabileceğini" söylemeye kadar götürmüştür.

Gelişmeler bu rotada ilerlerken hedefteki "şer devleti" İran, emperyalist devletleri şoka sokan, kimini şaşkına çeviren 11 Eylül olayını hemen kınadı. Bu durum İran-ABD arasında yeni bir sürecin yaşanacağı izlenimini yarattı. Bush'un "ya bizdensiniz ya da teröristlerin safında" uyarısıyla bütün dünya devletlerini taraf olmaya zorlayan çağrısı, İran devletini de hedeflemiştir. ABD'nin tehditle karışık İran'la "yumuşak" bir ilişki denemesi, Afganistan işgal operasyonunun sürdüğü bir dönemde Arap ve Müslüman halkların tepkisini almak amacını da taşıyordu. Bush, İran'la diyalogun kurulması ve İran'ı politik hesaplarına yedeklemek amacıyla İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw'u da aracı olarak Tahran'a gönderdi. İran'ın bölgedeki genel imaj nedeniyle Afganistan'ın yeni yönetimine vereceği destek önemliydi. Afganistan'da yeni iktidar, bölge devletleri ve halkları nezdinde tecrit duruma girmemeliydi. ABD ile ilişkilerin gelişim seyri, Afganistan'la kurulacak bağın gelecekteki etkisi ve savaş rüzgarlarının estiği bir dönemde İran bunu dikkate aldı. Batılı emperyalistlerle ilişkilerin önemini hesaba katarak konjonktürün de etkisiyle İran, Afganistan'ın yeniden inşası için Karzai'ye 500 milyon dolar verdi.

Keza Bush, İran'ı savaş politikalarına dahil etmek için daha da ileri giderek Irak'ın bölünmesi senaryosunda Şiilerin özerk bir bölge

oluşturmaları ve bu bölgede İran denetiminin sağlanması rüşvetini de ileri sürdü. İştah kabartıcı bir teklif olsa da, ABD'nin sayısız oyun ve kirli manevralarına tanıklık etmiş ve bunun da ağır bedelini ödemiş İran oyuna gelmedi ve ne yapacağı bilinmez bu canavara sırtını dayamayı göze alamadı.

İran; 1979 devriminden bu yana ABD ile düşman ilişkileri, sahip olduğu coğrafi durum, ulusal topluluklar, Arap-İsrail eksenli sorunlar ve Irak'ta olası iktidar değişikliği ve rejim sorunlarının muhtemel sonuçları nedeniyle, Irak'la yakın geçmişte 10 yıl süren bir savaş gerçekliğine karşın "tarafsız" kalmayı yeğliyor. ABD, İran için her zaman tehdittir. Burnunun dibine yerleşmesi; iç ilişkileri, bölge devletleri ile ilişkiler ve yayılcı emelleri bakımından çıkarlarını tehdit eden bir gelişme olacaktır. İsrail'le uyum içerisinde ABD'nin güdümünde bir Irak da İran ve birçok bölge devletine istikrarsızlık, huzursuzluk taşıyacaktır.

İran, sistem değişikliğinin de en başta kendisini vuracağını biliyor. Bölgede, "laiklik" ekseninde dayatılacak bir sistem değişikliği, İslam temeli üzerinde inşa edilmiş İran'da iktidarın zemininin kayması demektir.

11 Eylül sonrası tangoda İran, ABD'ye boyun eğmeyi reddedip Bush'un tabiriyle "ya bizdensiniz" olmayınca, "teröristlerin safında" "şer ülkesi" oldu. Ve böylece hedefe oturdu. İran, ABD'nin Ortadoğu politikalarına bölgede direnen bir merkez olarak savaş menziline pozisyonunu korumuş oldu. Bush, Filistin, Lübnan, Endonezya, Malezya, Sudan'dan Filipinler'e uzanan çok geniş bir yelpazeyi "müdahale alanı" olarak saptadı ve İran'ı da "şer" devleti olarak ilan etti. İran Cumhurbaşkanı Hatemi de sert bir dille Bush'u, "müdahaleci, savaş kışkırtıcısı, hakaret edici, hegemonyacı ve küstah" diye yanıtladı. Bu, İran-ABD ilişkilerinin gelişim seyrini gösteriyor.

PETROL DENİZİNDEKİ ÜLKE

Dünyanın en zengin petrol rezervine sahip ülke Suudi Arabistan'ın ABD ilişkileri 1930'lu yıllara kadar uzanır. Ama asıl olarak bu ilişki II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'nun hegemonya stratejisinde tuttuğu yer, petrolün öneminin daha çok açığa çıkması ile

derinleşmeye başlar. 1940'lı yıllarda petrol üzerine kurulu ilişkiler askeri, eğitim ve altyapı alanlarında da geliştirilmeye başlanır. ABD burada üsler kurup inşa eder. 1962'de üs sorunu, 1967'de Arap-İsrail savaşı ve yine 1973'te İsrail ve Araplar arasında çıkan yeni savaşta Suudi Arabistan'ın İsrail'e uyguladığı ambargo gibi durumlar nedeniyle ciddi sorunlar yaşansa da Amerikan emperyalizmi tehdit ve şantajlarla kendisini dayatmış ve ilişkileri sürdürmüştür.

1979 İran devriminin bir tehdit olarak algılanması, Körfez Savaşı döneminde ABD'nin bu ülkedeki üsleri kullanması ve Irak'ın da gemilerini vurması, Suudi Arabistan ile ABD'yi "zorunlu" yakınlaşmaya götürmüştür. İlişkiler hiçbir zaman rahat değildir, ama ABD bu ülkeye iyice yerleşmiştir. Irak'ın ve bölgenin denetimi Incirlik Üssü'nün yanı sıra Dahran ve Prens Sultan Hava Üssü'nde yapmaktadır. ABD'nin 2000 yılı rakamlarına göre 27 bine varan askeri gücü ve yardımcı personel burada konuşlanmıştır. Her kışkırtma ve savaş olasılığında hareketlenen bu üsler nedeniyle Suudi Arabistan devleti de kendini işin içinde bulmaktadır. Bu temel bir rahatsızlık konusudur. Nitekim Afganistan işgalinde de aynı sorunlar yaşanmış, ciddi huzursuzluk, iç karışıklıklar meydana gelmiş, devlet yöneticilerini yurtdışına kaçmaya kadar götürmüştür.

İş bununla bitmiyor tabii ki. Basra Körfezi'nde çözmeyi planladığı İran ve Irak sorunlarında Suudi Arabistan'ı kullanan ABD, manevi bakımdan Araplar'dan destek alma imajının yanı sıra ABD askerlerinin finanse edilmesi ve lojistik destek sorumluluklarını da bu ülkeye yüklüyor. ABD bu ülkeden, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) devletleri İran, Irak ve Suriye'den "koruma", hamilik yapma karşılığında haraç almaktadır. Gerek petrol, ticari ilişkiler ve gerekse petrolün üretimi ve fiyatlandırılması gibi sorunlarda inisiyatif ABD'nin elindedir. Dünya petrol rezervinin yüzde 25'ine sahip ve dünya petrol üretiminin yüzde 10'unu karşılayan Suudi Arabistan petrolünün fiyatı piyasanın altındadır. Petrolün varil maliyeti diğer ülkelerde 15 dolar iken, S. Arabistan'da iki dolardır. Bunun kaymağı ise ABD'ye akmaktadır.

Petrodolarların burjuvazisi Suudi Arabistan devlet yöneticileri, Ortadoğu savaşına kar-

şı sesini yükseltiyor. Bölgedeki tehditlerin azaldığı ve artık ABD üslerine gerek kalmadığını belirtiyor. Ülkenin sosyal yapısı, toplumsal dinamikleri ABD ile ilişkilerin bu zeminde daha da güçlenmesi ve ilelebet sürmesine izin vermiyor. Bundandır ki, üslerin ABD tarafından kullanılması ülke kamuoyunda özenle gizlenmeye çalışılmış, saklanmıştır. Ama yolu yok. Boğazına kadar batağa saplanmış ve ülkeyi ABD'nin askeri üssü haline getirmiş Suudi iktidarının savaştan kaçma şansı kalmamıştır. İpler ABD'nin elindedir.

Suudi Arabistan devleti, ABD'nin, bölge devletlerinin ve ülke halkının yoğun baskısı altında çıkmazdadır. Ülkeyi fiilen yöneten Veliyaht Prens Abdullah bin Abdülaziz, ABD ile İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres'in "olumlu" olarak nitelendirdikleri bir plan sundu. 27-28 Mart 2002 tarihlerinde Beyrut'ta yapılan Arap Zirvesi'nde gündeme taşınan planın "İsrail-Filistin" sorununun çözümüne dair pratik bir değeri olmadı. Abdülaziz'in, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesi, Arap devletlerinin İsrail'i tanıması ve ama Filistinli mültecilerin dönüş hakkının dahi tanınmadığı, yeni komplolar içeren bu girişim de Filistin sorununa kalıcı bir çözüm üretmedi/üretmeyecektir. Belki Abdülaziz'e Arap halkı ve iç kamuoyu baskısını hafifletmek, zaman kazanmaya dönük bir manevra olanağı tanyabilir. Ama Filistin işgali karşısında Arap devletlerinin sahte, iki yüzlü tutumu halkların nezdinde fazla bir maske işlevi görmeyecektir. Çünkü Filistin savaş halinde ve tek başına direniyor. Desteği ise devletlerden değil, Ortadoğu ve dünyanın haklarının destek eylemleri, dayanışma gösterilerinden almaktadır. Oslo, Arap ülkeleriyle ilişkileri geliştirmenin adımıydı. İsrail işgali Ortadoğu'ya savaş açma politikasının bir penceresidir.

VE WASHINGTON FEDAİSİ

Türkiye ne AB, ne de ABD ile ilişkilerinde rahat değildir. ABD ile AB arasındaki rekabet, dünya hegemonyasındaki stratejileri ve Ortadoğu, Orta Asya politikalarındaki çelişki ve çatışmalar Türk egemen sınıflarının kendi iç ilişki ve çatışmalarına da yansımaktadır. Türkiye, Kürt sorunu, Kıbrıs ve AGSK gibi politikalar-

da AB ile ayrılmaktadır. Öte yandan ABD'nin Ortadoğu, Kürt devleti sorunu ve Türkiye'nin İsrailleştirilmesi politikalarıyla da çatışma halindedir. Egemen sınıflar, henüz istikrara kavuşmuş, kendi içinde uyumlu bir yönelim içerisinde değiller. Buna karşın Türk burjuva devletinin ABD'ye rağmen tutum geliştirme şansı zayıftır. Türkiye ekonomisi IMF'nin denetimi altındadır. 19 Şubat kriziyle ipler tamamen IMF'nin eline geçmiştir. IMF'nin açtığı 31 milyar dolarlık kredinin siyasi faturası da olacaktır.

ABD'nin Ortadoğu'ya yapacağı herhangi bir müdahalenin lokal düzeyde kalmayacağı açıktır. Bütün taşlar yerinden oynayacaktır. Ve Türkiye Ortadoğu'da sorunların merkezinde-

dir. Körfez Savaşı'nın deneyimlerini de arkasına alan devlet, çok ölçüp biçiyor. Genelkurmay eski İkinci Başkanı Çevik Bir bunu, "Washington'ın Irak'a müdahale etmek istediğini her duyduğumuzda, bir kez daha düşünün, üçüncü defa düşünün ve oturup yine düşünün demek istiyorum" biçiminde ifade etti. Bir, sömürgeci Türk devletini asıl kabusu olan olası bir Kürt devletinin yarattığı korkuyu, "orada bir savaş çıkarsa, Irak'ı tek parça halinde tutmak imkansız olur" sözleriyle dile getirdi.

İstanbul'da yayımlanan Private View (Özgür Bakış) dergisinde görüşlerini yayımlayan Çevik Bir'in kaygısı Irak'ın parçalanması değil elbet. Asıl sorun Türkiye haritasının da yeniden masaya yatırılacağıdır. Korkulan, Kuzey Kürdistan'da yaşayan 20 milyona yakın nüfusa sahip Kürt ulusunun ulusal bağımsızlık talebinin Güney Kürdistan devletiyle buluşmasıdır. Bu korku, devletin hem Ortadoğu

politikalarının merkezine oturmuş ve hem de ABD ile temel bir uyumsuzluk noktası olarak karşılıklı sert açıklamalara yol açan sorunlardan biri olmuştur.

ABD'nin Irak'a müdahalesi kesinleşince "savaş karşıtı" tutumlarından vazgeçtiklerini 28 Kasım 2001'de Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoglu'nun ağzından dillendirdiler! "Biz Irak'ta bir harekati arzulamadığımızı yetkili ağızlardan tekrar tekrar söyledik. Ama yine şartlar yeni değerlendirmeleri gündemimize getirebilir" dediklerinde de kilitlendikleri nokta

Korkulan, Kuzey Kürdistan'da yaşayan 20 milyona yakın nüfusa sahip Kürt ulusunun ulusal bağımsızlık talebinin Güney Kürdistan devletiyle buluşmasıdır. Bu korku, devletin hem Ortadoğu politikalarının merkezine oturmuş ve hem de ABD ile temel bir uyumsuzluk noktası olarak karşılıklı sert açıklamalara yol açan sorunlardan biri olmuştur.

Irak işgalinden sonra yeni haritanın nasıl çizileceği sorunuuydu. Ecevit'in kalabalık bir Türk heyetiyle Washington'a yaptığı ziyaretin ana konusu da buydu. Gazeteler Ecevit'in önerilerini, "1) Irak'ın toprak bütünlüğü temel alınmalı, 2) Bir Kürt devletini katıyyen kabul etmeyiz, 3) Körfez Savaşı'ndaki kayıplarımız tekrarlanmamalı" olarak özetlediler.

Rusya, Çin, Almanya, Fransa gibi belli başlı emperyalist devletlerin karşısında yer aldığı Irak işgalini ABD, Türkiye ile birlikte yapmak istiyordu. Washington görüşmesiyle Türk burjuva devleti ABD'nin savaş arabasına bağlandı. Bağımsız-bölgesel bir güç olarak ayrı hareket etme şansı kalmayan MGK iktidarı pazarlık koşullarını lehine çevirmede yoğunlaştı. Devlet, AGSK, Kıbrıs ve Ege sorunlarının altında sıkışıp kalmıştı. AB, dünya hegemonyasındaki rekabetin yol ayrımına sürüklediği bir dönemde Türkiye'ye arada sallanan bir güç ol-

maktan çıkıp tercih yapmasını dayatıyordu. AB'nin baskısından kurtulmak isteyen Türkiye, erken bir tercihe girmemek ve ilişkileri dengede tutabilmek için Washington'ı "çözüm bulmaya" zorladı. İşte bu dönemde, İngiltere, ABD, Türkiye üçlüsüyle gerçekleşen "İstanbul Uzlaşması", hem AB ile ilişkilerin önünü açtı hem de Kıbrıs sorununda topu AB'ye atacak bir adım oldu. Türkiye'yi büyük oranda rahatlatan bu gelişmeden sonra asıl anlaşma Ecevit'in Washington gezisiyle yapıldı.

IMF kredilerinin önünü açan Washington görüşmesini başbakanın basındaki yakın dostu Fikret Bila, 17 Ocak 2002 tarihli Milliyet gazetesindeki köşesinde, "Afganistan, Irak, Kafkasya, Orta Asya, İsrail-Filistin, Kıbrıs, Ege, Avrupa Birliği ve ikili ekonomik ilişkiler konularının birlikte gözden geçirildiği görüşmede Ecevit, ekonomi ve ticaret alanında da beklediği sıcak yaklaşımı görmüş durumda" diye yazdı.

Evet, 31 milyar doların geride kalan 16 milyar dolarlık (ki bunun 6.1 milyar doları ödenmesi gereken borçlar çerçevesinde IMF'ye geri verilecekti) kredinin 9 milyarı hemen verildi. IMF İcra Direktörleri Kurulu üç yıllık stand-by anlaşmasını imzaladı. IMF para musluklarını açtı. Başbakan Bülent Ecevit'in Afganistan şartını, Milliyet gazetesi "Para Amerika'dan asker bizden" şeklinde sayfa manşetine taşıdı. Yani özcesi kan parası ödendi. Ve Türkiye burnundan IMF limanına zincirlenmiş olarak savaş politikasının dördüncü devleti olduğunun kararını da vermiş oldu.

Açıklamalarıyla dünya emperyalist para piyasalarını etkileyecek kadar ünlü para spekülâtörü George Soros, 2 Mart 2002'de Sabancı Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada; "Türkiye'nin en iyi ihracat ürünü ordudur" dedi. Belli ki, Kore savaşında olduğu gibi bu savaşta da Türkiye aldığı para karşılığı bol bol asker ihraç edecek. Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin, Ecevit'in Washington ziyareti sonrasında kendisine yazdığı mektuba yanıt olarak "tarafınızı belirleyin" diye uyarıda bulunsa da Türkiye'de iktidar, savaştan yana tutum almıştı zaten.

Ortadoğu'da İsrail ile birlikte Amerikan politikalarının ittifak gücü, ama İsrail'in yedeğinde tutulma ihtimali güçlü olan Türkiye bu savaştan başka sonuçlar da çıkarmayı gözetmektedir. Lozan Antlaşması ile birlikte Misak-

1 Milli sınırları dışında bırakılan ve o günden bu yana sürekli gündeme gelen Musul ve Kerkük, Irak'a operasyon gözükmeye başlayınca devletin iştahını yeniden kabartan bir başka gelişmeydi. Körfez Savaşı sırasında oluşturulan senaryolardan biri olarak dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın "bir koyup üç alma" rüyası çerçevesinde işgal edilmesi düşünülen Musul-Kerkük petrolünün denetim altına alınması rüyası bir diğer hesap.

Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'ta sınırlar tartışmalı hale geldiğinden beri Kürt devletinin kurulması girişimleri artınca işgalci Türk devleti bu rüyasını da gerçekleştirmek üzere alternatif arayışlarına girdi. Musul-Kerkük petrolünü denetlemenin de bir parçası olarak, bugüne kadar hiç hesapta olmayan ve 300 bin nüfusa sahip oldukları tahmin edilen Türkmenler hatırlanır oldu. Türkmenler üzerinden bölgede söz sahibi olma girişimleri arttı. Türkiye, kontra faaliyetleri, yoğun istihbarat çalışmaları ve kurduğu ilişki ağı ile Türkmenler'de belli bir örgütlülük yarattı. Bölgedeki alternatif oluşumlar arasında Türkmenler'in de yer alması için çabalarını yoğunlaştırdı. Hatta "sipahi" ismiyle 3 bin civarında silahlı gücün bu süreçte örgütlendiği de yazılıp-çizilmektedir.

ORTADOĞU YENİDEN

11 Eylül'ü gerekçe yaparak Afganistan'ı işgal eden emperyalist haydutlar şimdi Ortadoğu pazarında dünya dengeleri ve güçlerini sınıyorlar. ABD, Ortadoğu'yu kuşattı. İsrail Filistin'i işgal etti. Suudi Arabistan Yarımadası'na 140 savaş gemisi gönderildi. Amerikan, İsrail ve İngiltere donanmaları Kızıldeniz'e açıldı. Üç devletin donanmaları Doğu Akdeniz'de büyük bir yığınak yaptı. Ortadoğu'nun kara ve etrafındaki deniz trafiği kontrol altına alındı. Türkiye'nin de kara hareketinde ordusunu kiraladığı dikkate alınırsa savaşın bir tarafı olarak ittifakın ABD, İngiltere, İsrail ve Türkiye arasında şekillendiğini söyleyebiliriz.

ABD elini çabuk tutuyor. İkincil durumdaki emperyalistler Almanya, Fransa, Rusya ve Çin gibi devletlerle bölgesel güçler konumunda ittifak kurmaya çalışıyor. Bu amaçla Ortadoğu ve Orta Asya'dan Uzakdoğu'ya uzanan

bölge devletleriyle görüşmeler, ittifak arayışlarını yoğunlaştırdılar. ABD savaş stratejistlerinden Francis Fukuyama; "Terörizme karşı savaş, düşmanı askeri yenilgiye uğratmak demek. Bu İsraililerin yaptığı gibi, sizi tehdit edenlerin olası saldırılarına karşı önceden saldırmayı ve düşmanı destekleyen devletlerin peşine düşmeyi gerekli kılabilir. Bu tür bir hareket, Amerika'dan kalkan uçakların taşıdığı füzelerle yürütülemez; dünyanın çeşitli bölgelerinde destekli askeri operasyonlar gerektirir.

"Tüm gücüne rağmen ABD bunu tek başına başaramaz. Hedef Usame Bin Ladin ise ABD için Rusya, Pakistan ve belki de Çin'in yardımına ihtiyaç duyacak. İstihbarat paylaşımı için ılımlı Arap devletlerinin siyasal işbirliğine, Avrupalı müttefiklerin askeri yardımına ihtiyaç duyulacak..." diyor.

Fukuyama'nın ilan ettiği düşman, terörizm; doğrudan herhangi bir emperyalist gücü hedeflemeden, dünyanın bugünkü dengeleri emperyalist ilişkiler gibi nedenlerle sömürgeci hegemonya amaçlarını gizlemeye dönük politik bir argüman. Ama ABD'nin hegemonya savaşında ittifak ilişkilerine duyduğu ihtiyaç ise gerçek. ABD bu hatta yürümeye çalışıyor. Dünyanın öne çıkmış belli başlı emperyalist güçlerini tek başına egemen güç olma politikasına yedekleyerek, onlara bölgesel roller biçmek istiyor. Ne var ki, emperyalist çıkarlar, ABD politikalarına yedeklenmeye bugünkü konjonktürde müsaade etmiyor. Onlar rakip güç olarak ittifak arayışlarını sürdürüyor ve hegemonya yarışında söz sahibi olmak istiyorlar. Savaşın çatışmaya doğru evrilmeye başladığı bu süreçte ise, ABD ile doğrudan çatışmaktan kaçınırsalar da, kayıtsız kalmayacaklardır. Almanya, Fransa ve Rusya ile Çin gibi emperyalist devletler, yerel devletlerin ABD ile çatışmasına dolaylı destek sunarak bu süreçte yer alabilirler. Savaşın uzaması halinde ise, bu emperyalist güçler ikinci bir ittifak merkezi olarak ABD ile doğrudan karşı karşıya gelebilirler.

ABD Ortadoğu ülkelerine savaş yoluyla girerek askeri üs alanına dönüştürmeyi hedefleyecektir. Dünyanın belli başlı Orta Asya, Pasifik, Balkanlar gibi bölgeleri ve Ortadoğu'yu on binlerce asker, silah gücüyle iktisadi ve siyasi olarak egemenliğini pekiştirme ve denet-

lemeyi amaçlamaktadır. ABD kimi devlet iktidarlarını alaşağı etmeyi hedefler, haritalarla yeniden oynamayı hesaplarken İslam devletlerinin antiamerikan bir forma kavuşan kitle tabanında değişiklik yaratmayı da hesaplamaktadır. Yankee, dini inançları güçlü, arkası ke-silmeyen emperyalist saldırıların da etkisiyle burjuvazisiyle zımnen ittifaka girmiş, mevcut statükoda kenetlenmiş yığınları “laik” bir kit-leye dönüşümünü dayatacaktır. İslamiyetteki açılım, ABD’nin Ortadoğu’da kurduğu hege-monyanın kalıcılığı bakımından gereklidir.

Ama Ortadoğu’da, özellikle de Arap halk-larının emperyalizme karşı öfkesi, kini büyük-tür. İsrail siyonizmi ve ABD’ye duydukları öf-

ABD, İngiltere ve İsrail’in bölgeye müdahalesi, sadece yıkım, sınırsız şiddet ve ulusların ezilmesine yol açmayacak, aynı zamanda işgale karşı savunma savaşını ve halkla-rın bu savaşta çelikleşmesini de getirecektir.

ke, antiemperyalist, antisyonist bilinç köklü-dür. Balkanlar’daki kadar yüzeysel ve kolayca değiştirilebilecek bir sosyal formda değildir. Bölgede mücadele eden ve çok derin kökleri olan kuvvetler vardır. Filistin ve Kürt ulusu bu halkların başında gelmektedir. ABD bölgeye daha fazla nefret, kin ve kaos götürecektir.

YENİ BİR DÖNEM

Ortadoğu’da savaş, bölgede yeni bir döne-min de başlangıcı olacaktır. Gelişmeler, bölge-sel devrimin koşullarını hızlandıracak, geliştirecektir. Filistin halkının kaderi, Irak halkının ya da Kürt ulusunun kaderi iç içe geçmiştir/ge-çecektir. Ortadoğu halklarının kurtuluşu da birbirine daha çok bağlı hale gelmiştir. ABD, İngiltere ve İsrail’in bölgeye müdahalesi, sade-ce yıkım, sınırsız şiddet ve ulusların ezilme-sine yol açmayacak, aynı zamanda işgale karşı

savunma savaşını ve halkların bu savaşta çelik-leşmesini de getirecektir. Savaş, bölgesel devri-min mayalanmasının yolunu açacak, aynı ka-deri paylaşan halklar arasında birlik ve müca-dele arzusunu güçlendirecektir.

Bölgeye her emperyalist hamle, her hare-ket, antiemperyalist mücadelenin, bölge halk-larının başkaldırısının önemine işaret eder. Yaşama hakkı, bölge zenginliklerinin korun-ması daha bir aciliyet kazanıyor. Arap ulusu-nun proletaryasını, komünistleri, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünist ve devrimcileri sıcak bir gündem bekliyor. Bu eğer “uzun sürecek bir savaş”sa ve eğer bu ABD’nin kurşun, bomba zoruyla yeni bir düzen oturtma savaşına, bu savaşa karşı ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, ezilenlerin kurtuluşu ve sosyalizm için savaş adımlarını örgütlemek de kaçınılmaz demektir. Emperyalist gerici savaşlar karşısın-da marksistlerin çözümü sihirli değnek değil-dir. Görev, işçi sınıfı ve ezilenleri savaşa karşı örgütlemek, hazırlamak, kendi kurtuluşu için savaşa seferber etmektir. Bölge halkları, dev-rimci ve antiemperyalist güçlerle ilişki kur-mak, bu ilişkileri geliştirerek bölge çapında ör-gütlü bir antiemperyalist güce dönüştürmek-tir. Arap halkları Amerikan emperyalizmine duyduğu kin ve öfkesiyle siyonizme, işgallere olan tepkisiyle emperyalizme karşı savaşta ko-layca örgütlenebilecek bir formasyona sahip-tir. Ama sosyalist bilinç ve devrimci önderlik-ten yoksun oluşu emperyalist işgal ve özelli-kle de ABD ile çatışma halinde olan petrodolar delisi, aç gözlü Arap burjuvazisinin etkisine de girebilecek durumdadır.

I. Dünya Savaşı’nda emperyalizm bölüşül-memiş toprakları savaş yoluyla bölüştü, dün-yanın birçok ülkesini sömürgeleştirdi. II. Dün-ya Savaşı’nda emperyalizm, yeniden paylaşım-a girişti, sosyalizme savaş açtı. Bu savaşta yenil-giye uğradı, sömürgecilik yeni biçimler aldı. Filistin, Kürdistan gibi ulusal dinamikleri gö-rece zayıf uluslar hariç birçok ulus ulusal ba-gımsızlıklarını kazandı ya da ulusal başkaldırı ve sosyalizm mücadeleleri gelişti, yaygınlaştı. Amerikan’ın bütün dünyayı karşısına alarak açtığı bu yeni savaş, Yankee emperyalizminin sonunu hazırlayacak ve dünya proletaryasının tarih sahnesine yeniden ve daha aktif çıkışının önünü açacaktır.■

İşçi Sınıfı ve Politika

MART ayının son haftasında Bergama köylüleri yine gazetelere haber oldular. Normandy şirketi ve Türk burjuva devletinin kuralızsızlıklarını, keyfiliklerini protesto etmek için bir kez daha Boğaz Köprüsünü trafiğe kapattılar. Köylüler İstanbul'da eylem yaparken siyanürcü Normandy şirketinin işçileri de Bergama'da eylem yapıyordu. “Ne güzel, işçi-köylü omuz omuza mücadele ediyor” diye düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. İşçiler köylüleri desteklemek için değil, siyanürcü şirketlerini desteklemek için eylem yaptılar! Türkiye Maden-İş sendikasına göre üyeleri, “iş ve ekmek” için mücadele ediyordu. İş ve ekmek mücadelesi adına, işçi sınıfının tek bir bölümünün bile, ülkesinin zenginliklerinin yağmasında, doğasının tahrib edilmesinde emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin fedailiğine soyunarak Bergama köylülerinin karşısına dikilmesi hazindir, düşündürücüdür. Örgütlü olduğu diğer işyerlerinde binlerce maden işçisi kapı önüne ko-

nulmak üzereyken gıki çıkmayan Maden-İş yöneticilerinin; “iş-ekmek” adına siyanürcü şirkete koltuk çıkması ise hazin bile değildir; iğrençtir. Tipik bir korucu sendikacılık örneğidir. Nihayet 3 Nisan 2002 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararla ihanet karesi tamamlandı: Siyanürcü şirketin mühürlenmesine iki gün kala hükümet (İzmir Bölge İdare Mahkemesi'nin kararını hiçe sayarak) işletmeye devam kararı aldı. Bu ihanet kumpasının içinde işçilerin (ve bir sendikanın) ne işi var? Bizi asıl ilgilendiren bu. Ve bu ihanet iş-ekmek adına yapılıyorsa; iş ve ekmek mücadelesinin sınırlarını, olanak ve zaafalarını bir kez daha ele almak zorundayız.

EKONOMİK MÜCADELENİN SINIRLARI

İş ve ekmek mücadelesi, sınıf mücadelesinin ekonomik mücadele ayağı kapsamındadır. Sermaye egemenliği altında işçi sınıfının ekme-

ği (ücretleri) küçüldükçe patronların kârı büyür. Tersine işçi sınıfının ekonomik kazanımları büyüdükçe patronların kârı düşer. Bu yüzden ekonomik mücadele hafife alınmaz. İşçiler ekonomik hakları için mücadelede patrona karşı birleşmeyi öğrenirler. Patron karşısındaki çaresiz, tekil işçiden, fabrikada birleşmeye, oradan işkolu ya da ülke bazında birleşerek patronlar sınıfının temsilcisi hükümetin karşısına dikilmeye uzanan çizgi, işçi sınıfının, sınıf olarak sahneye çıkışını özetler. Fabrikadaki işçi-patron karşıtlığından, ülke çapında işçi sınıfı-burjuvazi biçimindeki sınıfsal karşıtlığa ulaşılmasında ekonomik mücadelenin önemi büyüktür. Ve bu mücadele içinde politik bilinç kıvılcımları da oluşur. Bu karşıtlıkta burjuva sınıfın temsilcisi devlettir. İşçi sınıfı ise, (karşıtlık ekonomik mücadele sınırlarını aşmamışsa) sendikal örgütlülükleriyle burjuvazinin ve burjuva devletin karşısına dikilir. Çünkü ekonomik mücadele ve onun oluşturduğu bilinç, işçi sınıfının sendikal örgütlerini yaratmıştır. Sendikalar yığınsal sınıf örgütleridir. İşçi sınıfının kapitalizm koşullarında hak ve çıkarlarını geliştirecek reformlar için mücadele ederler. Elbetteki bu nesnel pozisyonları sendikaları politikasız yapmaz, politika dışında tutmaz. Emperyalist siyanürcü şirketin fedailiğine soyunan T. Maden-İş (yöneticileri) politikasız mıdır? Ya da 12 Eylül faşist cuntasına genel sekreteri Sadık Şide'yi Çalışma Bakanı olarak veren Türk-İş (bürokratları) politikasız mıdır? Bunlar, işçi sınıfının burjuvazinin kuyruğuna takılmasının en gerici ve uç örnekleridir. "DGM'yi ezdik sıra MESS'te diye sokakları zapteden, 16 Mart katliamı üzerine "faşizme ihtar" sloganıyla genel greve giden sendikalar da işçi sınıfının devrimci-ilerici politik pozisyonlarını temsil etmektedir. Örnekler çoğaltılabilir, ama gereksiz.

Hiçbir sendika, politikanın dışında değildir. "Ben politikayla ilgilenmem, iş ve ekmek mücadelesi dışında mücadele tanımam diyen" bir sendika gırtlığına kadar politikanın içindedir. Çünkü bunu söylemek, 'ben kapitalizm sınırları içinde reformlar için mücadelenin ötesine geçmem' demektir. Tarihsel misyonu kapitalist sistemi yıkıp insanın insanı ezme ve sömürsünün her türüne son vererek sosyalizmi kurmak olan işçi sınıfını sonsuza dek ücretli köleliğe mahkum etmektir bu. İşçi sınıfının öğret-

meni Lenin bu sınırları aşamayan bir mücadele çizgisini "burjuva işçi siyaseti" olarak nitelmiştir. Burjuvazinin egemenliğini tanıma ekseninde yürütülen bir mücadele, işçi sınıfını burjuvazinin ve onun politikalarının kuyruğu olmaktan kurtaramaz. Elbette iş-ekmek için, ekonomik, demokratik reformlar için mücadele önemlidir; eğer kapitalizme ve burjuva egemenliğe karşı işçi sınıfının devrimci bilincini yükseltiyor, siyasal bir kuvvet olarak birleşmesini sağlıyor ve burjuvazinin kalelerine hücum etmek için mevziler sağlıyorsa. Reformlar, iktidar mücadelesini güçlendiriyorsa devrimci; ağzına bir parmak bal çalarak işçi sınıfını kapitalizm sınırları içinde tutuyor ve bu yolla burjuva egemenliğin pekişmesini sağlıyorsa gerici bir rol oynar. Yalıtılıp, mutlaklaştırıldığında "tutarlı" ekonomik mücadeleler dahi nihai olarak bu sınıra dayanır kalır.

SAVUNMA SAVAŞI

İşçi sınıfının yakın dönem mücadele tarihine ekonomik mücadeleler damgasını vurdu.

İşçi sınıfı 1990'ların başından bu yana, esasen bir savunma savaşı yürütüyor. 1986'lardan, 90'ların başına dek cunta yıllarının ekonomik kayıplarının telafisi yönünde belirli bir ilerleme kaydedildi. Fakat son on yıllık savunma savaşında sınıfın kayıpları çok büyüktür. Gerilemiş, mevzilerini yitirmiştir. Başarılı, tutarlı, savunmadan saldırıya geçmeyi hazırlayan bir mücadele süreci olamadı bu dönem. Durumun tesbiti, hatta nedenleri üzerinde bıktırıcısına duruldu. Tekrar buralara girmeksizin dikkatimizi işçi sınıfının verdiği somut mücadeleler üzerinde yoğunlaştırmak durumundayız. Ücretler, iş güvencesi ve sendikal haklar için mücadele başattı bu dönemde. Tek tek işyerleri önünde çadır kurarak bekleme, bunun ziyaretlerle, yer yer de sokak gösterileriyle desteklenmesi, işyerini terketmeme, zaman zaman polis ve direniş kırıcılarla çatışma gibi özünde barışçıl mücadele yöntemleri ise temel mücadele yöntemleri oldu. Başkaca unsurlarda vardı elbette. Pasif, bir günlük genel grev denemeleri, en büyüğü Temmuz 1999'da emeklilik yaşının yükseltilmesine karşı 500 bin işçinin katıldığı dev miting benzeri Ankara yürüyüş ve mitingleri, genel grev sloganının sahiplenilmesi, IMF politikalarına düşmanlık ekseninde gelişen an-

ti-emperyalist bilinç, vb. ileriye atılan adımlardı. Fakat bunlar kendi başına yeterli olmadı, olamaz. Ekonomik mücadele doğası gereği, politik bilinç kıvılcımları oluşturur, fakat işçi sınıfı devrimcileri bu kıvılcımlardan sınıfın devrimci-politik yangınına tutuşturamazsa burjuvazi ve onun sendika bürokratu uşakları bu kıvılcımları söndürür. Olan da budur. Burjuvazi ve devletin saldırılarına karşı mücadele isteğini defalarca ortaya koyan işçi sınıfının enerjisi, sendika bürokratlarının oyalama ve entrikalarıyla defalarca boğulmuştur. Etkisiz, sonuçsuz, kof gövde gösterilerine dönüştürülen Ankara yürüyüşlerinin akibeti bunu açıklıkla gösteriyor.

Emperyalizm ve burjuvazinin büyük saldırı dalgasının, işçi sınıfının son on yılda yürüttüğü mücadele sınırları içine hapsolunarak yanıtlanamayacağı açık değil mi? '90'lı yıllarda Refah Partisi'nin belediyelerde giriştiği işçi kıyımına karşı verilen mücadeleleri ele alalım. Örneğin İstanbul'da hemen hemen her ilçe belediyesinin işçileri değişik zamanlarda kıyım karşı direnişe geçti. Çadırlar kurdular, polisle çatıştılar, işgaller, açlık grevleri yaptılar. Ankara'ya yürüdüler... Belediye işkolundaki diğer işçiler, direnişi arkadaşlarını ziyaretin, maddi dayanışmanın ötesine geçmediler. Direniş ezildiğinde sıra dünkü ziyaretçilere geldi. Şimdi onlar direnişteydi ve sınıf kardeşlerinden ziyaretlerin ötesinde destek görmediler. Esasen daha ötesinde bir destek de beklemediler. Çünkü mücadele ufukları (sendikal bürokrasi eliyle) bunlarla sınırlanmıştı. Sosyalistlerin ve devrimcilerin işkolu bazında şartel indirme, dayanışma grevleri örgütleme, daha fazla kararlılık, bedel ödemekten çekinmeme, gösteriler, işgaller gibi önerilerine soğuk baktılar. Her bir işçi bölümü kendi sendika bürokratinin kuyruğuna takıldı. Parça parça direndiler, parça parça yenildiler. Parçaların toplamından ise, gerileme ve mevzi kayıpları çıktı.

Parçalanma, işçi sınıfının iç-parçalanmasını aşan boyutlardadır elbette. Ulusal, demokratik hakları için mücadele eden Kürtler, emekçi memurlar, yoksul köylülük, öğrenci gençlik, kadınlar, demokratik Alevi hareketi... Her biri kendi cephesinden burjuva devletle çarpışıyor, her biri yanı başındaki emekçi kardeşlerinin ortak düşmanla mücadelesine ilgisiz kalıyor ve herbiri kendi payına yeniliyor ya da geriliyor.

Sonuç: Emekçilerin topyekün gerilemesi ve parçalayarak ayrı ayrı boğazladığı emekçilerin üzerinde topyekün pekişen burjuva-emperyalist egemenlik. Bu yüzden her kim ki, işçi ve emekçilere "kendi sorununuzdan başkası sizi ilgilendirmez" diyorsa, o burjuvazinin uşağı, emekçilerin düşmanıdır. Her kim ki, fabrikamızın, iş kolunuzun ve hatta işçi sınıfının sorunları dışında sizi ilgilendiren bir şey yoktur diyorsa, o işçilerin düşmanıdır. Her kim ki, işçi sınıfının ufkunu iş-ekmek kavgasıyla sınırlıyorsa, o işçi sınıfının düşmanıdır.

Emperyalistlerle kader birliği yapan işbirlikçi burjuvazi, IMF politikaları gereği yüz bin-

Hiçbir sendika, politikanın dışında değildir. "Ben politikayla ilgilenmem, iş ve ekmek mücadelesi dışında mücadeleye tanımam diyen" bir sendika gırtlığına kadar politikanın içindedir. Çünkü bunu söylemek, 'ben kapitalizm sınırları içinde reformlar için mücadelenin ötesine geçmem' demektir.

lerce işçiyi kapı önüne koyacak, ücretleri düşürecek, madenleri, tersaneleri kapatacak, tütün-cülüğü öldürecek ve her fabrika buna kendi başına direnecek! Bu mümkün mü? Biz yalnızca kendi fabrikamızda, iş kolumuzda, iş-ekmek mücadelesi yürütürüz. Çadırımızı kurar, ziyaretçi bekleriz. Sendikacılarımızın sözünden çıkmaksızın arasına Ankara'ya gidip geliriz, politikaya falanda karışmayız diyecek ve bu yaklaşımdan zafer beklenecek! Bu mümkün mü? Hayır. Bu yalnızca yenilgi getirir: Son on yıl bunu gösteriyor. Bu yol duvara dayanmıştır. IMF ile yapılan anlaşmalar iptal edilsin diye haykıran işçi sınıfı, farkına varsın varmasının politika alanına adım atmış demektir. Yani ülkenin nasıl yönetileceği hakkında söz söylemeye başlamıştır. Bunu, bilinçli bir sınıf politikası ve iktidar savaşımı düzeyine yükseltmeden tutarlı ve başarılı mücadelelere imza atmak, istikrarlı bir savaşım yürütmek olanaksızdır. İşçi sınıfı İncirlik'ten kardeş Irak halkının vurulmasını

engellemek, Filistinlileri boğazlayan siyonist İsrail'le Türk devletinin utanç veren ittifakını bozmak, Afganistan'a birlik gönderilmesini engellemek, kardeş Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesini desteklemek, memurların sendikalaşma özgürlüğü, öğrencilerin YÖK, paralı eğitim ve polis copuna karşı mücadelelerine omuz vermek, halkın yiğit evlatlarının F tiplerinde katledilmesini önlemek için savaşıma atılmak zorundadır. Yalnızca sendikalarda değil, kendi devrimci partisi etrafında da ör-

Ulusal, demokratik hakları için mücadele eden Kürtler, emekçi memurlar, yoksul köylülük, öğrenci gençlik, kadınlar, demokratik Alevi hareketi... Her biri kendi cephesinden burjuva devletle çarpışıyor, her biri yanı başındaki emekçi kardeşlerinin ortak düşmanla mücadelesine ilgisiz kalıyor ve herbiri kendi payına yeniliyor ya da geriliyor.

gütlenmek zorundadır. Yalnızca pasif-barışçıl mücadele yöntemleriyle yetinmeyip, gerektiğinde kullanılmak üzere bütün mücadele yöntemlerini öğrenmek zorundadır. Tek cümleyle devrimci partisi etrafında örgütlenip, tüm ezilenlerin başına geçerek faşizme, emperyalizme ve kapitalizme karşı özgürlük ve sosyalizm için iktidar mücadelesine atılmalıdır. Bu perspektifle ele alınmayan iş-ekmek mücadelesi güdük kalmaya mahkumdur. Sonu gelmeyen bir oyalamacaya dönüşerek işçi sınıfının devrimci enerjisini kötürümleştirmesi kaçınılmazdır. Dahası siyanürcü Normandy işçilerinin yaptığı gibi iş-ekmek adına utanç verici noktalara sürüklenmek bile mümkündür.

İşsizliğin çığ gibi büyüdüğü, ücretlerin düştüğü, sendikal örgütlerin dağıldığı, kalanların da bürokratların arpalığına dönüştüğü koşullarda işçi sınıfı ne yapacak? Eğer Normandy işçilerinin açtığı uğursuz yolu izlerlerse, işçiler bir lokma ekmek için birbirlerinin gözünü oy-

maktan kurtulamazlar. T. Maden-İş bürokratları gibi burjuva uşağı sendikacılar, işçi sınıfını bu çıkmaz yollara sürüklemekte hiç tereddüt etmezler. Halbuki tüm bu yakıcı sorunlar, işçi sınıfının ve işsizlerin geniş bölüklerini sermaye egemenliğine ve emperyalizme karşı birleştirmek için muazzam olanaklar sağlıyor. Bir koşulla; özgürlük için savaşılmadan iş ve ekmek için tutarlı bir savaşım yürütülemez. İşçi sınıfı tüm ezilenlerin sorunlarına sahip çıkmadan kendi sorunlarına sahip çıkamaz, tüm ezilenlerin kurtuluşu için savaşmadan kendini de kurtaramaz. Tüm ezilenleri politik bir kuvvet olarak birleştirip sermaye egemenliğini yerle bir etme yeteneğine sahip biricik güç işçi sınıfıdır. Tarihsel misyonunun gereklerine uygun bir yola girme görevi işçi sınıfının önünde duruyor.

Soyut, teorik bir önerme değildir bu. Dünyada ve coğrafyamızdaki bütün canlı gelişmeler bu ihtiyacın yakıcılığını doğruluyor. Embriyon halindeki örnekler dahi işçi sınıfının gücü, birleştiriciliği ve öncü rolünün anlaşılması için canlı veriler sağlıyor. 1990'daki büyük madenci yürüyüşünü ele alalım. Toplam maden işçisi 35-40 bin civarındadır. İşçiler Mengen barikatlarına dayandığında arkalarında 150 bin kişilik dev bir kitle vardır. Okullar tatil olmuş, ev kadınları, esnaf, civar köylüler akın akın işçilerin arkasında toplanmıştı ve hep birlikte sermaye egemenliğinin başkenti Ankara'ya yürüyorlardı. Hükümetin kömür ithal girişimi Güney Afrikalı Liman işçilerinin yüklemeyi reddetmesi üzerine suya düşmüş; eylem Enternasyonel bir boyutta kazanmıştı. Zonguldak adı bütün ezilenler için moral ve heyecan kaynağıydı artık. Devrimciler, Botan-Zonguldak ele ele sloganıyla eylemin önüne daha geniş bir perspektif açmaya çalışıyorlardı. 150 bin kişi yürüyordu, ama emek ve özgürlük güçlerinin, milyonlarca emekçinin kalbi o yürüyüş kolunda atıyordu. Ankara hükümetiyse tedirgindi. Çok sonraları dönemin yetkilileri sıkıyönetimi tartıştıklarını, aynı günlerde başlayan Körfez savaşı nedeniyle Emperyalist ağababalarıyla birlikte ciddi tedirginlikler yaşadıklarını açıkladılar. Sonuçları bir yana, 35 bin maden işçisinin başlattığı bir eylemin potansiyel olanak barındırdığı imkanlar, açtığı perspektifler böylesine geniştir işte. O nedenle işçi sınıfı, gücünü küçümsememeli, tarihsel rolünü unutmamalıdır.

BERGAMA KÖYLÜLERİNDEN ÖĞRENMEK

Ironiktir; T. Maden-İş üyesi işçilerin, karşısına dikildikleri Bergama köylülerinden öğreneceği çok şey vardır. Eğer Bergama köylüleri siyanürcü şirketin işçilerinin bugün yaptıklarını yapsalardı, tarlalarını komşularıyla rekabet halinde şirkete satar, sonra komşularından daha düşük ücretlerle şirkete işçi olarak kapılmaya çalışır ve bugün Bergama ovasının yerinde bir çöl olurdu. Bergama köylüleri başka bir yol izlediler. Yörenin aydınlanmış insanlarından bazıları kısa sürede siyanürün zararlarını öğrendiler. Dünyadaki kötü örnekleri incelediler. Bu işten ne kazanırız diye düşünmediler, topraklarımızı çölleştirirsek çok şey kaybederiz, ülkemiz de kaybeder dediler. Bu öncü unsurlar köylerde toplantılar düzenlediler, sorunu tartıştılar, köylüleri aydınlattılar. Durumu kavrayan köylülerde, örgütlenme ve harekete geçme isteği uyandı. Köylerde komiteler kuruldu. Ve kaynaşma sokağa taşı, eyleme geçtiler. Her adımlarında eylemleri büyüdü, bilinçleri gelişti. Ev ve tarla kölesi kadınlar en önde yürümeye, eylemin sözcüsü hatipler olarak öne çıkmaya başladılar. Karşılarına jandarma dikildiğine bu işin siyanürcü şirket boyutlarını da kendi küçük topraklarını koruma kavgasını da aştığını farketmeye başladılar. Dün toprağımızı çöl yaptırmayacağız diyenler artık, ülkemizi emperyalistlere yağmalatmayacağız sloganıyla yürümeye başladılar. Eylem içinde bir bilinç sıçraması yaşadılar ve eylemlerinin kapsamı da bu sıçramaya eşlik ederek genişledi. Ankara'ya yürüdüler, çünkü, bunun hükümet katında çözülecek politik bir sorun olduğunu anlamışlardı. İstanbul'a yürüdüler, çünkü, kamuoyunun ilgi ve desteği olmadan kazanamayacaklarını öğrenmişlerdi. Edremit Körfezi'ni talan edecek sahil yolu projesine karşı Çanakkale'ye yürüdüler; çünkü, kendileriyle benzer sorunları yaşayan diğer emekçilerle dayanışma içinde olmadan Bergama'yı kurtaramayacaklarını biliyorlardı. Onların mücadelesi Hopdediks Bayram Dayı gibi, Oktay Konyar gibi semboller yarattı. Semboller yaratan bir mücadele, zafere yürüyen bir mücadeledir. Tıpkı Hasan Ocak'ı dünya çapında sembolleştiren kayıplar mücadelesi gibi sembollerıyla, eylemleriyle Bergama köylüleri coğrafyamızda ve dünyada milyonlarca emekçisinin sempati ve desteğini

kazandı. İşçi sınıfı ve emekçilerin onları daha aktif desteklemek gibi bir görevi var. Ama daha da önemlisi Türk köylülüğünün yüz akı Bergama köylülerinin mücadelesinden öğrenmektir.

Nedir Bergama hikayesinin özeti? Öncü unsurlar kitleyle özgür temas noktaları yakaladılar. Yürütülen aydınlatma-ajitasyonun etkisiyle kitlede örgütlenme ve eyleme geçme isteği uyandı. Öncülerle taban inisiyatifinin özgün bileşimine dayanan köy komiteleri oluştu ve eyleme geçtiler, Eylem içinde ufukları genişledi. Mücadelerinin anti-emperyalist içeriği öne çıkmaya başladı. Destekleri büyüdü. Toplumsal destek sağlama ve başkalarının yardımına koşma yönünde fırsatları değerlendirmeye başladılar. İşte bu çizgiden yürüyerek bugünlere ulaştılar. Eğer her köylü kendi küçük tarlasının çitleri arasına hapsolsaydı, Bergama köylülerinin büyük mücadelesi diye bir şey olmazdı, ama ağıtlar yakarak izlediğimiz bir Bergama çölümüz olurdu. İşçi sınıfının çıkaracağı temel ders bu olmalıdır Bergama'dan: Küçük, bencil çıkarlara hapsolan mücadeleler çöl kuraklığında yenilgilere; ufkunu toplumsallığa doğru genişleten, emek ve özgürlük güçlerinin başına geçerek faşizme, emperyalizme ve kapitalizme karşı birleşik mücadeleye yelken açan mücadeleler ise zafere götürür.

İŞÇİ SINIFI DEVRİMCİLERİNİN GÖREVLERİ

Devrimciler işçi sınıfını eleştirebilirler. Çünkü yapıcı her eleştiri ilerletici, devrimci bir rol oynar. Ama burada durulursa eleştirinin bir ayağı eksik kalır: Dönüp kendimizi de eleştirmek, pratiğimizi sorgulamak zorundayız. Çünkü işçi sınıfının ekonomik-sendikal mücadelesinin sınırları bellidir ve işçi sınıfına politik bilinç "dışardan" götürülür. Götürdüğümüz bilincin kapsam ve içeriği ne kadar zengin? Ne kadar özgür temas noktalarına sahibiz sınıfla? Sınıfın bilinçlenmesi, örgütlülüğün pekişmesi pedagojik bir iş olmanın ötesinde, esasen canlı, somut mücadelelerin ürünü olacağına göre, her can alıcı sorununda ne kadar sınıfın yanındayız? Her adımda onlara omuzdaşlık ve klavuzluk ederek ufuklarını genişletiyor, mücadelelerini büyütüyor ve politik örgütlülüklerinin temellerini ata-

biliyor muyuz? Bunlar düşünülmesi, irdelenmesi ve pratik olarak yanıtlanması gereken soru ve sorunlardır.

İtibarsız sendika bürokratlarının eylem kararlarını kitlesel olarak yanıtlayan, yüz binlerle yollara düşen, ağaları “salonlara değil alanlara” diyerek sıkıştıran, IMF’yi ve emperyalist savaş saldırganlığını lanetleyen, genel grev sloganını dilinden düşünmeyen işçi sınıfı, anlamak isteyene bir şeyler söylüyor aslında. Tüm bunların nesnel anlamı; “biz hapsoldüğümüz cendereyi parçalamak, aşmak istiyoruz” demektir. Bu mesajı veren işçi sınıfına bizde sloganlarımızla, basınımızla, aktivistlerimizle gidiyoruz. Genel grev genel direniş, diyoruz. Taban inisiyatifi ve örgüt-

Fırsatını buldukça hapsoldüğü cendereyi parçalama isteğini dışa vuran işçi sınıfı, bir bakıma devrimcilere çağrı çıkarmaktadır: Biz buradan çıkmak istiyoruz, yeter ki bize doğru yaklaşın. Öyleyse bu çağrıya pratik-devrimci yanıtlarla karşılık vermek, üretmek zorundayız.

lülüklerini geliştirin, sendikal bürokrasi barikatını aşın, ezilenlerin başına geçin, yalnızca ekmek için değil, özgürlük ve iktidar için de döğüşün diyoruz. Çoğunlukla da bunları söylemekle yetiniyoruz. Ve çok zaman farkediyoruz ki soyut-teorik önermeler bunlar işçiler için ve etkisi zayıf. Yaşam ve sınıflar mücadelesi canlı, dinamik ve akışkandır. Her durumda aynı soyut önermeleri tekrarlamak, önermelerin etkisini ve içeriğini zayıflatır. Halbuki belki de yıllar boyunca değişmeden kalması kaçınılmaz olan slogan ve önermelerimizi, her somut durumda capcanlı bir içerikle doldurmak mümkündür. Çünkü, her somut gelişme önermelerimizi doğrulamaktadır.

Öyleyse yalnızca sloganlarımızın lafzını değil; onları doğrulayan somut-gelişmeler ve zengin bir içerikte donatılmış ruhunu da işçilere taşıyalım. Ne demektir bu? öncelikle bozuk plak gibi birkaç cümleden ibaret genel

doğruları tekrarlayıp durmamak demektir. İşçilerle arkadaşça sohbet etmeyi öğrenmek; örneğin son futbol çetesi skandalından hareketle kontrgerilla devletine ve onun yıkılması gereğine köprü kurmayı öğrenmek demektir. Korkut Eken’in hapsedilmesi ve generallerin çıkışından hareketle faşist diktatörlük gerçeğini göstermek demektir işçilere. Filistin, Irak, Afganistan’daki emperyalist saldırganlıkla, IMF politikaları sonucu işinden, aşından olan işçi arasındaki bağı göstermek ve örneğin işçi ve emekçileri Incirlik’in kapısına yığabilmek demektir. Slogan, söylem ve önermelerimiz böylesine canlı bir içeriğe kavuşur ve uygun kanallarla, işçilerle diyalog kurabilen aktivistlerle sınıfa taşınabilirse, işçilerde güçlü bir örgütlenme ve eyleme geçme isteği uyanacaktır. Fırsatını buldukça hapsoldüğü cendereyi parçalama isteğini dışa vuran işçi sınıfı, bir bakıma devrimcilere çağrı çıkarmaktadır: Biz buradan çıkmak istiyoruz, yeterki bize doğru yaklaşın. Öyleyse bu çağrıya pratik-devrimci yanıtlarla karşılık vermek, üretmek zorundayız. Kendi cephemizden soyuttan somuta, teoriden pratiğe uzanan köprünün dilini, söylemini, kadrosunu ve eylemini yaratmakla yükümlüüz.

Somutlayabiliriz. Bergama köylülerin mücadele derslerini işçilerle tartışabiliyor muyuz? Siyanürcü şirketten emperyalizme ve işbirlikçi burjuva devlete uzanan bilinç açıklığını somut, canlı örneklerle, işçilere taşıyabiliyor muyuz? Ya çevre mücadelesinden antiemperyalist mücadeleye uzanan köprüyü kurabiliyor muyuz? T. Maden-İş bürokratlarının ve Normandy işçilerinin yüz karası tutumunun anlamını canlı bir içerikle işçilere gösterebiliyor ve bunun işçi sınıfının mücadele gelenekleri ve genel zayıflıklarıyla bağı kurabiliyor muyuz? Yetinmeyip Bergama köylüleriyle eylemli dayanışmayı örgütleye biliyor muyuz? T. Maden-İş ve Normandy işçilerini yaptıklarına pişman edecek güçlü bir protesto örgütleyebiliyor muyuz? Öyle bir protesto ki, yalnızca onları geriletmeyle kalmasın; bir daha hiç kimsede o yola girme cesareti bırakmayan bir ibret örneği yaratsın.

Her somut durumda bu yolu bulabilmek, yalnızca sözle değil, eylemli, pratik bir kuvvetle bu yolda yürüyebilmek...

İşte çözmemiz gereken düğüm budur.■

Komün ve Marksizm

Marksizm, tam da, cansız bir dogma olmadığı, tamamlanmış, hazır, değişmez bir öğreti olmadığı, eylemin canlı bir kılavuzu olduğu içindir ki, toplumsal yaşam koşullarındaki şaşılacak kadar beklenmedik değişimleri yansıtmak zorundaydı. Bu değişme, derin parçalanmalar ve dağılmalarda, yalpalamanın her biçiminde, kısaca, marksizmin çok ciddi bir iç bunalımında yansiyordu.
(Lenin)

DENEYİM ve öngörü her tarihsel teorinin onlarsız gelişemeyeceği iki temel bileşenidir. Ama bu iki bileşen teorinin gelişimi boyunca yan yana ve kendi başına duran iki öğenin toplamı değildir. Deneyim ve öngörünün, teorinin hareketi içindeki ilişkisi iç içe geçiş biçimindedir. Bu etkinlik onların ve aynı zamanda teorinin de diyalektik hareketinin bütünlüğünü oluşturur. Bütünlüğün bozulduğu her somut durumda ya da aşamada teori sakatlanır, tarihsel olma niteliği zayıflar ya da yitirilir. Bozulma eğer teorinin etkin deneyimden uzaklaşması ya da kopuşuyla ilgiliyse, doktrinercilik başat bir eğilim olur. Etkin öngörü üretimindeki tıkanıklık ya da boşluktan kaynaklanıyorsa bozulma, teori var olanın doğrulanmasına dönüşerek gerçekçiliğin batağına saplanıp kalır. Deneyim ve öngörü arasındaki iççeliğin mantığı gereği, bozulma, temel olarak hangisinden kaynaklanırsa kaynaklansın, karşı biçimini de yaratarak gelişir. Sonuç her

durumda teorinin işlevsizleşmesidir.

Teorinin bozulması sorunu; risk ve olasılığı hiçbir zaman mutlak ortadan kaldırılabilecek bir gelişim yasası olamaz. Hatta tersi mutlak olarak doğrudur. Tarihin hareketi ve onun nesnel gelişme yasaları teori dahil olmak üzere, bütün bilinç biçimleri için sürekli yeni bir durum ya da “materyal” yaratır. Bu teorinin bütünlüğü bakımından yeni bir olasılık ya da risktir. Teori bundan kaçamaz, ancak ona hakim olabilir; etkin deneyim ve öngörü aracılığıyla tabii ki. Teori böyle bir iç sağlamlığa ve tutarlılığa sahipse, her yeni gelişme; teori için yeni bir bilgi nesnesi ve dolayısıyla bilinçlenme durumu anlamına gelecektir. Teorinin soğukkanlılığı bundan başka bir şey değildir.

Bir tarih teorisi olarak diyalektik tarihsel materyalizmin Marks ve Engels tarafından kuruluşu, kesin biçimde, deneyim ve öngörünün sözünü ettiğimiz temelleri üzerine oturtulmuştur. Lenin’in, sadık bir marksist olarak, bu

temellere sıkı sıkıya bağlı teorisiyle, Ekim sosyalist devriminin yaratıcısı olduğu biliniyor. Gerek Marks ve Engels, gerekse de Lenin'in tarihin gelişim yasaları karşısındaki sarsılmaz materyalizmlerini ve gerçekle ilişkilendirme yöntemlerinin keskin kılıcı altına kendi teorilerini bile nasıl büyük bir cesaretle yatırmaktan kaçmadıklarını, bazı somut tarihsel olaylar nezdinde göstermeye çalışacağız. Ama bu daha ileride olacak. Şimdi kaldığımız yerden; tarihin hareketiyle, marksist teorinin hareketinin genel ilişkisinin belli başlı temel ilkelerinin ele alınmasından devam edelim.

Teorinin soğukkanlılığı, marksizmin tarihe yaptığı bilim aşısıdır gerçekte. Tarih, marksizmle birlikte, bir bilim olarak "nesnel"leştirilebilmiş, "toplumsal gelişimin incelenmesi" haline getirilebilmiştir. Deneyim ve öngörünün teorinin hareketi içindeki içiçeliğinin yapışkan maddesidir bilim. Yani teorinin zemininde durur. Deneyim, bilimin eleştirisinden geçerek "teori"leşir, öngörü bilimin prizmasından çıkan teoridir. Marksist tarih teorisinin deneyimden öngörüye bu geçişli hareketi, kolayca anlaşılacağı gibi zamansal bir geçiştir. Deneyim, teorinin geçmişe, öngörü ise geleceğe açık olan ucudur. Deneyim, geçmişe ait, yani yaşanmış olan olduğu ve öngörü, geleceğe ait, yani henüz yaşanmamış olan olduğu için, bilim teori bakımından, "bugün" de yani yaşamakta olanda durur. Geçmiş ve geleceğin bu geçişliliğinin diyalektik hareketi "bugün" de somutlaşır. Bugünü unutan teori, o nedenle hem geçmişsiz, hem de geleceksizdir; yani tarihsizdir. Tarih yoksa; teori de yoktur; orada bozulmadan bahsedilemez bile.

Bilimin marksist tarih teorisindeki işlevi bakımından Marks'ın kapitalist toplumun gelişim ve ve işleyiş yasasını keşfetmek için neden o zamanki bugüne, yani, İngiltere'ye gözlerini diktiğini anlamak açıklayıcı olacaktır. Marks İngiltere'yi 19. yüzyılda incelemiştir; ama kapitalizmin geçmişi (kökleri) İngiltere'de ve Avrupa'da dört-beş yüzyıl öncesine dayanmaktadır oysa. Ama o günkü—o gün en gelişkin biçimi olarak İngiltere— kapitalist toplumu incelemeyen, temel bilgisi elde edilmeden, ne kapitalizmin geçmiş deneyimi anlaşılır hale getirilebilirdi ne de kapitalizm geleceği ile ilgili öngöründe bulunulabilirdi. Bu insan ana-

tomisinin bilgisine sahip olmadan maymun anatomisi hakkında ve onun evrimi hakkında boş laflar etmek gibi bir şey olurdu.

Marks meta'nın tahlilinden artıdeğer sömürüsüne ulaştığında kapitalizmin gelişiminin "gizi" de bilim aracılığıyla aydınlatılmış oluyordu. Bu dünü anlamak için bugünü incelemenin, yani tarihsel materyalizmin bilim yöntemidir. Bu bilim sayesinde ki kapitalizmin bugününde içerilmiş olan geçmiş, hem bugün olandan ayrıştırılabilmiş hem de geçmişte olanlar, şimdiye ulaşan dönüşümleri içinde ele alınabilmiştir. Deneyim, en gelişkin ilişkileri içinde teorileştirilip, kapitalizmin, yani meta toplumunun geliştiği bütün toplumsal örgütlenmeleri açıklama gücüne sahip genel doğrulara ulaşmıştır. Ve zaten böyle olduğu için marksist tarih teorisi, bilim aracılığıyla bugünü geleceğe bağlayan öngörüye gelişirebilmiştir. Çünkü meta-toplumu (kapitalizm), onu geçmişten (feodalizm) ayıran çelişkileri dönüştürerek "bugün"ün de içinde barındırdığı gibi, aynı zamanda, kendisini yadsıyarak dönüştürecek çelişkileri de "bugün" de bağrında taşımaktadır. Bu nesnel çelişkinin gelecek öngörüsü, komünist toplum, yani özel mülkiyetin ortadan kalkmasıdır.

Tarihin hareketini açıklama gücü yalnızca diyalektik tarihsel materyalist teoriye aittir. Burjuva tarih anlayışı bu bakımdan ideolojik olarak tümüyle yeteneksizdir. Bu nedenle burjuvazinin gerçekte bir tarih teorisi de yoktur. Ya da teori adına burjuva ideologların ve tarihçilerin yazıp çizdikleri, tümüyle bir yanılsamaya denk düşmektedir. Yanılsamanın nesnel temeli, tarihin hareketinin kapitalist üretim ilişkilerinin geçici (yani tarihin belli bir döneminde belirli koşullar altında ortaya çıkmış) ve bu nedenle de tarih tarafından aşılma zorunda olduğunu göstermesidir. Yanılsamanın öznel nedeni ise, burjuvazinin sınıf ideolojisinin bu tarihsel gerçekliğe karşı "bilinçsiz" oluşu, ama tam da bu nedenle de tarihin akışına karşı bilinçli direnişidir. Burjuvazi tarih karşısında kör ve tutsaktır. Toplumsal gelişimin diyalektiği, üretimin toplumsal karakterini ve örgütlenmesini giderek en üst sınırına doğru taşırken ve bu nedenle de burjuvazinin bir sınıf olarak tarihsel gereksizliği açığa çıkarken, o, özel mülkiyete ve onun sağladığı egemenlik

ayrıcılıklarına daha sıkı sarılmaya devam eder. Toplumsal devrimin zorunluluğu tarihsel olarak buna dayanır. Toplumsal devrim/devrimler tarihin önünü açar. Nasıl burjuvazi, feodalizme karşı, onun temsil ettiği tarihsel olarak geri üretim ilişkilerini toplumsal olarak tasfiye ederek bir dönem devrimci bir rol oynamışsa, tarihin önünün açılması için şimdi kapitalist üretim ilişkilerinin tasfiye edilmesi gerekmektedir.

Evet gerekmektedir; teorinin dili bu. Ya da teorinin toplumsal insana çağrısı ve önüne koyduğu görev budur diyelim. Teori böylece toplumsal işlevini yerine getirmiş oluyor. Ama bu 'dil'e varlık kazandıran nedir? Düşüncenin teoride bu dil'e gelişinin toplumsal kaynağı nedir? Teorinin soyutladığının toplumsal ilişkilerde dayandığı bir somutluk olması gerekiyor mu? Çünkü dil, insanlar arasındaki ilişkilerin yakınlaşmasını, ortak davranma ve örgütlülüğün gelişmesinin aracı olarak toplumsal bir işlev yürütüyorsa, dil'den önce bu ilişkinin temelini toplumsal yaşamda pratik olarak zaten var olması gerekmektedir.

Dilin ortaya çıkması ve gelişmesi, insanın toplumsallaşma pratiğinin ihtiyaçlarından doğmuştur ve ona bağlı gelişmiştir. Tarihin materyalist yorumu bakımından, tersi zaten doğru olamaz. İnsanın toplumsal varlığını belirleyen bilinci değil, bilincini belirleyen toplumsal varlığıdır. Dil, bilincin bir aracı olarak toplumsal bir işlev gördüğüne göre, demek ki o da, materyalizmin bu yasasına tarihsel olarak uyar.

O halde marksist tarih teorisinin (bilincinin) ortaya koyduğu "gerekliliği", modern kapitalist toplumda "pratik olarak" yerine getirecek toplumsal güçlerin de var olması gerekmektedir. Yani kapitalist üretim ilişkilerine karşı, birleşen, örgütlenen, harekete geçen ve onu yıkacak kadar güçlü bir toplumsal varlık. Bu işçi sınıfıdır ve marksizmin dili (teorisi), proletaryanın kapitalizme karşı tarih sahnesindeki pratik hareketinin ihtiyaç ve çıkarlarının, düşünceye yansımından başka bir şey değildir. Marks, bilimsel sosyalizmi, diğer sosyalizm akımlarından (ütopikler, burjuva ve küçük burjuva sosyalistlerinden) tam da böyle bir sınır çizgisiyle ayırıyordu.

Marks ve Engels'in kişisel tarihlerinin ve

teorilerinin gelişiminin işçi hareketinin burjuvazinin kuyruğundan koparak, kendi bağımsız sınıf eylemlerine yönelmesi ve ilerlemesiyle nasıl el ele ilerlediği biliniyor. İşçi sınıfının bu anlamda tarih sahnesine çıkışıyla (1830-48) marksist teorinin tarih sahnesine çıkışı arasındaki zamandaşlık, asla tesadüfün körlü-

ğüne bağlanamaz. Diyalektik tarihsel materyalist teori, her zaman 'pratik ve nesnel etkileşimin' sonucu dönüşerek ilerlemiştir. Onu zorunluluğa bağlayan tarihsel pratik ve nesnel etkileşimini proletaryanın hareketi olması bundandır. Bu zorunluluk ilişkisi, marksizmin ilke ve temellerinin "teorik" olmadığını, bunların "hem eylemde hem de düşüncede" gerçekleşmekte olmasının/olduğunun açıklamasıdır aynı zamanda. Yani toplumsal gerçek, proletaryanın eylemiyle dönüştürülmekte, dönüşüm proletarya için teorileştirilmektedir. Proletarya bakımından, gerçeklikte olanın, teoriye yansımalarıdır bu. Tarihin ilerleyişi teorik değil, eylemseldir. Tarih, proletarya için, eylemden hareket eden, düşünceye (teoriye) dönüşendir. Engels, "Bizim doktrinimiz bir doğma değil, eylem kılavuzudur" derken, materyalist tarih teorisinin görevini mükemmel bir formülasyonla ifade etmiş oluyordu.

İster dinsel, felsefik vs. isterse marksizm gibi materyalist olsun, bütün tarihsel teoriler, insanlığın geleceğine ilişkin belirlemelerde bulunan; “amaç ve göreve” ilişkin bilinçli formülasyonlardır. Materyalist tarih teorisini, her türlü idealist (burjuva ve küçük burjuva) tarih formülasyonundan ayıran; onun “özünde devrimci ve eleştirel” yöntemidir. Bilim olarak tarihsel maddecilik, hiçbir “kutsal” doğruyu tanımaz. Marksist tarih teorisi, dünyanın mad-

Teorinin bozulması sorunu; risk ve olasılığı hiçbir zaman mutlak ortadan kaldırılabilecek bir gelişim yasası olamaz. Hatta tersi mutlak olarak doğrudur. Tarihin hareketi ve onun nesnel gelişme yasaları teori dahil olmak üzere, bütün bilinç biçimleri için sürekli yeni bir durum ya da “materyal” yaratır. Bu teorinin bütünlüğü bakımından yeni bir olasılık ya da risktir.

deselliğine bir bütün olarak bakar; her şey bir-biriyle ilişkilidir, her şey değişir ve akar. Ama marksizm bütün ‘insan’lığın ya da herhangi bir sınıfın değil, işçi sınıfının bilimsel ideolojisi olduğu için, dünyanın bütünselliğine onun sınıf çıkarları, amaçları gözüyle bakar. Bu, işçi sınıfı tarihinin teorisi olarak marksizmin, kendini yaratan nedenleri de inceleyebilme üstünlüğüdür. Marksizm teorisi ve eylemleriyle kendi tarihsel hareketini eleştirebilme gücüne sahip tek tarih anlayışıdır.

İşçi hareketi, tarihsel varlık koşulları nedeniyle, homojen bir hareket değildir. Burjuva ve küçük burjuva ideolojik hegemonya ve müdahalenin sınıf hareketi üzerindeki etkisi, işçi sınıfının davranışına doğrudan yansır. Ama nesnel olarak da katmanlar ve statü farklılıklarıyla bölünmüştür işçi sınıfı. Kapitalizm rekabet anarşisini işçi sınıfı içinde de üretmiştir. Marks ve Engels, bir yandan işçi sınıfının bu

parçalı bütünlüğünü objektif olarak kapitalizme karşı olan hareketini siyasal bakımdan harekətli bir coşkuyla destekler, kıskırtır ve örgütlerken, aynı zamanda hareketin ideolojik ve örgütsel birliğini engelleyen, bozan akımlara karşı da amansız bir mücadele yürütmüşlerdir.

Ütopycı sosyalistlerin “komünizm idealeri” için yürüttükleri kavgacılığı saygıyla överken, onların kendi zamanlarındaki çağdaş uzantılarının günü geçmiş fikirlerini işçi sınıfı arasında yaymalarına karşı mücadele yürütmüşlerdir. İşçi sınıfı kitlelerin devrimci yürüyüşleri boyunca onlara kendileri dışında da önderlik eden Blanqi, Proudhon, Bakunin, Lasselle vb. bilimsel sosyalizmden uzak pek çok işçi sınıfı liderini, bütün kritik dönemlerde sınıfın çıkarları doğrultusunda özel olarak uyarılmış, yardımcı olmaya çalışmışlardır. Ama aynı zamanda işçi kitlelerinin ideolojik, siyasal ve örgütsel eğitimi için yine bu liderlerin temsil ettiği düşüncelere karşı kesintisiz bir eleştiri ve teşhir faaliyeti yürütmüşlerdir.

Ancak yine de marksist eleştirinin esaslı fikirlerin ve liderlerin incelenmesi üzerine oturmaz. Eleştirinin bağlı olduğu hareket, fikirlerin hareketi değil, proletaryanın toplumsal eyleminin hareketidir. Fikirler ve kişiler bu hareketi etkiledikleri oranda marksist eleştirinin doğrudan konusu olurlar. Bu eleştirinin, işçi sınıfının devrimci hareketinin önünü açma görevine sıkı sıkıya bağlı pratik bir ilkesidir. Marksizm işçi sınıfının kurtuluş hareketinin teorisidir. Kapitalizme karşı gelişen her toplumsal hareket/eylem nesnel olarak devrimci bir olanak yaratır. Marksist eleştirinin kaynağını aldığı toplumsal zemin budur. İşçi sınıfı bakımından onun gelişen hareketinin bizzat kendisi kapitalizmin eleştirisidir. Marksizm işçi sınıfının bu pratik eleştirisinin teorisidir. Marksizmin eleştirel teorisi, sınıfın bu eylemli eleştirisinin, yolundan sapmadan ya da büyük hatalara düşmeden ilerlemesine yardımcı olmaktan ibarettir. Marksist teorinin eleştirisini doğuran toplumsal eylemin eleştirisidir, tersi değil. Eğer böyle olmasaydı teori eylemden beslenemez, eylem teoriyle önünü aydınlatamaz; marksizm, marksizm olmazdı. Marks bu nedenle, Engels’le birlikte kurdukları tarih teorilerini kavramayan ve onu eksik,

yanlış kavradıkları biçimde kullanarak işçi sınıfının tarihsel gelişimine ilişkin program, taktik vs. üreten “teorisyen”lerle bol bol karşılaştığı için “ben marksist değilim” diyerek “marksizm” adına yazılan çizilenlerle kendi teorisi arasına kalın bir sınır çizgisi çekmeye özen göstermiştir. Özen göstermiştir çünkü bu Marks’tan daha “marksist” düşünce eğilimleri, marksizmi revize etmenin, sınıf hareketi içine oportünizmi yerleştirmenin, işçi sınıfının devrimciliğini reformizmle törpülemenin ve toplamında da işçi sınıfı içinde burjuvaziye yaşatmanın temsilcileri olarak tarihsel bir rol oynamaktadırlar. Lenin, devraldığı bu “sınır çekme” mirasını kendi döneminin devrimci hareketi içinde sıkı sıkıya uygulamayı başarmıştır. Ekim sosyalist devriminin önünün açılmasına doğru ilerleyen tarihsel gelişim süreci, Lenin’in marksizmin temel görüşlerini ve ilkelerini sulandıran, bozan ve çarpıtan düşüncelere karşı yürüttüğü kesintisiz ve uzlaşmaz mücadele olmadan asla anlaşılabilir.

Bu özellik, proletaryanın tarih yaratan toplumsal eylemiyle, marksistlerin ve marksizmin tarihinin nasıl kopmaz bir bağ içinde birbirine bağlı ilerlediklerinin anlaşılması bakımından yaşamsaldır.

Evet, her zaman birbirine bağlı, ama hep birbirine paralel değil. Marks’ın Komün’e yaklaşım ve ilişkilene yönteminin incelenmesi bu anlamda oldukça aydınlatıcı olacaktır. Çünkü orada, teorinin tarihe karşı sorumluluğu; olayların içindeyken eleştirel olabilme yeteneği, proletarya hareketini cesurca uyarma kararlılığı, kendi görüşlerini gözden geçirme tutarlılığı ve proletarya hareketinin geleceği için sonuçlar çıkarma amacı birarada bulunmaktadır.

Sonuncudan başlırsak; 1871 Paris Komünü, Marks’ın tanımıyla bu ilk “işçi devleti” her devrimin temel sorunu olan iktidar sorununa yeni bir somut nitelik kazandırmıştır. Her ne kadar daha 1848’de Komünist Manifesto’da sorunun temelleri ve genel ilkeleri ortaya konulmuş olsa da, Marks ve Engels “Komün, işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasını basitçe ele geçirip, onu kendi amaçları için harekete geçiremeyeceğini” kanıtlamıştır” diyerek, teorilerini “düzeltme”den kaçınmamışlardır. Bu düzeltmeyi, 1872 tarihli Almanca yeni baskısı-

nın önsözünde açıklayarak, Komünist Manifesto’ya eklemişlerdir.

Aslında Marks daha Komün sırasında (Nisan 1871) Kugelmann’a yazdığı mektupta, “bürokratik-askeri mekanizmayı paramparça etmeyi” ve bunun “bu kıtadaki her gerçek halk devriminin önkoşulu” olarak düşündüğünü ifade etmiştir. Marks’ın bu teorik öngörüsü, doğrudan işçi sınıfı hareketinin son yirmi beş yıllık deneyimlerine, özellikle de 1848-49 devrimlerinde oynadığı rol ve bunun iktidara yansıma (yansımama) sorunlarına dayanıyordu. Marks ve Engels’in 1848-49 devrim yıllarının deneyimlerinden çıkardığı teorik dersler, Parisli işçiler tarafından pratik olarak ilerletiliyordu. Düzeltme, bu yeni toplumsal gelişmenin pratik eleştirisinin, teorik olarak yerine getirilmesinden başka hiçbir şey değildir. Deneyimden öngörüye, öngörüden deneye; pratiğin ve teorinin tarihin gösteri sahnesindeki diyalektik dansı. Marksist politika da tarihin estetiği işte böyle yaratılıyor.

Demek ki eleştiri, marksizm bakımından her şey “olup bittikten” sonra devreye giren bir etkinlik değil. Bu anlamda teorik eleştiri, Marks ve Engels’in pratiğinde de görülebileceği gibi sürecin her aşamasında aktiftir. Eleştirinin işlevi bakımından böyle olması bir zorunluluktur. Çünkü hayat devam eder; gelişme sonsuzdur. Marks sahip olduğu eleştirel yöntem aracılığıyla Paris Komünü’ne ulaşan toplumsal gelişme sürecinin genel yönünü çok önceden görmüş, gelişimin her aşamasında ortaya çıkan sorunları teorik olarak da ele almış ve çözümlenmiştir. İşçi hareketinin toplumsal eylemiyle, marksist teori arasındaki eleştirinin sürekliliğinden, sürekliliğin eleştirisine doğru geliştirilen bu diyalektik, Komün gelip kapıya dayandığında da tabii ki işleyecekti. Bu nedenle Marks, daha Komün’ün ilan edilmesinden beş-altı ay önce burjuvaziye yıkılmaya dönük bir işçi ayaklanmasının “umutsuzca girişilen bir çılgınlık” olacağını açıkça dile getirebildiğinde, işte bu diyalektik konuşmuş oluyordu. Bu uyarı, Paris işçi sınıfının eyleminin devrimci eleştirisinden çıkan bir sonuçtan başka nedir ki! Marks devrimin koşullarının henüz proletaryanın iktidarı alacak kadar olgunlaşmamış olduğunu görüyordu. Ve tabii onu bekleyen tehlikeleri de. Uyarısındaki

keskinliğin kaynağı buydu.

Ne var ki Paris işçisi, bütün büyük toplumsal hareketler ve özellikle de devrimlerde olduğu gibi teoriden daha ileri gitmiştir. Marks'ın o her şeyden çok değer verdiği, "kitlelerin tarihsel inisiyatifi" harekete geçmiş ve Paris işçileri "göğü fethe" çıkmışlardı. Marks ve Engels'te zaten her gerçek militan materyalistin yapması gereken şeyi yapmışlar, Komünçülerin kahramanlığı önünde saygıyla selam durmuşlardır. İlelebet değil tabii! Çünkü hayat devam ediyordu. Ve şimdi görev, başlamış olan devrimi sonuna kadar savunmak, onun doğuş koşullarından kaynaklanan ya da önderlerinin hata ve yetmezliklerini gidermeye yardımcı olmaktı. Ama hepsinden önemlisi işçi sınıfının devrimci gelişiminde yeni bir dönemi açan bu tarihsel inisiyatifin, geleceğe en zengin deneyimleri bırakabilmesi için oynayacağı rolün en son sınırına kadar ilerlemesini sağlamaktı. Onlar da öyle yaptılar.

Lenin "ödlek" olarak tanımladığı Plehanov ile yürüttüğü polemiklerde, Marks'ın Komün'le ilişkilenişini parlak bir biçimde resmeder. Polemik 1905 Rus devriminin yenilgisi üzerindedir ve Plehanov, Marks'ın Komün'den altı ay önce yaptığı uyarıya atıfta bulunarak, Rus işçisinin "silaha sarılması"na "eleştiri" topuna tutmaktadır. Ama gerçekte Marks'la Plehanov arasında "uçurum" vardır. Lenin, Plehanov'un tavrının "bürokratik dersler" vermek olduğunu belirttikten sonra, Marks'ın bunun tam tersi biçimde "savaşımın içinde onlarla birlikte yürümek, onlarla birlikte öğrenmek istediği"ni vurgular.

Gerçek tam da böyledir; Marks (Londra'da olmasına rağmen komünün içinde gibidir), artık başlamış ve sürmekte olan ayaklanmanın, "teknik" sorunlarıyla ilgili ve "bilgiççe" değil, cesurca tartışmalar yürütür. Daha Nisan'da, komünçülerin "savunmacı"lığını eleştirerek, saldırılmalı, "hemen Versailles üzerine yürünmeliydi" diye yazarak bunu gösterir. Bunu, komün yöneticilerinin (Proudhon ve Blanqui) siyasal bilinç eksikliğine bağlı örgütlenme sorunları biçiminde çözümler. Saldırıcı davranmamak, Marks'ın Komün pratiğine "sıcağı sıcağına" yaptığı eleştirisi olmuştur. Aynı zaftan hareketle hemen tespit ettiği ve uyardığı ikinci hatayı, "Merkez Komite (Ko-

mün ordusu komutanlığı) görevlerini çok çabuk bıraktı" biçiminde tespit eder.

Yanılmazlık, eğer varsa, ölümlere ve aptallara mahsus olabileceğine göre (birinciler iradeleri olmadığı için tarih dışıdır, ikincilerin iradesi tarih için ihmal edilebilir olduğundan) Komün'ü yaratan tarihsel inisiyatifin yanılığın Marks gibi devrimci dehalari korkutmuyordu. O, "Eğer savaşıma ancak son derece elverişli şartlarda girilmesi gerekseydi, tarihi yapmak çok kolay olurdu" diyerek Komün'ün ruhunu herkesten daha derin kavradığını göstermiştir.

Komün iki ay iktidarda kaldı. Toplumsal tarihin zaman ölçütleri bakımından ihmal edilebilir bir süre gibi görülebilir. Ama bu fena bir yanılığın olur. Çünkü Komünçüler, Marks'ın tespit ettiği gibi "toplumsal tarihin en radikal dönüşümlerini başlatmak zorunda kalmışlardır". Devrimin iç yoğunluğu çok güçlüdür. Çünkü, Parisli işçiler, "işçilerle burjuvalar arasındaki kapitalist farklılaşmayı (ayrıcılıkları) ortadan kaldırmak" istemektedirler. Bu toplumsal bakımdan o kadar açık bir istektir ki Marks bunu, işçilerin bunun için komünden önce "devrimci geçmişlerinin düzenli bir incelemesini yapıyorlar" şeklinde tespit etmiştir. Paris işçisi ne istediğini iyi biliyordu. Avrupa'nın en güçlü iki ordusuna (Fransa ve Almanya) karşı Komün'ü, pek çoğunun ölümüyle sonuçlanan kahramanca savunmaları bunu kanıtlamaya yeter de artar bile.

Marks ve Engels'in kuruculuğunu yaptıkları I. Enternasyonal Komün'e başından itibaren destek vermiş ve sahiplenmiştir. Ancak Komün'ün tabanında marksistlerin etkisi çok sınırlıdır. Komünün önderliği ise hemen tümüyle Proudhon ve Blanqui taraftarlarına aittir. Bu iki akım Marks'ın I. Enternasyonal içinde mücadele yürüttüğü anarşist eğilimlerdir. Böyle olmasına rağmen Marks ve Engels Komün'ün girişimlerine büyük önem vermişler, atılan adımları paha biçilmez değerde dersler olarak ele almışlardır. Çünkü Parisli işçiler kendi öz devrim deneylerinin bilinciyle hareket ediyorlardı. Bu gerçek hareket, Proudhon ve Blanqui örneğinde olduğu gibi "doktriner"lerin "iktidara geldikten sonra öğretilerinin tam tersini yapmaları"na zorluyordu. Bu Komün'ün geleceğe miras bıraktığı çok değerli bir deneyim olmuştur. Blanqui gibi, "dar ve

kararlı bir grubun” yıkıcı darbeleriyle iktidarın alınabileceğini öngören ve Proudhon gibi her türlü otoriteye karşı durarak iktidarın korunabileceğini hesap eden liderlerin önemli etkisi altındaki Komün’ün diktatörlükle, anarşi arasında salınıp durması kaçınılmazdı. Bu nedenle Marks’ın Komün’ün uygulamalarına ilişkin eleştirisinin özü burjuvaziye karşı diktatörce davranmada gösterdiği zayıflık olmuştur. Zaten Komün’ün yenilgiye uğratılmasındaki temel zaafı da bu olmuştur. Ekim Sosyalist Devrimi (1917) Paris proletaryasının bıraktığı bu tarihsel deneyimin teorik mirasına sahip olmasaydı proletarya diktatörlüğünü uygulayamaz, iktidarını koruyamazdı. Lenin bu gerçeğin altını özellikle çizmiştir.

Komün’ün tarihsel derslerinden biri de parçalanmış devlet mekanizmasının yerine ne konacağı sorusuna, teorinin bu soyut sorusuna, kendi pratiğiyle verdiği somut yanıtıdır. Burada Marks’ın “Fransa’da İç Savaş” adlı eserinden konuyla ilgili yaptığı bütünlüklü değerlendirmeyi aktarmanın tam sırası: “O zamana dek hükümetin aleti olan polis, tüm politik niteliklerinden arındırıldı ve Komün’ün sorumlu ve her an görevinden alınabilir aletine dönüştürüldü. Bütün diğer yönetim dallarının memurları da öyle. Komün üyelerinden başlayarak aşağıya doğru kamu hizmeti işçi ücretiyle yapılmak zorundaydı. Devletin yüksek makam sahiplerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri bu makam sahiplerinin kendileriyle birlikte ortadan kalktı... Eski hükümetin maddi gücünün araçları daimi ordu ve polis ortadan kaldırıldıktan sonra, Komün derhal manevi baskı aracını papazların gücünü kırmaya koyuldu... Adalet görevlileri o sahte bağımsızlığı yitirdiler... bundan böyle seçilecekler, sorumlu olacaklar ve görevden alınabileceklerdi.”

Marks’ın “kitlelerin tarihsel inisiyatifine” neden her şeyden daha fazla değer verdiğini anlamak bakımından aktardığımız alıntının içeriği mükemmel bir malzeme yığını sunmuyor mu? Kapitalist devletin özü, yani düzenli ordu ve bürokrasi ancak böyle bir inisiyatifle alaşağı edilebilirdi. Paris Komün’ünün prole-

tarya demokrasisi adına ortaya koyduğu bu uygulamaların komünist partilerinin programlarında teorik, sosyalizm deneyimlerinde de pratik standartlar olarak içselleştirilmiş olması onların tarihi değerini yeterince açıklamaktadır.

Komün deneyiminin bu boyutu, özellikle 20. yüzyıl sosyalizm deneyimlerine devrimci eleştirel yaklaşım sorununda belirleyici kıstas-

lar olarak iş görmeye devam etmektedir. Çünkü son tahlilde sovyet sisteminin toplumsal çözülüşünde, bürokrasinin gelişmesi sorunu, sovyet insanının tarihsel inisiyatifinin gerilemesi sorunuyla ters paralellik taşımaktadır. Proleter demokrasi ilkesel olarak bürokrasiyle uyumlulaşamaz kuşkusuz, ama toplumsal gerçekliğin somut durumu bürokrasiyi üreten ayrıcalıkları tarihsel olarak üretmeye devam edebilir. Çünkü devletin “sönümlenmesi” ne bir hamlede halledilebilecek bir mesele, ne de salt kararların ve yasaların güvencesine terkedilebilecek bir görevdir. Sovyet deneyimi açık biçimde göstermiştir ki Komün’ün standartları uygulanabildiği ve geliştirebildiği ölçüde sosyalizmin toplumsal kültürü yaygınlaşıp ilerleyebilmiş, standartlar zayıfladığı ve gerilediği oranda bu kültür dejenerasyona uğramaya başlamıştır. Unutmamak gerekiyor ki, bu standartların güvencesi Komün’de, Marks’ın o her şeyin üzerinde tuttuğu kitlelerin tarihsel

inisiyatifiydi. Pratik ilke budur ve bundan sonra da bu olmaya devam edecektir.

Dönemin siyasal gerçeklerini ve bunların yarattığı zorluk ve zorunlulukları gözardı etmek gerekmiyor. Ancak siyasal olan toplumsal olanı aşarsa/aşıyorsa, orada amaç ve aracın çelişkisi geliyor demektir. Ya da biz buna siyasal olanın toplumsal olandan kopuşa götüren aşırı özerkleşmesi; aracın amacı aşması diyebiliriz. Sosyalizmde egemen olarak örgütlü olan toplumsal-sınıfsal amaç siyasal olarak edilginleşirse, egemen olmayan, ama bireysel olarak ayrıcalıklı siyasal amaç zaman içinde örgütlenir ve toplumsallaşır. Bürokrasinin

Bugünü eleştirel biçimde incelemek ve çözümlmek, geçmişi elinde tutabilmenin tek bilimsel çözümdür. Teorik olarak bugünü çözümleme gücü, geçmişin teorisine ulaşmanın anahtarıdır. Geçmiş ve gelecek arasındaki tarih kapısının kilidini açmanın güvenli yolu budur.

toplumsal karşılığı sosyalizmde de vardır. Ayrıcalık ayrıcalıktır. Kaynağının sınıfsal olacağı dışında; hangi tarihsel-toplumsal koşullar altında ve hangi biçimlerde ortaya çıkacağı ve gelişeceği tamamen somut duruma bağlı olarak değerlendirilebilir.

Lenin hayalci değildi; sovyet sosyalizminin, kapitalizmin tarihsel olarak geliştirdiği ekonomik, toplumsal ve kültürel birikimi üzerine oturduğunu biliyordu. Proletaryanın sınıf egemenliği altında bile toplumsal eşitliğin, bu aşamada, esasen burjuva hukukunun ruhuna ve ölçütlerine göre dağıtıldığına ve bunun tarihsel bir zorunluluğa dayandığına teorik olarak hakimdi. Ama burjuva hukuksal eşitlik, biçimsel olmasının yanında, ayrıcalığın hukuktan başka nedir ki? Ve eğer bu tarihsel olarak aşılacaksa, sosyalizm, ayrıcalığın ekonomik, toplumsal ve kültürel bütün kaynaklarına karşı bütünlüklü ve kesintisiz bir yıkıcı mücadele yürütmeden ilerleyemez. Kendi dö-

neminin toplumsal, siyasal koşulları altında (Rusya'nın ağırlıklı kırsal ekonomisi ve olağanüstü eğitimsiz ve örgütsüz toplumsal yapısı) Lenin, proletarya diktatörlüğünü ekonomik ve toplumsal ilerlemeye doğru geliştirmeye yöneltmesi bu nedenledir. Bu burjuvanın sınıfsal olarak varlık nedenini tasfiye etmeye dönük gerçek bir harekettir. Ancak özellikle Rusya'da, otokrasiden miras kalan devsel yapıyla devlet aygıtı ve onu işleten milyonlarca uzantısıyla kamu görevlileri, ayrıcalığın objektif maddi üreticisi ve soğurucusu olarak var olmaya devam etmektedir. Bu nedenle Lenin bürokrasinin temel kaynağı olan bu işleve karşı da gerçek bir hareket yaratmayı başlatmakta tereddüt göstermemiştir. Kitlelerin devletin yönetimine sürekli katılımı ve bunun mekanizmalarının basitleştirilmesi için siyasal kampanyalar örgütlemiştir. Her Sovyet insanının bir süre için "bürokrasi"yi öğrenmesi ve uygulaması; hedef budur. Paradoks gibi algılanabilir ama Lenin, herkes "bürokrat" olursa, hiç kimse bürokrasiden ayrıcalık elde edemez; herkesin "bürokrat" olursa, bürokrasi ortadan kalkar yaklaşımıyla hareket ediyordu. Sovyet insanının toplumsal inisiyatifi bu yönde teşvik etmeye ve örgütlemeye çalışıyordu.

Stalin önderliğinde ilerleyen Sovyet deneyimi bu konudaki çabaların yoğunlaştığı oldukça uzun tarihsel bir dönemdir. Stalin'in sorunu ele alan, çözümlmeye çalışan ve somut önlemler alma doğrultusunda yönlendirici çabalarının olduğu biliniyor. Sorunu Parti kongrelerine taşınması ve ideolojik mücadelenin konusu haline getirmesi kişisel duyarlılığının örnekleri kabul edilmelidir. Ölümünden önceki son parti kongresinde bürokrasiyi sosyalizmin geleceği bakımından en somut tehlikelerden biri olarak rapor etmesi dikkat çekicidir.

Ne var ki bütün bunlar, başta parti olmak üzere Sovyet iktidarının, toplumsal ayrıcalıklarını bürokraside tuttukları önemli mevkilerin gücüyle geliştiren ve pekiştiren burjuvalaşmış karşıdevrimci toplumsal güçler tarafından ele geçirilmesini engellememiştir.

Komün "umutsuzca bir çılgınlık" olarak ama kitlelerin tarihsel inisiyatifiyle doğdu ve yaşadı. Kapitalist karşıdevrimin kuşatması, top güllerinin, kurşununun ve kılıcın gücüyle

yıkıldı. Bıraktığı miras Rus proletaryası için umut dolu bir geleceğin gerçekleşmesinin tarihsel teorik inisiyatifini yarattı. Sovyetler, Parisli işçi kardeşlerinden daha az “çılgın” olmadıklarını, sosyalizmi inşa ederek ve yaşatarak onlara ve tarihe layık olduklarını kanıtladılar ve daha ileri gittiler. Yenildikleri, karşıdevrimin “top ateşi” değildi sadece; onlar esasen kendilerine, tarihsel rehabetlerine teslim oldular. Bıraktıkları miras, insanlığın komünizme yürüyüşünün ufkunu yeniden açacak kadar zengin ve umut doludur. Çünkü hayat devam ediyor.

Günümüzde 20. yüzyılın sosyalizm mücadelesi ve pratik deneyimleri üzerinde yoğun bir tartışma var. Bir yönüyle bu tartışma çok da yeni sayılmaz, ancak 1989-90 olaylarından sonra hem yoğunluğu hem de bütünlüğü bakımından öne çıkmış bulunuyor ve denilebilir ki, bu tartışmada teorik inisiyatif esasen, marksizm dışı (ya da marksizmden etkilenmiş) düşünce dünyasının elinde bulunuyor şimdilik. Bu durum, her şeyden önce, Sovyetler’in dağılışıyla birlikte doruk noktasına ulaşan tarihsel ve toplumsal dönüşümlerin marksizmin iç krizine kaynaklık etmiş olmasından çıkan bir sonuçtur. Ön tarihsel koşulların gelişim dinamiklerinin analizi bir yana, marksizmin temel görüşleri ve ilkelerinin kararlıca savunulması, marksizmin krizine devrimci yanıt vermenin bugün hemen acil olan görevidir. Bunu kararlıca sürdürmeyen hiçbir inisiyatifin krize teorik/ideolojik bir çözüm gücü olma şansı bulunmuyor. Marksizmin temel düşünce ve ilkelerinin ideolojik piranha sürüleri tarafından arsızca kemirilmesinin moda olduğu günümüz koşulları altında, marksizm adına böyle bir teorik/ideolojik savunuyu “çılginca” bir inisiyatif olacaktır. Temel değeri tartışma götürmez olmakla birlikte bu yine de, ne teorik bakımdan her şeydir, ne bir başlangıç olma dışında tarihsel bir rolü vardır.

Marksist leninist komünistlerin bu başlangıç adımını atma ve kararlılıkla sürdürme onuruna sahip oldukları tarihin kaydına epeydir geçmiş bulunuyor. Geride kalan yüzyılın sosyalizm mücadelesi ve deneyimlerini sahiplenmeyi, militan materyalizmin görüş açısının tutarlılığı gereği bir görev olarak görmek ve bunu ideolojik bir ilke olarak kabul etmek,

marksist leninist komünistlerin krize çözüm gücü olma iddialarının pratik hareket noktasıdır.

Sahiplenmek aynı zamanda ve doğrudan eleştirel olmak demektir. Eleştirel olmak eleştiriye konu olanı tartışmak temektir. Marks ve Engels’in Komün’e yaklaşımlarında bu zinciri somut olarak gördük. Eleştirel olacağız ve tartışacağız, çünkü bugün uğruna mücadele ettiğimiz şey için sonuçlar çıkarmak zorundayız. Eleştireceğiz ve tartışacağız, çünkü 20. yüzyılın sosyalizme ait sorunları, devrimci eylemle gündeme gelmiş sorunlardır; onun, bir geçmişi, anı ve geleceği, yani tarihi vardır. Tarih, dönüp kendi gözlerinin içine bakmaksa, onu yapacağız. Marks’ın ve Lenin’in öğrettiği budur.

Marksizmin bilim yöntemi bize, tarihin, geçmişin günümüzde incelenmesi olduğunu ve bundan dolayı, diyalektiğin, aynı zamanda geleceğin kılavuzu olabileceğini söylüyor. O halde bugünü eleştirel biçimde incelemek ve çözümlenmek, geçmiş elinde tutabilmenin tek bilimsel çözümüdür. Teorik olarak bugünü çözümlenme gücü, geçmişin teorisine ulaşmanın anahtarıdır. Geçmiş ve gelecek arasındaki tarih kapısının kilidini açmanın güvenli yolu budur. Geçmiş anlamak adına “olmuş olan”, hakkında “içerde ne olduğu”na ilişkin spekülasyonlar üretmek teori üretmek olmadığı gibi, “olmuş olanın” kapısına “girilmez-çıkılmaz” yazmak da “ilkeleri savunmakla” eş anlamlı değildir. İncelenmesi gereken, tarihin kapısından geçenin, yani toplumsal gelişmenin ve bizim açımızdan hareketine kendimizi bilinçli olarak bağladığımız proletaryanın gelişiminin evrimidir. O evrim kendi geçmişini bugüne taşıyarak ilerlemeye devam ediyor. Toplumsal gelişimin bütünlüğü içinde ve o bütünlükle ilişkisinin diyalektik bağı içerisinde onun gelişimini inceleyeceğiz. Geleceğin kılavuzu ancak o olabilir çünkü.

Tarihi anlamak için onu yapmak gerekir; ve tarih ancak eylemle yapılabilir. Dünya proletaryasının tarih yaratan ayak sesleri elbet gümbür gümbür duyulacaktır. Marksist leninist komünistler, tarihin 21. yüzyılın kapısından o büyük kitle inisiyatifinin gücüyle geçeceklerdir; teorileri önde, kendileri içinde.■

Noam Chomsky Teorinin Neresinde?

Chomsky'nin kapitalizm tanımı, küçük-ölçekli kapitalizmi içermiyor. Onun kapitalizme dair rahatsızlıkları, tekeller ve devlet müdahaleciliği olarak özetlenebilir.

“İŞ bilmez” DGM'nin gafleti, dünyaca ünlü antiemperyalist aydın *Noam Chomsky*'yi Türkiye'ye getirdi. Emperyalizmin vahşetine, tutarlı demokrat bir tutum alan Chomsky, Türkiye'de de özgürlükçü bir rüzgar estirdi.

Siyasal mücadele bakımından konunun esası budur; selamlanması gereken bir onurlu aydın duruşu ve Chomsky'nin ABD emperyalizmine meydan okuyuşu... Türk burjuva devletinin antidemokratik yüzünü tüm dünyaya teşhir eden ziyareti... Diyarbakır'a gitme cüreti göstermesi ve “başkent”te binlerce yurtsever Kürdü cesaretlendiren bir konuşma yapması... Tüm bunların Türkiye ve Kürdistan halklarının politik özgürlük mücadelesine güç katan esinlendirici “eylemler” olduğu açıktır. Bu toprakların marksist leninistleri, bu onurlu aydın tavrını yürekten alkışlar ve politik özgürlük davamıza yapılan bu mütevazı ama önemli katkıyı selamlarlar.

Diğer yandan, antiemperyalist antifaşist

politik duruşunun yanı sıra, Chomsky, özellikle son yirmi beş yıldır, uluslararası *anarşizmin* önemli düşünürlerinden biridir. Pratik politik duruşundan daha az tanınan bir yönü olarak o, anarşizmin belirli bir akımının temsilci simalarındandır. Hiç kuşkusuz, onun anarşist ideolojik duruşu, gerek düşünsel eserine, gerekse de pratik politik duruş ve beyanlarına sınıyor, yön veriyor. Chomsky'nin politik etkisindeki genişleme, aynı zamanda anarşizmin ideolojik etkisinin de genişlemesine neden oluyor.

Anarşizm, 90'lı yıllardan bu yana, kendisini, “küreselleşme”ye karşı gelişen uluslararası muhalefetin bir akımı olarak yeniden üretti. Özellikle '99 Seattle eyleminden bu yana, “küreselleşme karşıtı” hareket içinde anarşistlerin belirli bir yer tuttuğu, ülkemizden de gözlenebiliyor. Polis çatışmalarının aktif bileşeni olanlardan, pasifist kesimlere kadar, anarşizmin çeşitli akımları, bu hareketin içinde yer alıyor. Tıpkı Chomsky'nin antiemperyalist politik du-

ruşu gibi, bu akımlar da antiemperyalist bir karakter taşıyorlar. Ancak diğer yandan, uluslararası yeni kitle hareketinin içinde anarşizmin tuttuğu yer, proletarya ve gençliğin *ideolojik kafa karışıklığının* bir görüngüsüdür. Kapitalizme öfke duyan yığınların ideolojik netleşmesi ve sosyalizm alternatifinin yığınların elinde bayraklaşması için, anarşizm de dahil, komünizm dışı akımların güncel eleştirisi önem taşıyor. Biz de, Chomsky'yi bu kimliğiyle, yani kapitalizme karşı çıkan, “özgürlükçü” sosyalizmi savunduğunu ifade eden bir anarşist olarak ele alacağız.

TEKELCİ KAPİTALİZME KARŞI KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KAPİTALİZM

Chomsky'ye göre kapitalizm, devlet müdahalesiyle ayakta tutulan büyük şirketler sistemidir. Onun ifadesiyle; “*kapitalizm*’ denilen şey, çok sayıda dev özel şirketin, ekonomi, politik sistemler, sosyal ve kültürel hayat üzerinde geniş bir kontrol kurduğu; bu şirketlerin güçlü devletlerle yakın işbirliği içinde çalıştığı; güçlü devletlerin ise kendi ekonomilerine ve uluslararası topluma yoğun biçimde müdahale ettiği bir şirket merkantilizmi(*) sistemidir.”⁽¹⁾

Dev tekeli birliklerin varlığı, bunların toplum üzerindeki egemenliği, “serbest piyasa” söylencelerine rağmen kapitalist devletin bunları koruyup kollaması vb. tüm bunlar günümüz kapitalizminin reddedilemez olgularıdır. Ancak kapitalizm bunlardan ibaret de değildir. Kapitalist üretim ilişkilerinin dayandığı en derin toplumsal temel, meta üretimidir. Küçük meta üretiminin genelleşmesi, eskiden kendi ihtiyacı için üreten küçük üreticilerin satış için üretmeye başlamaları, kapitalizmin şafağı olur. Sermaye, küçük meta üretiminin bağrından doğdu. Çok sayıda küçük meta üreticisinin içinden sıyrılan az sayıda büyük üretici, ellerindeki maddi zenginliğin ve sahip oldukları üretim araçlarının gücüne dayanarak diğerlerini mülksüzleştirdiler. Küçük üreticiler mülksüzleşip ücretli işçiye dönüşürken, az sayıda

sermayedar diğerleri aleyhine giderek artan oranda zenginleşti.

Ancak, bugün ulaşılan tekelleşme düzeyinde dahi, küçük meta üretimi bir bütün olarak ortadan kalkmadı. Küçük ölçekli kapitalizm, bir yandan sistemin çarkları arasında ezilip yutuluyor. Ama diğer yandan çok sayıda yeni küçük sermaye her gün piyasaya çıkıyor. Küçük ölçekli kapitalizmin toplumda tuttuğu yer daralsa da, o varlığını koruyor.

Chomsky'nin kapitalizm tanımı, küçük ölçekli kapitalizmi içermiyor. O, emperyalist devletlerin, dünya tekellerinin göz çıkarıcı barbarlıklarını şiddetli biçimde eleştirirken, kapitalizmin ve tekellerin hangi toplumsal temelden fırlatarak geliştiklerinden hiç bahsetmiyor. Onun kapitalizme dair rahatsızlıkları, *tekeller ve devlet müdahaleciliği* olarak özetlenebilir. Hatta o, bugünkü kapitalizmin kapitalizm olmaktan çıktığını da düşünüyor: “*Şu anda var olan sistemin kapitalizmle hiçbir benzerliği yoktur. Var olduğu kadarıyla kapitalizm, 1920’lerde, 30’larda yok oldu. Bugün her sanayi toplumu devlet kapitalizminin şu ya da bu biçimidir.*”⁽²⁾ Onun tasarladığı sistemde dev tekeller yok. Devlet de yok. Ancak meta üretimi varlığını korumaya devam ediyor. O, üretimin birbirinden bağımsız üretim komünlerinde gerçekleşmesi ve toplumun da bu komünlerin bir birliği olarak şekillenmesi gerektiğini savunuyor. Her üretim komünü, üretimi kendisi yönetecek ve farklı komünlerin ürettikleri alınıp-satılacaktır. Chomsky'nin Rudolf Rocker'den aktardığı, kendisinin de hemfikir olduğu şu satırlarda yazıldığı gibi:

“*Anarko-sendikalistler, sosyalist bir ekonomik düzenin hükümet kararlarıyla yaratılabileceğini, ancak üretimin her kolundaki işçilerin el ve beyin işbirliği ve dayanışmasıyla yaratılabileceğine inanıyorlar. Bu, tüm işletmelerin yönetiminin üreticilerce devralınması demektir. Öyle ki, ayrı gruplar, fabrikalar ve sanayi kolları, genel ekonomik organizmanın bağımsız üyeleri olurlar. Bunlar, ürünlerin üretim ve dağıtımını özgür karşılıklı anlaşmalar zemini üzerinde,*

*) Merkantilizm: 16. ve 17. yüzyıllarda, ilkel sermaye birikimi döneminin kapitalizmini tanımlar. Merkantilist dönem, özellikle Antiller ve Amerika kıtasının doğal zenginliklerinin yağmalanması ve bunların Avrupa’da sermaye birikimine dönüştürülmesiyle karakterize oluyordu; Chomsky'nin “şirket merkantilizmi” kavramıyla vurgu yaptığı yan da budur.

topluluğun çıkarı doğrultusunda gerçekleştirirler.” ⁽³⁾

Rocker'ın bu projesini aktardıktan sonra Chomsky devam ediyor: “*Özel mülkiyetin lağvedildiği ve asalaklıklara, özel ayrıcalıklara yer olmayan bir ekonomik organizasyonda devletin nasıl bir işlevi olacağını bize açıklayacak herkeşe teşekkür etmeye hazırız.*” ⁽⁴⁾

Rocker ve Chomsky'nin çizdikleri toplumsal modelde, temel ekonomik birim, “üre-

Eğer insan toplumunu belirli nesnel toplumsal yasalar değil de, tercihler yönetiyorsa, pekala, pazarın ve meta üretiminin kendisi de insana hizmet eden bir yola sokulabilir! Tıpkı Chomsky'nin tasarladığı üretim birimleri federasyonu gibi. Chomsky, insan iradesinin gücüyle, pazarı “ehlileştirmeye” ve emekçi yığınların hizmetine sokmaya çalışıyor.

tim komünleri” oluyor. Ancak, nihayetinde bunlar “topluluğun çıkarı” için üreten, meta üreticisi topluluklarıdır. Bu meta üreticisi grupları, diğer gruplarla “özgür karşılıklı anlaşmalar” yaparak meta ticareti yaparlar. Üretimin satış için gerçekleştiği bir üretim biçiminde –ki buna meta üretimi diyoruz– üreticinin artan ihtiyaçlarını karşılamasının yegane yolu, daha fazla üretmesidir. Rocker'ın deyişiyle “topluluğun çıkarı doğrultusunda” gerçekleşen üretim, topluluğun sürekli artan gereksinmelerini karşılamak için sürekli artar. Bu durum, her bir üretici topluluğunu daha fazla üretmeye ittikçe, topluluğun geliri arttığı oranda, tek tek üretim birimleri arasındaki rekabet de artar. Bununla birlikte, artan maddi gelirin bölüşümü için üretim biriminin içinde de rekabet başgösterir. Üreticilerin bu “özgür birliği” meta üretiminin yasalarına boyun eğer. Üretim topluluklarının bazıları diğerlerinden daha varlıklı hale gelir; buna paralel olarak, topluluk üyeleri ara-

sında da gelir farkı oluşmaya başlar. Küçük meta üretimine dayalı komün, kendi zıttına, kapitalizme dönüşmeye başlar.

Tıpkı küçük el zanaatları üretiminin kendi zıttını, kapitalist sanayi üretimini doğurmuş olması gibi. Şimdi Chomsky'nin sorusuna geri dönersek: Proletarya devrimi, büyük özel mülkiyeti bir çırpıda ortadan kaldırabilir. Tıpkı burjuva devletini ortadan kaldırabileceği gibi. Ancak özel mülkiyetin küçük ölçekli biçimleri; küçük köylü üretimi, el zanaatları ve küçük esnaf vb. bir anda ortadan kaldırılamaz. Bunun için uzun yıllar sürecek bir toplumsal dönüşüm süreci gerekir. Rocker ve Chomsky'nin modeli; üretimi küçük özel mülkiyet temelinde yeniden örgütlemeyi öneriyor. Komünistler ise, küçük özel mülkiyetin sistemli biçimde kolektifleştirilmesini, küçük üretimin büyük sanayi üretimiyle kaynaşmasını ön görüyorlar. Özel mülkiyetin ve sınıfların tümüyle ortadan kalktığı bir toplumda kuşkusuz ki devletin yeri yoktur. Özel ayrıcalıkların ve nihayet kapitalizmin toplumsal temeli olan meta üretiminin varlığını zorunlu olarak koruduğu bir toplumda ise devlet, proletaryanın elinde, üretimin topyekün kolektifleştirilmesi için de bir araç olacaktır.

Chomsky'nin modelinde üretim “topluluğun çıkarına” yapılır. Peki topluluğun çıkarı, toplumsal çıkarla çeliştiği durumda ne olur? Bugünkü üretim anarşisinin ilk biçimleri ortaya çıkmaz mı? “Genel ekonomik organizma”nın “bağımsız üyeleri” olan sayısız üretim biriminin (fabrika, atölye, çiftlik vb.) üretimi kendi dar “topluluk çıkarları” doğrultusunda gerçekleştirdiği bir toplumsal model, üretimin toplumsal karakteriyle uyumlu olabilir mi? Bu modelde “hükümetin yerine endüstriyel organizasyonu koyuyoruz” diyen Rocker, ekonomiyi bir federal ekonomi konseyinin yönetmesini savunuyor. Peki, üretici güçlerin ileriye doğru bir atılımı için, tüm tekil üretim birimlerinin uyması gereken bir toplumsal plan gerekmiyor mu? Birbiriyle iç içe geçmiş sayısız işkolundan ve el birliği yapan sayısız işletmeden oluşan sanayi üretimi, bir merkezi planlama ve yönetim olmaksızın, sayısız üretim biriminin kendi topluluğunun çıkarına yapacağı üretimle nasıl işleyecek? “Genel organizma”nın çıkarlarıyla, üretim topluluğunun çıkarları çeliştiğinde hangisi geçerli olacak? Eğer ikincisiyse, bu

model, toplumsal bir üretim olan modern sanayi üretimi ile üretim topluluklarının “bireysel” çıkarları arasındaki çelişkilere tabi olur. Eğer birincisiyse, bu tekil üretim birimlerini genel plan doğrultusunda sevk edecek bir yönetim aygıtı gerekmez mi? Meta üretiminin ve küçük özel mülkiyetin tamamen ortadan kalktığı bir toplumda, modeliniz kusursuz işler. Ama kapitalizmin bağrından yeni doğmuş bir toplumda, modeliniz kapitalizmin yeniden doğumuna götürür.

“Meta üretiminin yasaları”ndan bahsetmişken, ekonominin ve toplumsal gelişmenin belirli yasalar tarafından yönetildiği konusunda da dostumuz Chomsky’yle oldukça farklı noktalarda duruyoruz.

Örneğin Chomsky, kapitalizmin bir dizi kötülüğünü sıraladıktan sonra, bunları şöyle yorumluyor:

“Bu gelişmeler genellikle engellenemez pazar güçlerine mal edilir; David Ricardo da (...) bunların yerçekimi kanunu gibi değişmez olduğunu öne sürmüştü. (...) kendine özgü değerleri ve seçimleri olan insan kurumlarını doğa kanunlarıyla kıyaslamanın saçmalığını bir yana koysak dahi, yine de tüm bunlarda bir aldatmaca vardır. Ticaret ve otomasyonun söz konusu etkilerinin pazara mal edilmesi oldukça zordur. Devasa devlet desteği ve müdahalesi her zaman gereklidir.”⁽⁵⁾

Chomsky’ye göre pazar güçlerinin etkisi “engellenemez” değildir; çünkü insana ait kurumlar, hangi değerlerin öncelik taşıdığına dair bir seçimin ürünüdür. Toplumsal gelişimin nesnel yasalara değil, insanların seçim ve tercihlerine dayandığı düşüncesi, Chomsky’yi pazar ilişkilerini açıktan savunmaya kadar götürüyor:

“Pazar işlemlerinde neyin yanlış olduğunu gayet iyi anlıyorum, ama bu, pazar işlemlerini yok eden bir sistemin tercih edilir olduğu konusunda beni ikna etmeye yetmiyor.”⁽⁶⁾

Eğer insan toplumunu belirli nesnel toplumsal yasalar değil de, tercihler yönetiyorsa, pekala, pazarın ve meta üretiminin kendisi de insana hizmet eden bir yola sokulabilir! Tıpkı Chomsky’nin tasarladığı üretim birimleri federasyonu gibi. Chomsky, insan iradesinin gücüyle, pazarı “ehlileştirmeye” ve emekçi yığınların hizmetine sokmaya çalışıyor. Oysa insan iradesi, ancak uygun nesnel toplumsal zemin

üzerinde etkide bulunabilir. Doğası ve karakteri itibarıyla kaçınılmaz olarak sömüren ve sömürülen, mülk sahibi ve mülksüz, ezen ve ezilen ayrışmasına götüren meta üretimi ilişkilerine dayanarak, geleceğin özgür toplumunu kuramazsınız. Oysa Chomsky, kapitalizmin yıkıcı sonuçlarını, pazar ilişkisinin nesnel doğasına değil, “devlet müdahalesi”ne bağlıyor. Ekonomik yasaların, bizzat *devleti de* dönüştürerek kendi yolunda yürüyeceğini göremiyor. Bu durumda, Rus feodalizminin binbir türlü engelleme ve kısıtlamasına rağmen Rusya’da kapitalizmin nasıl egemen hale geldiğini açıklayamayız. Ya da Fransız Devrimi’nin arka planında kapitalist üretim ilişkilerinin feodal devletin varlığıyla artık bağdaşmayacak derecede gelişmiş olmasının yattığını göremeyiz. (İnsanlık; eşitlik, kardeşlik, adalet gibi değerleri önde tutmayı tercih etti ve devrim oldu dememiz gerekir!) Aynı biçimde, kapitalist toplumun da bugün üretici güçlerin gelişmesinin önünde nesnel bir engel haline geldiğini ve üretim ilişkilerinin boğduğu üretici güçlerin bir toplumsal devrimi koşulladığını da göremeyiz. Kapitalizme karşı çıkışımız hümanist ve vicdani bir itirazın ötesine geçmez. Oysa, toplumun gelişme yasalarının bilimsel analizi bize, çürümüş ve gericileşmiş kapitalist ilişkilerin neden yıkılmak zorunda olduğunu gösteriyor, yeni bir topluma götürecektir toplumsal güçlerin bilgisini sunuyor.

Chomsky, tüm kötülüğün kaynağını *devlet* olarak görüyor ve bizzat devleti de yöneten toplumsal-ekonomik yasaların varlığını yadsıyor. Bu da onu, tarihsel gelişmenin açıklayıcı kavramının “insan doğası” olduğu fikrine götürüyor. Kapitalizm insan doğasına aykırıdır, yıkılmalıdır. Devlet otoriterdir ve insan doğasına aykırıdır, yıkılmalıdır vb. Peki “insan doğası” nedir? *“İnsan doğası ve olanaklı toplum biçimleri hakkındaki kavrayışımız o kadar eksiktir ki uzağı gördüğünü iddia eden her doktrin büyük bir şüphecilikle karşılanmalıdır. Tıpkı ‘insan doğası’nın veya ‘verimliliğin ihtiyaçları’nın veya ‘modern hayatın karmaşıklığı’nın şu ya da bu baskıyı ve otokratik yönetimi gerektirdiğini söyleyenlere şüphecilikle yaklaşmamız gerektiği gibi.”⁽⁷⁾* Bakunin’in “kendi bireysel doğamızın getirdiği kısıtlamalar dışında hiçbir kısıtlama içermeyen özgürlük” talebi ve formülasyonundan esinlenen Chomsky, “insan doğası”nın az çok bilimsel bir açıklamasına girişmekten kaçır

nyor. Dahası onun bilinemez olduğunu savunuyor. “Şüphesiz ki, zengin ve karmaşık bir insan doğası var ve şüphesiz ki insan doğası büyük oranda insanın genetik yapısı tarafından belirleniyor, tıpkı tüm diğer varlıklar gibi. Ama ne olduğunu bilmiyoruz.”⁽⁸⁾ “Tüm bu meselelerde, bilgimiz ve kavrayışımız sığdır; tıpkı insan hayatının her alanında olduğu gibi, sezgi ve deneyimlerimiz, korku ve umutlarımız zemininde ilerleriz.”⁽⁹⁾ “İnsan doğası ve toplumsal düzen” üzerine koca bir kitap (Power and Prospects) yazmış olan Chomsky’nin tüm söylediği koca bir hiçlikten ibaret. Chomsky’nin bu açmazı, “insan doğası”nın tarihsel dönemlerden ve bu dönemlere denk düşen sınıfsal yapılaşmalardan kopuk, soyut bir tanımını yapmaya çalışmasından kaynaklanıyor. “İnsan doğası”, toplumsal bir varlık olan insanın içinde yaşadığı koşullar tarafından belirleniyor. Köleci toplum insanıyla kapitalist toplum insanı arasında; kölelerle köle sahipleri, proleterler ve burjuvalar arasında ortak bir “insan doğası” kavramı inşa etmeye çalışınca, açmaza düşmek kaçınılmaz oluyor. Bu kez, tüm insanlar arasında ortak olan şeyin, yani “genetik yapının” insan doğasını belirlediği düşüncesine varan Chomsky, tarihsel gelişmeyle insanın biyolojik yapısı arasında da bir bağ kurulamayacağı için, bu kez, “insan doğasının karmaşıklığı ve bilinemezliği”ne sarılıyor. Tarihin ve toplumun gelişimine dair az çok bilimsel hiçbir şey söyleyemeyen Chomsky, bunun olanaklı da olmadığını söylüyor. Bilinemezliği ve gizemliliği öğütlüyor. Felsefi bakımdan Chomsky’nin tam bir idealist olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Chomsky’yle sınırlı bir durum değil bu; genel olarak anarşizm, idealist bir temele dayanır. Anarşizmin tüm akımları, şu ya da bu biçimde, toplumsal gelişmenin yasalarını yadsır. Anarşizm, bunun karşısına insan iradesinin yanılmalı rolünü koyar; her türlü otoritenin dışında davranan bireyci “özgür” eylem. Aynı düşünce sistemi “devlet”i de toplumsal zemininden kopuk bir olgu olarak ele alır ve kötülüğün esas kaynağı olarak görür. “Otorite” kavramını toplumsal durumdan kopararak mutlak düşman ilan eder; “özgürlük” savunusu da soyut ve muğlaktır. Marksizm bakımından ise “özgürlük, zorunluluğun kavranması”dır. İnsan iradesi ancak nesnel toplumsal gelişmenin ve bu gelişmeyi yöneten yasaların en derin kavranışı üze-

rinden toplumu dönüştürecek bir müdahalede bulunabilir.

Chomsky, yapıtlarında pek çok yerde, dayandığı düşünsel temelin “klasik liberal düşünce” olduğunu ifade eder. Onun ekonomik teorisi de Adam Smith ile David Ricardo’nun teorilerini referans alıyor.

“Klasik liberal düşüncenin, toplumsal yaşam devlet müdahalesine karşı çıkışı, insanın özgürlüğe, farklılıklarını geliştirmeye ve özgürce birleşmeye olan ihtiyacı hakkındaki daha derin varsayımlarından kaynaklanıyor. Aynı varsayımlara dayanarak, kapitalist üretim ilişkileri, ücretli emek, ‘mülkiyetçi bireycilik’ ideolojisi –tüm bunlar tamamen gayri-insani kabul edilir. Özgürlükçü sosyalizm, aydınlanmanın liberal ideallerinin mirasçısı sayılmalıdır.”⁽¹⁰⁾

“...yeni bir adaletsizlik sistemi olarak kapitalizmin gelişmesiyle, aydınlanmanın ve klasik liberal ideallerin radikal insancıl mesajını taşıyan ve geliştiren özgürlükçü sosyalizm oldu; liberal düşünce ise kurulu sosyal düzeni sürdürmeyi öğütleyen bir ideolojiye dönüştürüldü.”⁽¹¹⁾

Adam Smith’in çizdiği toplum modeli; yani devletin ekonomiye müdahale etmediği, serbest rekabetin her bireye tanınan bir hak olduğu vb. bir toplum, Smith’e göre her bireyin eşitliğine doğru bir eğilim yaratacaktı. Ancak öyle olmadı. Tersine, serbest rekabet, sınıfsal kutuplaşmayı, servetin merkezleşmesini ve tekel-leri doğurdu. Smith’in iktisadi yapısı, o günün burjuvazisinin ekonomik gelişimine ve ilerlemesine hizmet ediyordu. 17. ve 18. yüzyıllarda burjuvazi, tarihsel ilerlemeyi temsil eden sınıftı. Feodal merkezi devletlerin müdahale ve kısıtlamalarına rağmen meta üretimini ve ticaretini geliştirmeye çalışıyordu. Smith ve Ricardo’nun yapıtlarındaki liberal düşünceyle, burjuvazinin feodal devlete karşı savaşımı arasında güçlü bir bağ vardır. Chomsky, düşünürleri belirli sınıfların ideolojilerinin gelişimi içinde bir yere koyma yolunu izlemiyor. O, Smith’i sınıf bağıntısından kopararak, “eşitlik”, “özgürlük” vb. üzerine genel söylemleriyle değerlendiriyor. Oysa Smith, burjuva ekonomi politığının gelişiminde bir basamaktır. Burjuvazinin çıkarları başka bir yönde evrimleşince liberal düşünce de o yönde evrilmiştir. Smith’in döneminde kapitalizmin çarpıklık ve çelişkileri henüz nüve halindeydi ve Smith bunları giderile-

bilecek çocukluk hastalıkları olarak görüyor, karşı çıkıyordu. Chomsky'ye göre bu karşı çıkış, Smith'in ve "aydınlanma"nın özünde anti-kapitalist olan duruşundan kaynaklanıyordu. Smith, serbest rekabet ve devletin ekonomiden elini çekmesi durumunda, pazarın doğal eğiliminin tüm girişimcileri eşitlemek yönünde olacağını düşünüyordu. Bu noktadan bakarak Smith, anonim şirketlere, zenginlik yığılmasına vb. karşı çıkmış, bunları pazarın doğal eğilimine aykırı bulmuştu. Bir de Chomsky'yi dinleyelim:

"Klasik liberaller, olağanüstü ölçeklere ulaşmış bu yeni sorumsuz, mutlak iktidar konusunda ne düşünüyorlardı acaba? Örneğin, azınlığın 'soyulan çiftçilerin ve sefaletle itilen küçük toprak sahiplerinin dizginlerini elinde tutup yönetmesine' aracılık edecek olan bir aristokrasinin, 'bankacılık kurumları ve paralı anonim şirketler üzerine kurulu bir aristokrasinin tek ve görkemli hükümeti'ne –onun hayal edemeyeceği ölçüde gerçekleşmiş bir kabustur bu– horgörüyle bakan Thomas Jefferson? Ya da kapitalizm öncesi dönemde 'anonim şirketler'e şüpheyle bakan, özellikle de bu şirketlerin fiilen ölümsüz insanlar –zaman sınırı olmadan kişi haklarına (...) sahip olan tüzel kişilikler– haline gelebileceklerinden kuşkulanan Adam Smith? Aynı bağlamda Smith'in 'kusursuz özgürlük' altında, eşitlik doğrultusunda doğal bir eğilim olabileceğine inandığını anımsayabiliriz; ona göre, eşitlik piyasanın etkili bir biçimde işleminin koşullarından biridir." (12)

Özü ve ruhu itibariyle, Chomsky'nin kapitalizme itirazlarıyla, Smith'in ve diğer liberallerin itirazları örtüşüyor. Kuşkusuz Smith, hiçbir zaman devletin kaldırılmasından söz etmedi. Çünkü burjuvazinin eline geçen bir devlet aygıtı, bu sınıfın gelişimi için büyük faydalar sağlar. Daha Smith'in döneminde Avrupa devletleri, Antillerin ve Latin Amerika'nın sistemli yağması yoluyla Avrupa'da sermaye birikimini hızlandırıyorlardı. Gümrük koruması, fetih savaşları vb. İngiliz burjuva devletinin sermaye birikimini hızlandırmak için başvurduğu yöntemlerdi. Smith hiçbir yerde bunlara itiraz etmez. Ancak Chomsky'yle Smith'i buluşturan, kapitalizmin ilk dönemlerindeki serbest rekabet koşullarının, Chomsky'nin toplum projesini de ifade etmesidir. "Anarşist Chomsky, Smith'in pazarı idealize edişini kucaklıyor, çün-

kü, gerçekte, anarşistlerin gelecek toplumu da idealize edilmiş pazar ilişkileridir." (13)

Chomsky'nin Smith ve liberallerle buluşmasının altında, derinde yatan gerçek, onun geçmişin kapitalizmini geri getirmeye çalışmasıdır. Ancak nasıl ki Smith'in öngörülerinin aksine, pazarın eğilimi eşitliğe doğru değil, sınıfsal ayrışmaya doğru olduysa, Chomsky'nin toplum modeli de aynı ayrışmaya ve bu zemin üzerinde büyük ölçekli kapitalist özel mülkiyetin yeniden üretilmesine götürecektir.

Bu arada, Chomsky'nin büyük sanayiye geliştirerek ilerlemek ile küçük sanayi temelinde bir toplumsal model kurmak arasında gidip geldiğini, kafasının karışık olduğunu ifade ede-

Chomsky, düşünürleri belirli sınıfların ideolojilerinin gelişimi içinde bir yere koyma yolunu izlemiyor. O, Smith'i sınıf bağıntısından kopararak, "eşitlik", "özgürlük" vb. üzerine genel söylemleriyle değerlendiriyor.

lim. Kimi yerde o, fabrikaların, orada çalışan işçilere ait olduğu ve onlarca yönetildiği bir modeli savunur. Ama yine de örneğin; Gandhi'nin köylü kalkınması, komünal projeler ve küçük işletmeciliğin geliştirilmesi üzerine tasarıları için; "Bu Hindistan için çok sağlıklı olabilirdi. Gandhi, ağır sanayi temelinde bir kalkınmaya dayanan stalinist modelden çok daha başarılı olabilecekti ve insani bir kalkınma modeli önriyordu." (14) demekten geri kalmaz. Chomsky'yi çelişkiye düşüren nokta şu ki; üretici güçlerin ulaştığı düzey itibariyle bugün, büyük sanayiden geriye, küçük üretime doğru yol almak bir hayalden ibarettir. Bu yüzden herhangi bir toplumsal gelecek projesi, büyük sanayi içermezsiniz edemez. Ancak diğer yandan, Chomsky'nin önerdiği toplumsal model, yani üretim birlikleri federasyonu, üretim aygıtını sayısız ufak birime böldüğü için, modern sanayinin toplumsal karakterine aykırıdır. Chomsky'nin modeli, küçük, bireysel üretime

uygundur. Bu, Chomsky'nin, tıpkı diğer anarşistler gibi, yakasını kurtaramadığı bir çelişki oluyor.

BURJUVA DİKTATÖRLÜĞÜNE KARŞI BURJUVA DEMOKRASİSİ

Chomsky sınıfların varlığını ve bunlar arasındaki savaşı kabul ediyor. Ancak, kapitalist toplumun iki temel sınıfı arasındaki savaşımın kaçınılmaz olarak burjuva diktatörlüğünün yıkılışına ve proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesine –proletarya diktatörlüğüne– götüreceğini yadsıyor. O, proletaryanın devleti yıkmasını ön görebiliyor. Ancak bunu takip edecek olan, *devletsizlik* olmalıdır. Hangi biçim ve isim altında olursa olsun, devlet ve “otorite” insan doğasına aykırıdır.

Özel olarak da proletarya devletinin, olabilecek en despotik hükümet biçimi olacağını söylüyor. Chomsky sıkça Bakunin'in aktaracağımız anlayışına gönderme yapıyor: “Toplumun sosyalist bilginler tarafından örgütlenmesi ve yönetilmesi” diyor Bakunin, ‘despotik hükümetlerin en kötüsüdür’. *Komünist parti önderleri*, (...) ‘tüm yönetimi kendi ellerinde yoğunlaştıracaklardır... [Yığınlar] devlet mühendislerinin doğrudan yönetimi altında olacaklardır; ve bu devlet mühendisleri, yeni bir ayrıcalıklı politikacı-bilim adamı sınıfı oluşturacaklardır.’ *Proletarya için bu yeni rejim, kızıl bürokrasinin yönetimi altında ‘bir kışladan başka bir şey olmayacaktır’*. (...) ‘Bir grup bireyin, en zeki ve en iyi niyetlilerinin dahi, dünya proletaryasının ekonomik organizasyonunun ve devrimci hareketinin akli, ruhu, yönetici ve birleştirici iradesi olabileceğine inanmak’ (bir hurafedir). *Gerçekte, ‘halkın iradesini ifade ettiğini sanan eğitilmiş azınlık, bir sözde-temsili hükümet’ kuracak ve bu hükümet de ‘yığınlara bir avuç ayrıcalıklı elitin hükmettiğini gizlemeye’ yarayacaktır.*”⁽¹⁵⁾

Chomsky, Bakunin'in kızıl bürokrasi üzerine tahlillerinin Sovyet deneyiminde doğrulandığını ifade ediyor. “(Leninist) doktrin, –Bakunin'in bir yüzyıl önce yaptığı analizde kullandığı kavramlarla ifade edersek– ‘radikal entellektüellere’, devlet iktidarını elde tutma ve ‘kızıl bürokrasi’nin, ‘yeni sınıfın vahşi diktatörlüğünü da-yatma hakkını tanıyor.’”⁽¹⁶⁾

Bu bakımdan Chomsky, örneğin Lenin'in

düşüncesi ve pratiğiyle ABD Başkanı John F. Kennedy'nin düşünce ve pratiğini oldukça benzer buluyor. Chomsky; Kennedy'nin liberal teorisyenlerinden Robert Mc Namara'dan aşağıdaki alıntıyı yapar:

“Hayati önem taşıyan kararlar, özellikle de izlenecek ana politikalar tepede belirlenmelidir. Tanrı ... kesinlikle demokratiktir. O, beyin gücünü herkese dağıtıyor; ama bu paha biçilmez hediye ile etkin ve yapıcı bir şeyler yapmamızı da haklı olarak bekliyor. İşte yönetimin tüm içeriği budur. Yönetimin aracı insan kapasitesidir; ve en temel görevi değişimle ilgilenmektir. Sosyal, politik, ekonomik, teknolojik ve her alandaki değişimler, bu kapıdan geçerek tüm topluma akılcı biçimde dağılır... Demokrasiye dönük esas tehdit aşırı yönetimden gelmez, eksik yönetimden gelir. Gerçekliği eksik yönetmek onu serbest bırakmak değildir. Bunun anlamı, mantık dışında bir gücün gerçekliği şekillendirmesine izin vermektir. ... Eğer insanı mantık yönetmezse, insan potansiyelinden geriye düşer.”

Sonra ise Chomsky şöyle devam eder: “Kı-sacası, mantık, merkezileştirilmiş yönetime itaati gerektirir: Bu gerçek özgürlüktür, demokrasinin gerçekleşmesidir. Tanrı'ya yapılan atıf bir yana bırakılırsa, bu alıntının Lenin'den mi, yoksa Robert McNamara'dan mı yapıldığını ayırt etmek oldukça zordur.”⁽¹⁷⁾

Kısaca özetlersek; sosyalist bir devlet de, tıpkı burjuva diktatörlüğü gibi, küçük bir azınlığın iktidarı olacaktır. Hatta gelmiş geçmiş en despotik hükümet olacaktır. Hatta soğuk savaşçı ABD diktatörlüğüyle, Bolşevik hükümetin özde “oldukça çarpıcı benzerlikleri” vardır. Her ikisi de ‘entelektüellerin’ yığınlar üzerindeki diktatörlüğünün biçimleridir. (Chomsky'nin bolşevizm düşmanlığını ifade edecek çarpıcı birkaç satır aktarırsak; “Eğer sol, ‘bolşevizm’i içerecek biçimde tanımlanıyorsa, benim kendimi soldan ayırmam gerekir. Lenin, sosyalizmin en büyük düşmanlarından birisiydi.”)⁽¹⁸⁾

Chomsky, “devlet”in tarihsel evrimini, toplumsal gelişmenin yasalarından ve sınıf mücadelesinin somut koşullarından kopararak kendi soyut özgürlük imgesinin aynasından tartışıyor. Somut sorun şu: Devrilmiş, ama yok olmamış burjuvazinin karşıdevrimci direncini kırmak için, yıkıma uğramış ekonomiyi kolektif temelde yeniden örgütlemek için, küçük

meta üretiminin modern sanayi üretimi temelinde kolektifleştirilmesi için, karşıdevrimci ayaklanmaları bastırmak için, sınıfların ortadan kalkacağı bir toplumsal gerçekliğe ulaşmak için –YANI, kısacası, Chomsky'nin soyut özgürlük idealinin somutta yaşam bulabileceği sınıfsız ve sömürsüz topluma varmak için nasıl bir geçiş süreci yaşanacaktır?

Chomsky, Engels'ten yanıtlayamadığı bir alıntı yapar:

“Anarşistler, sorunu başaşağı koyuyorlar. Proletarya devriminin, politik devlet örgütlenmesini yok etmekle başlaması gerektiğini söylüyorlar. ... Ancak onu öylesi bir anda yok etmek; muzaffer proletaryanın yeni ele geçirdiği iktidarı koruyabileceği, kapitalist düşmanlarını bastırabileceği ve toplumun ekonomik devrimini gerçekleştirebileceği (...) o yegane aygıtı yok etmek anlamına gelir.”⁽¹⁹⁾

İktidarı ele geçiren proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi, kapitalizme karşı kesin zafer için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Kuşkusuz her türlü devletin ortadan kalkması talebinde anarşistlerle ortaklaşıyoruz. Sonuç itibarıyla tüm devletler bir sınıfsal baskı gerekliliğinden doğarlar. Bu durumda da, devletten devletsizliğe; kapitalizmden sınıfsız topluma geçiş amacıyla bağlı bir devlet aygıtı doğar. Bu, eğer proletaryanın devrimine önderlik ederlerse, anarşistlerin de kaçınamayacağı bir durumdur. Karşıdevrimin gücü ve direnci ezilmeden proleter devrimi bir gün dahi ayakta kalmaz. Karşıdevrimi ezmek ve silahsızlandırmak, burjuva iktidarını restore etmek için yapılan girişimleri boşa çıkarmak zorunluluğu, eğer tutarlı devrimci iseler, anarşistleri de bizzat burjuvazi üzerinde diktatörlüğe iter. Bir silahlı zor aygıtı kullanmaya götürür. Adı konulmasa da bir devlet, bir iktidardır bu. Anarşizmin devlet-otorite karşıtı soyut özgürlükçü teorisi, bu durumda yaşam karşısında çözümlür. Sınıf mücadelesinin somut toplumsal gerçekliği anarşistleri bizzat iktidar olmaya zorlar. Ancak bu kez de anarşizmin doğası gereği zayıf bir devlet olacaktır bu, “toplumun ekonomik devrimini” gerçekleştirmeye yönelmeyecek, sınıf düşmanı üzerinde en sert proleter şiddeti örgütlemekte tutarsız kalacaktır. Nihayetinde kazanan karşıdevrim olur. Çünkü, Engels'in deyişiyle, “toplumun ekonomik devrimi” gerçekleşmediği durumda, “zafer tıpkı Paris Komünü'nde olduğu gi-

bi, yeni bir bozgun ve kitle katliamıyla son bulur.”⁽²⁰⁾

Öte yandan, proletaryanın iktidarı, ancak proletaryanın en ileri, aydınlanmış, sınıf bilinçli ögeleri bir politik parti biçiminde birleşmiş mümkün olur. Chomsky kapitalizme karşı mücadeleye üzerine çokça yazmasına rağmen, bunun nihayetinde bir siyasal iktidar mücadelesi olduğundan bahsetmiyor. O, yığınların aşağıdan girişkenlik ve mücadelelerini, yarattıkları örgütlenmeleri haklı ve doğru olarak övüyor, yüceltiyor; ancak tek başına bunların bir devlet iktidarını yıkmaya yeterli gelmeyeceğini görmüyor. Sınıf mücadelesi, gelişiminin belli bir aşamasında, bu sınıfların partileri arasındaki bir mücadeleye dönüşür. Sayısız sendika, kitle

örgütü, giderek konseyler vb. içinde kitlesel biçimlerde örgütlenmeyen, tüm bu kitlesel örgütlenmelerle en sıkı bağlara sahip bir öncü parti etrafında birleşmeyen, mücadelesinin deneyimlerinin yoğunlaştığı bir önderler kuşağı yaratamayan proletaryanın, burjuvazinin sayısız araçla tepeden turnağa örgütlenmiş diktatörlüğünü nasıl yıkacağı sorusu, havada asılı kalıyor. Chomsky'ye göre her durumda “otorite, tartışmanın odağında durmalıdır; otoriter olan kesin biçimde reddedilmelidir.”⁽²¹⁾ Ancak, otorite yalnızca egemen burjuvazinin toplum yaşamına sınırsızca aşladığı bir hastalık değildir; ezilenlerin her türlü örgütlenmesi de şu ya da bu düzeyde “otorite”yi içerir. Her sendikanın, derneğin ve tabii her partinin, üyelerinin gönüllü disiplinine dayanan şu ya da bu düzeyde bir “otorite” içerdiğini saptamak gerekir. Örgüt fikri, otoriteyi içerir. Chomsky'nin otoriteye itirazı ve mutlak soyut özgürlük ideali, ezilenlere daha az ve daha zayıf örgütlenmeyi öneri-

yor. Bilimsel sosyalizm ise, proletarya ve diğer emekçi katmanlara sayısız örgütte biraraya gelmeyi, bir öncü parti etrafında birleşmeyi ve demokratik merkezîyetçi bir “otorite”yi sınıf davasında ezilenlerin kolektif gücünü açığa çıkarmak için kullanmayı öğütüyor.

Peki, bolşeviklerin önderliğinde gerçekleşen Ekim Devrimi ve onun yarattığı Sovyet Cumhuriyeti, bir avuç entelektüelin yığınlar üzerindeki diktatörlüğü müdür? Ekim Devrimi ile, iktidarı işçi ve asker sovyetleri (konseyleri) devralmıştır. Kısa süre sonra, köylü sovyetleri

Chomsky sınıfların varlığını ve bunlar arasındaki savaşı kabul ediyor. Ancak, kapitalist toplumun iki temel sınıfı arasındaki savaşın kaçınılmaz olarak burjuva diktatörlüğünün yıkılışına ve proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesine -proletarya diktatörlüğüne- götüreceğini yadsıyor.

ile işçi ve asker sovyetleri birleşmiştir. Sovyet devleti, işçi, asker ve köylü sovyetlerinin devletidir. Bu iktidarın önderliği Sovyetler Genel Kongresi tarafından Bolşevik Partisi'ne verilmiştir. Proleter devlet aygıtı, Sovyetler'de (ya da benzeri politik iktidar organlarında) örgütlenmiş, kendi doğrudan temsilcilerini seçen proleter ve emekçi yığınlarla, proletaryanın öncü partisi arasındaki zengin karşılıklı ilişkiler toplamıdır. Rusya'nın her yanında kadın ve erkek, genç ve yaşlı milyonlarca işçi, asker ve köylü, doğrudan demokrasi yoluyla kendi temsilcilerini seçmiş ve yönetime katılmıştır. Sovyet iktidarı, her emekçiye devlet yönetimine katılma olanağı sağlamasıyla, işçi emekçi kitleleri silahlandırıp sayısız örgütte birleşmelerini teşvik edişiyse, sovyet üyelerinin geri çağrılabilmesiyle, partinin sovyet kongresine karşı sorumlu olmasıyla vb. en demokratik burjuva devletinden bin kez daha demokratik bir yönetim mekanizması yarattı. Kuşkusuz, doğrudan

demokrasinin bu en ileri yaşanmış örneğinin giderek nasıl bürokratik bozulmaya uğradığı, Ekim Devrimi'nin yarattığı toplumun bağrından kapitalizme geri dönüşün öğelerinin nasıl oluştuğu vb. komünistler bakımından da tartışma konusudur. Yaşanan deneyimlerin bu konuda olabilecek en ileri düzeyi temsil ettiği de iddia edilemez. Açık ki, proletarya devriminin yeni dalgası, Ekim Devrimi ve 20. yüzyıldaki diğer devrimlerin eleştirel çözümlemesinden güç alacak ve daha ileri örnekler yaratacaktır. Ancak önemli olan şudur ki; proleter ve emekçi yığınlar için en geniş demokrasiyi, *proleter demokrasisini*, sömürücü sınıflara karşı en şiddetli diktatörlükten, *proleter diktatörlüğünden* koparamazsınız. Yani Bakunin, “Hiçbir devlet, ne denli demokratik olursa olsun, hatta en kızıl cumhuriyet bile halka istediğini veremez; yani özgür örgütlenmeyi ve kendi yaşamlarını yukarıdan bir baskı olmadan, aşağıdan yukarıya doğru yöneltebilmeyi olanaklı kılamaz.”⁽²²⁾ dediğinde, aslında niyetinden bağımsız olarak, ezilenlerin, emekçilerin doğrudan demokrasisini olanaksız kılıyor. Çünkü; *birincisi*, proleter devrimin zaferi, devrimin enerjik biçimde savunulması amacıyla burjuvazi üzerine hücum etmeden sağlanamaz. *İkincisi*, yüzyıllar boyu atıl bırakılmış, ezilmiş, horlanmış yığınları aktif politikaya çekmede, onların yığın örgütlerinde birleşmelerini teşvik etmede proleter devlet bulunmaz bir araçtır. Proletaryanın en ileri örgütlenme biçimi olarak proleter devlet, proletaryanın diğer örgütlenmelerini besleyen, büyüten bir rol oynar. *Üçüncüsü*, devlet, devrimi toplumsal alanda ilerletmede, “toplumun ekonomik devrimini” başarmada vazgeçilmez bir araçtır ve yığınların ekonomik durumları iyileşmeden, politik katılımçılıklarının zayıf kalacağı açıktır.

Proleter devleti, sovyetlerde (vd.) *örgütlenmiş proleter yığınların* devleti olarak, en geniş yığınların aktif politik yaşama katılmasını teşvik eder. Yığınların aktif politikaya katılması, devlet yönetmeyi öğrenmesi, proleter devletin eski devlet bürokratları kastına mecburiyetini de sona erdirir. Diğer yandan yığınların aktif politikaya katılımı, proleter iktidarın temellerini de sağlamlaştırır. Devletten devletsizliğe geçişin devleti, ekonomik-toplumsal alanda sınıfların ortadan kalkmasını örgütlerken, politikada da politikanın/devlet yönetiminin kitleselleşmesini örgütler. Devlet yönetimi bilgisi-

nin kitleselleşmesi devletin sönmesinin politik koşuludur.

Gelelim Lenin’le Kenndy’nin “benzerliklerine”. Nihayetinde her devlet, bir sınıfsal baskı aracıdır. Hangi sınıfın diğerine baskı yaptığı Chomsky açısından önemli olmasa da bu gerçekte belirleyici bir sorundur. Kennedy hükümeti ABD sermayesinin çıkarları için onlarca ülkede müdahaleler gerçekleştirdiğinde, Vietnam’da kirli savaş yürüttüğünde, “iç”te McCarthy’ci dönemin cadı avını sürdürdüğünde, Vietnam savaşı karşıtı gençlik eylemleri kurşunlandığında, yüzlerce insan gözaltına alınıp tutuklandığında, bu, *burjuva* şiddetidir. Ömrünü doldurmuş ve çürümüş bir toplumsal sistemin suni olarak ayakta tutulması amacıyla bağlıdır. Lenin ve Bolşevikler, Rus (ve dünya) proletaryasının çıkarları için örneğin ÇEKA’yı⁽²³⁾ kurduklarında, karşıdevrimci girişimleri bastırdıklarında, Kolçak-Denikin vb. Çarlık generallerinin karşıdevrimci ayaklanmasını ezdiklerinde, sabotajları vb. önlediklerinde bu, *proleter* şiddetidir. Kapitalist dünyanın yıkıntıları arasından sınıfsız, sınırsız ve sömürsüz komünist toplumun yaratılması amacıyla bağlıdır. Kennedy de, Lenin de, kendi sınıflarının sadık hizmetkarlarıdır. Kennedy ve akademisyen kadrosunu yöneten; burjuvazinin sınıfsal ihtiyaç ve yönelimleriydi. “Komünist dünya”ya savaş açan soğuk savaşçı Amerikan burjuvazisinin düşünen beyni ve icra eden eli oldular. Lenin ve bolşevik önderler ise, iktidarı ele geçiren ve komünist dünyayı yaratma savaşımı veren proletaryanın düşünen beyni ve icra eden eli oldular. Nasıl ki Amerikan burjuvazisinden bağımsız bir Kennedy düşünülemezse, Rus proletaryasından bağımsız/kopuk bir Lenin ve Bolşevik Parti de düşünülemez. Ama Chomsky için baskı ve otoritenin her çeşidi aynı anlamı taşıdığından, arada hiçbir ayırım gözüküyor. “Yeni entelektüel sınıfın baskıcı iktidarının iki biçimi” olarak algılamıyor Kennedy ve Lenin önderliğindeki rejimler. Ancak gerçekte; “entelektüeller”, birincisinde, sermayeyle, ikincisinde ise proletaryayla sıkı sıkıya kaynaşmıştır. Ekim Devrimi, bir avuç aydınının iktidarı gasp etmesi değil, milyonlarca işçi, asker ve köylünün katılımıyla gerçekleşen bir *toplumsal devrimdir*. İç savaş yıllarında (1918-21) sayısız emekçinin Sovyet iktidarını savunmak için ayağa kalkışının anlamı budur. En geniş emekçi yığınların

desteğini almasaydı, toplumsal yapıyı işçi sınıfı ve emekçi yığınların çıkarı yönünde dönüştürmeseydi, karşıdevrimci abluka altında Sovyet iktidarı bir hafta bile ayakta kalamazdı. Yeni devlet aygıtını oluşturan işçi, asker ve köylü sovyetleri ve bunlarda birleşen milyonlarca işçi, emekçiden kopuk ve onlar üzerinde bir otorite değil, onların en kararlı, en bilinçli bölüklerini birleştiren bir öncüydü Bolşevik Parti.

Diğer yandan, proletarya demokrasisine (aynı anlama gelmek üzere proletarya diktatörlüğüne) karşı soyut özgürlük ve otorite karşılığıyla dikilen Chomsky, “saf” ve “ideal” bir (burjuva) demokrasi özlem ve talebini ifade etmekten çekinmiyor. Bugünkü burjuva iktidarına karşı örneğin Jefferson’un demokrasisini savunuyor:

“(Jefferson) dönemin(in) aristokratları, yükselen kapitalist devletin avukatlarıydı. Jefferson, demokrasiyle kapitalizm (ya da daha doğrusu gerçekte var olan, devlet iktidarıyla yakın bağ içindeki kapitalizm) arasındaki açık çelişkiyi fark ederek, durumu üzüntüyle karşılıyordu.”

Jefferson, Amerikan bağımsızlık savaşının önderiydi. Ancak o, ne bir bütün olarak devlete karşıydı, ne de kapitalizme. Amerikan bağımsızlık savaşının arka planında, Amerikalı kapitalistlerin İngiliz gümrük sınırlandırmalarından özgürleşme ve kapitalist gelişmeyi sınırlayan İngiliz boyunduruğundan kurtulma amacı yatıyordu. Böyle bir devrimin, antikapitalist bir iktidar yaratabileceğini düşünmek gülünç olurdu. Tıpkı Chomsky’nin kapitalist ekonomiye dair eleştirilerinin “başlangıç dönemi” kapitalizmine özlemden ibaret olması gibi, burjuva iktidarına eleştirisi de burjuva demokrasisinin ilk dönemlerine özlemden ibarettir. Burjuva demokrasisindeki bozulmanın, kapitalizmin tarihsel ömrünü doldurması ve çürümesi ile bağıntılı olduğunu kavrayamıyor. Kapitalizmin tarihsel olarak ilerici olduğu, üretici güçlerin gelişmesine hizmet ettiği dönemin burjuva demokrasisiyle, tepeden turnağa çürüdüğü, üretici güçlerin gelişiminin önüne dikildiği dönemin burjuva demokrasisi kuşkusuz ki farklı biçimlere bürünür. İçerik bakımından ise, her iki dönemde de o, burjuva diktatörlüğüdür. İşçi sınıfı ve emekçi yığınların sınıf baskısıyla yönetilmesi rejimidir. Chomsky’nin bir röportajında belirttiği gibi: “Amerikan demokrasisi James Madison’ın 1787’deki Anayasa Kongresi’nde vurgu-

ladığı şu ilke üzerine kuruludur: Hükümetin birinci görevi, zengin azınlığı, çoğunluktan korumaktır.”⁽²⁴⁾ Bu gerçeği teslim etmesi, Chomsky'nin liberal dönem düşünürlerinin “ideal demokrasi” arayışlarını referans kabul etmesini engellemiyor. Chomsky'nin pratik politikadaki duruşu da burjuva diktatörlüğüne karşı burjuva demokrasisini savunmak olarak nitelenebilir. O, başta ABD emperyalizmi olmak üzere, tüm burjuva dünyanın kötülüklerine ve vahşetine kaşı çıkıyor; ama bunu burjuva demokrasisinin bakış açısından yapıyor. Uluslararası hukuka aykırılık, demokrasinin işle-

Nasıl ki Amerikan burjuvazisinden bağımsız bir Kennedy düşünülemezse, Rus proletaryasından bağımsız/kopuk bir Lenin ve Bolşevik Parti de düşünülemez. Ama Chomsky için baskı ve otoritenin her çeşidi aynı anlamı taşıdığından, arada hiçbir ayırım gözüküyor.

mesine müdahale edilmemesi vb. Diğer yandan, örneğin ABD'nin Afganistan operasyonlarına karşı çıkarken, 11 Eylül baskınına da “vahşi terörist eylem” olarak niteliyor. Egemenlerin ve ezilenlerin şiddetini aynı kefeye koyuyor.

Burjuvazi ve kapitalizmin tarihsel olarak gericileşmesinden bu yana, demokrasi ve özgürlük idealleri proleter sınıfın omuzlarında taşıyor. Gericileşen kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin karşısına ancak sosyalizm ve proletarya demokrasisi çıkabilir. İkinci alternatif reddedenlerin, ne denli eleştirirlerse eleştirsinler, kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin sınırlarından dışarıya çıkamayacakları Chomsky ve günümüz anarşizmi somutunda da görülebilir. Chomsky'nin emperyalist kapitalizmin karşısına koyabildiği alternatif, küçük ölçekli kapitalizm oluyor. Emperyalizmin biçimsel burjuva demokrasisine karşı “ideal demokrasi”yi savunuyor. Emperyalist ideoloğlara karşı aydınlanma döneminin klasik liberalleri-

ne dayanıyor. Chomsky'nin basında “müzmin muhalif” olarak adlandırılması bir gerçeği de ifade ediyor. Kapitalizme dair eleştiriniz, onun nasıl yıkılacağına ve yerini alacak toplumun bilimsel analiziyle birleşmiyorsa, kapitalizmin müzmin muhalifi olarak kalmanız da kaçınılmaz oluyor.

DİPNOTLAR:

1) Noam Chomsky'yle Anarşizm, Marksizm ve Gelecek Umudu Üzerine Söyleşi, *Red&Black Revolution*, sayı 2, 1996, bkz. Znet arşivleri (www.zmag.org)

2) N. Chomsky'yle Kapitalizm Üzerine Röportaj, David Finkel, *Detroit Metro Timmes* gazetesinden aktaran: Znet arşivi.

3) Aktaran: Anarşizm Üzerine Notlar, Znet arşivi.

4) Communist Voice, 27 Ekim 2000 sayısı, “Noam Chomsky'nin Anarşist Bakış Açısı Üzerine”

5) Aynı yerde.

6) Anarşizm Üzerine Notlar, Znet arşivi

7) Micheal Albert'la Röportaj, Znet arşivi.

8) Power and Prospects kitabından kesitler, Znet arşivi

9) Anarşizm Üzerine Notlar

10) Aynı yer

11) Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi, syf. 271

12) Communist Voice, agd.

13) Aktaran Communist Voice, agd.

14) Leninizm ve Devlet Kapitalizmi makalesi, Znet arşivi

15) Sovyetler Birliği Sosyalizme Karşı makalesi, Znet arşivi

16) Leninizm ve Devlet Kapitalizmi'nden

17) Chomsky'yle Anarşizm, Marksizm ve Gelecek Umudu üzerine söyleşi, Znet arşivi.

18) Aktaran; Anarşizm Üzerine Notlar.

19) Aynı yerde.

20) Communist Voice, agd.

21) Aynı yerde.

22) ÇEKA: Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu. Sovyet iktidarına bağlı olarak kurulan karşıdevrime ve sabotajlara karşı mücadele örgütü.

23) Noam Chomsky'yle Anarşizm, Marksizm ve Gelecek Umudu üzerine söyleşi, Znet arşivi.

24) Aktaran Communist Voice, agd.

Bolşevizm 100 Yaşında

Rusya'da kapıya dayanan devrim, siyasal hareketleri geride bırakmıştır. Rusya toprakları yeni bir döneme gebedir. Lenin bu gerçekliğin farkındadır. Başlattığı savaş, sınıf hareketinin arkasında kalmış siyasal hareketlerin eski alışkanlıklarına karşıdır.

MARKS, “Feuerbach Üzerine Tezler”inin 11.’sinde “*Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumlamışlardır, oysa sorun onu değiştirmektir*” dediğinde tarihler 1845’i gösteriyordu. Marks’ın bu ünlü formülasyonu, materyalist tarih öğretisinin en önemli kurucu öğelerinden birisidir. Marksizm, edilgen bir tarih ya da toplum yorumu değil, düşünceyle pratiğin iç içe geçmiş diyalektik bütünlüğüdür. Düşüncenin pratiğe, pratiğin düşünceye dönüşerek, bilinçli bir değiştirme programı ve eylem planının emekçi insanlığa sunulmasıdır.

11. Tez’in tam 72 yıl sonrasına denk gelen Büyük Sosyalist Ekim Devrimi, düşünce ile eylem arasındaki dinamik ve organik bütünlüğün en parlak örneği olmuştur. Devrimden 15 yıl önce, 11. Tez ekolünün genç bir öğrencisinin beyninde beliren ve oradan Ne Yapmalı adlı broşürde ifadesini bulan düşünceler, Rusya topraklarından bütün dünyayı sarsan bir eyleme dönüşmüştür. Mart 2002’de tam yüz yaşına

giren Lenin’in Ne Yapmalı’sı Bolşevizmin, Bolşevizm ise 20. yüzyıla damgasını vuran ve etkileri bugüne ulaşan Ekim Devrimi’nin temelleri olmuştur. Yüzüncü doğum yıl dönümünde Ne Yapmalı’yı, başka bir deyişle Bolşevizmi daha derinlikli kavramak, kendi tarihini kendisi yapacak olan emekçi insanlık için son derece anlamlı ve bir o kadar da gereklidir.

NE YAPMALI’NIN DOĞUŞ KOŞULLARI

Marks, “sorun dünyayı değiştirmektir” derken, hiç şüphesiz teoriden eyleme, en geniş anlamıyla politikaya gönderme yapmaktadır. Materyalist tarih kuramı, değişimin yasalarını ve toplumsal dinamiklerini açıklar. Ancak bu değişim, bilinçli insan eylemiyle gerçeğe dönüşür. Teoriden programa geçmek ya da eskiyen ve yıkılması gerekenden yeniyi bulup çıkartmak yeterli değildir. Program, teorinin politizasyonunda bir başlangıç evresidir. Materyalist

tarih anlayışından bilimsel sosyalizmin doğuşu ve oradan Komünist Manifesto'ya geçiş henüz tamamlanmamış bir teorinin ve programatik düşüncenin ilk adımlarıdır. Marks ve Engels bu tamamlanmamışlığın bilincindedir. Çünkü marksist dünya görüşü, eylemin kılavuzu olduğu kadar, eylem de marksizmin yeniden üretileceği alandır. Dolayısıyla marksizm, kendi doğası gereği tarih (teori) ve politika bütünselliği içinde süreklileşmiş bir harekettir. Marks ve Engels'in yaşamları, bu bütünselliği anlamak bakımından önemlidir. Bilimsel sosyalizmin kurucuları, geleceğin teorik temellerini atarken, politik eylemleriyle de kendi görüşlerine karşı tutarlı ve içtendirler.

Marks ve Engels, yaşam yolculuklarını ta-

Avrupa proletaryasına göre Rus proletaryası önemli avantajlara sahipti. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar bağımsız örgütlenme bilinci kazanamamış işçi sınıfı, artık kendi partilerinde örgütleniyor ve burjuvaziye karşı bu partiler aracılığıyla mücadelelere girişiyordu.

mamladıklarında, arkalarında yeniden üretimi zorunlu bir teorik miras bıraktıklarının farkındaydılar. Batı Avrupa (özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere), Komünist Manifesto'yu izleyen birkaç on yılda yenilgi ve zaferlerle dolu bir dizi sınıf savaşımı deneyiminden geçmişti. Marksizmin, politik alandaki deneyimleri, sınıf savaşımını ışığında önemli ilerlemeler kaydetmişti. Ancak yine de bu ilerlemeye uygun bir politika teorisinin temelleri henüz çok cılızdı. Tek tek ülkelerde ortaya çıkan deneyimler yeterince genelleştirilememişti. Yenilen devrimler, emperyalizme dönüşen kapitalizm, işçi sınıfının hızla değişen yapısı, 19. yüzyıl sonlarına doğru sosyalist hareketteki krizi de belirginleştirmeye başlamıştı. 1889'da kurulan II. Enternasyonal de krizi atlatabilecek güçlü bir yapıda değildi. Tam tersine, Bernstein gibi sınıf savaşımı ve devrim teorisini açıktan reddetmeye başlamış revizyonist liderler, II. Enternasyonal aracılığıyla görüşleri-

ni uluslararası platforma taşıma fırsatı bulmuşlardı.

Devrimler, Batı'dan Doğu'ya kaydığında yorgun Avrupa proletaryası, henüz kapitalizmi yıkmayı başaramamıştı. Devrimci mücadelenin yeni merkezi Rusya, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yönleriyle Avrupa'dan çok farklıydı. Rus aydınlarının marksizmle tanışması da, bu farklı özelliklerden ötürü hem geç ve hem de çok değişik olmuştu. John Molyneux'un dediği gibi, Batı'da marksizm, doğrudan doğruya proletaryanın kapitalizmi yıkmasının teorisiyken, Rusya'da kapitalist gelişmenin kaçınılmazlığı teorisi üzerinden güç kazanmaya başlamıştı. Halkçı Narodnizm'in 19. yüzyılın son çeyreğine doğru Çarlık otokrasisine karşı giriştiği küçük grupların bireysel şiddet eylemleri amacına ulaşamamış olsa da, özellikle gençlik üzerinde hatırı sayılır bir sempati toplamıştı. Ama 1800'lü yılların son çeyreğinde patlak veren işçi hareketleri, marksizmin Rusya'ya girişini de hızlandırdı. Rusya'nın genç marksistleri, ilk önce Narodnik akımlarla teorik mücadeleye girerek marksizmi yaymaya çalıştılar. Arka arkaya basılan kitaplar, dergiler, gazete ve broşürler, gençlik üzerinde önemli bir etki sağladı. Değişik kentlerde, fabrika çevrelerinde, kendilerini çeşitli adlarla tanımlayan onlarca grup ortaya çıktı. Çarlık ise, narodnizm tehlikesine karşı ağır darbeler indiren bu grupların ilkel ve amatör çalışmalarına göz yumdu. Ta ki, bu gruplar Çarlığa karşı tehlikeli eylemlere geçene kadar...

NE YAPMALI ÖNCESİ RUSYA'DA MARKSİZM

20. yüzyılın hemen başında Lenin, "hareketin can alıcı sorunları"na Ne Yapmalı sorusunu yöneltirken, öncelikle Rusya'da marksizmin tarihini ana hatlarıyla çizmeye çalışır. Lenin, Ne Yapmalı'da her ne kadar gözünü somut ve güncel olana dikse de, görüşlerini tarihsel bir çerçeveye oturtarak açıklar. Çünkü, gelecek ancak tarihi doğru anlamakla aydınlatılabilir. Ne Yapmalı'nın bugün okuyucuya ilk anda anlaşılabilirliği gibi gelen kurgusunu da bu tarihselci anlatımda görmek gerekiyor. Broşürün "sonuç" bölümünde evrelere ayrılmış, daha doğrudan bir tarih anlatımı olsa bile, günü anlama ve çözümleme kaygısı güdü-

len her satırın arkasında son yirmi yılın bir özetini bulmak olanaklıdır.

Lenin, üç döneme ayırdığı Rus sosyal demokrasinin tarihini 1884'te başlatıyor. 1884-'94 arasını teori ve programın oluşturulduğu ve sağlaştırdığı dönem olarak tanımlıyor. Marksizm, Rusya'ya yeni yeni girmektedir. İşçi hareketi gelişkin değildir. Marksizme ilgi duyanların sayısı ise henüz çok sınırlı düzeydedir.

İkinci dönem ise, 1894-'98 yılları arasını kapsıyor. Marksizmin bir toplumsal hareket olarak sahneye çıkışı bu dönem gerçekleşir. Ancak hareket çocukluk ve ilk gençlik dönemlerini yaşamaktadır. Narodnizme karşı verilen mücadele ve işçiler arasında çalışmaya duyulan yoğun ilgiyle birlikte, çocuk hızla büyümektedir. Fakat hareketin önderleri sadece genç değil, aynı zamanda deneyimsizdirler. Pratik çalışmaya hazır değildirler. Çalışmaları, Çarlık rejimi tarafından kısa sürede deşifre ediliyor ve hemen arkasından dağıtılıyordu. Parti fikrinin olgunlaşması ve RSDİP'in kuruluşu, Lenin'in ifadesiyle "bu dönemin en mükemmel ve son eylemi oldu."

Üçüncü ve Ne Yapmalı'ya kadar geçen son dönem ise 1898'de başlıyor. Çocukluk dönemi kesin olarak sona ermiş, hareket delikanlılık dönemine girmiştir. Her delikanlı gibi onun da sesi çatallaşmıştır. İşçi hareketi büyük hızla gelişirken, dağınıklık ve yalpalamalar kendini açıkça hissettirmektedir. Hareket bunalımdadır. "Önderlerin bilinci, kendiliğinden kalkışın gücü karşısında teslim oldu; sosyal demokratlar arasında ikinci bir kesim üstünlük sağlamış bulunuyordu, bunlar, sadece "legal" Marksist yazınla yetişmiş önderler kesimiydi. Fakat kitlelerin kendiliğindenliği onlardan daha fazla bilinç talep ettikçe, edindikleri bilinç daha da yetersiz kaldı. Önderler sadece teorik (eleştiri özgürlüğü) ya da pratik (amatörlük) olarak kitlelerin gerisinde kaldıklarını göstermekle kalmadılar, aynı zamanda geriliklerini bir sürü tumturaklı savla savunmaya çalıştılar."⁽¹⁾

Lenin, broşürün başka bir yerinde, bu tarihsel kompozisyon içinde beliren sorunları, "bir büyüme hastalığı" olarak tanımlar. Şimdi bu hastalıkların artık iyice su yüzüne çıktığı üçüncü dönemin geride kalması gerekiyordu.

Lenin bu çağırışı broşürün sonunda "Üçüncü dönemi tasfiye edin!" sözleriyle yapar. Hareketin, kadroların, faaliyetin, propaganda ve ajitasyon tarzının tümüyle yenilenme zamanı gelmiştir.

Gramsci'nin dediği gibi, siyasal partiyi ilgilendiren en önemli sorunlardan biri, partinin, alışkanlığın gücüne tepki gösterme kapasitesidir. Rusya'da kapıya dayanan devrim, siyasal hareketleri geride bırakmıştır. Rusya toprakları yeni bir döneme gebedir. Lenin bu gerçekliğin farkındadır. Başlattığı savaş, sınıf hareketinin arkasında kalmış siyasal hareketlerin eski alışkanlıklarına karşıdır. Yalnızca eski alışkanlıklara değil, aynı zamanda bu alış-

kanlıkları savunan, teorize eden tutucu önderlere karşı bir savaştır bu.

EKONOMİZME KARŞI SAVAŞ

Rusya'da üçüncü dönemin tasfiye edilmesi, yaklaşan devrim karşısında marksist hareketin pozisyonunu da belirleyecektir. Siyasal grupların, yükselen sınıf hareketinin çok arkasında kaldıkları Lenin için tartışmasız bir gerçekliktir. Devrimci gruplar, bu "artçı" konumlarını değiştirebilecek durumda veya yönelimde değildir. Tersine, dağınıklığı kutsamak ve hareketin kendiliğinden gelişimini beklemek yaygın bir eğilimdir. Lenin, "üçüncü dönem" in bu ağırlıklı eğilimine "ekonomizm" adını veriyor. Fakat bununla kalmıyor. Narodnizme karşı verilen savaşın bir benzeri şimdi ekonomizme karşı verilecektir. Narodnizme karşı savaşta, Lenin yalnız değildi. Hatta şimdi karşısında yer alan ve kendilerini marksist olarak adlandıran önderlerle birlik-

teydi. Lenin böyle bir ittifakın, Marksizm üzerinden değil, narodnizme karşı mücadele üzerinden gerçekleştiğini biliyor ve bu heterojen birlikteliği dönemselsel olarak doğru ve yararlı bulduğunu söylüyordu: “Ancak bizzat kendine hiç güveni olmayanlar, güvenilmez kimselerle de olsa geçici ittifaklara girmekten korkarlar ve böylesi ittifaklar olmadan hiçbir politik parti var olamaz.”⁽²⁾

Sıra eski ittifaklara karşı savaşa gelmişti. Fakat savaş tek başına amaç değildi. Lenin’in asıl hedefi, yeni dönemi kucaklayabilecek, örgütsel dağınıklığa, teorik yalpalamalara, amatör ve ilkel çalışmaya son verecek yeni tipte politika tarzını ve örgüt modelini ortaya koymaktı. Tam da bu nedenle Rusya’nın marksist devrimci tarihine eleştirel bir yaklaşım ve gelen aşamayı sembolize eden akımla mücadele edilmesi gerekiyordu. Hiç şüphesiz “ekonomizm” Rus devrimci hareketinin tek gerçeği değildi. Örneğin siyasal koşullar, “terörizm”in gelişmesi için de önemli olanaklar sunuyordu. Lenin, Ne Yapmalı’da bu akımdan da söz eder. Fakat başlı başına bir terörizm eleştirisine girmeyi yöntem olarak tercih etmez. Ancak ekonomizmle bağları içinde terörizme karşı mücadeleye girişir.

Rusya’da asıl sorun, güçlü ve sıkı örgütlenmiş bir partinin yokluğudur. Ekonomizm ve bu akımın sözcüleri (Raboçeye Mysil ve Raboçeye Dyeolo), böyle bir partinin önündeki en önemli engeldi. Sanıldığı gibi tersine, ekonomizmle Lenin arasındaki ayrılık, salt örgüt modeline indirgenecek teknik bir soruna dayanmıyordu. Sorun derinlerdeydi, siyasal, sınıfsal, tarihsel nedenlere sahipti. Ayrılık noktalarının sınıfsal ve tarihsel oluşu, yukarıda da belirtildiği gibi marksizmle geç tanışan Rusya’nın sosyo-ekonomik yapısının Batı Avrupa’dan farklı oluşundan kaynaklanıyordu. Marksist düşünce, Rusya’da kapitalizmin zorunlu gelişmesini, feodal otokrasinin kaçınılmaz sonunu ortaya koyuyordu. Rus burjuvazisinin, “legal marksist”ler olarak marksizme sarılma nedeni buydu. Lenin, Ne Yapmalı’da ekonomistlerle legal marksistler arasındaki bağlantıyı ortaya koyduğunda, legal marksistler henüz Kadet Partisi’ni kurup, burjuva liberal kimliklerini açıktan ilan etmemişlerdi.

Legal marksistler tarafından kaleme alınan Credo adlı belge, ekonomistlerin pratik

yönelimlerini doğrudan dile getiriyordu: “İşçiler ekonomik mücadele yürütsün, marksist aydınlar ise liberallerle ortak politik mücadele içinde kaynaşsın.”⁽³⁾ Rusya’da yakında patlak verecek devrimin burjuva karakterde olacağı az-çok bütün marksistlerce biliniyordu. Ekonomistlerin yukarıdaki formülasyonu pratik çalışmaya uyarlamalarının kafa karıştırıcı nedenlerinden birisi buydu. Fakat devrimin burjuva karakterde olması, işçi sınıfının devrimde ve devrim sonrasında oynayacağı rolü değiştirmeyecekti. Avrupa’da burjuva devrimlere katılan işçi sınıfı ve emekçi yığınlar, iktidarı burjuvaziye bırakmanın bedelini ağır ödediler. Ama Avrupa proletaryasına göre Rus proletaryası önemli avantajlara sahipti. İşçi sınıfının Batı Avrupa’da 19. yüzyıl boyunca giriştiği mücadeleler ve bu mücadeleyle yaratılan deneyimler, Rus emekçi sınıfları için muhteşem bir olanaktı. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar bağımsız örgütlenme bilinci kazanamamış işçi sınıfı, artık kendi partilerinde örgütleniyor ve burjuvaziye karşı bu partiler aracılığıyla mücadeleye girişiyordu.

Lenin, uluslararası deneyimlerin anlamını Ne Yapmalı’nın hemen ilk bölümünde ayrı başlık altında incelerken ekonomizmin darlığının bir nedenini de teorik ilgisizlik olarak tanımlıyor. Ekonomistler, elbette teoriye karşı kaba bir ilgisizlik içinde değildir. Hatta Lenin’in getirdiği yeni önerilere karşı çıkarken, sık sık Avrupa işçi sınıfı hareketinin deneyimlerini kullanmaktadırlar. Ancak teori, bu deneyimlerin kopya edilmesi anlamına gelmez. Lenin’in de dediği gibi, “bu deneyimleri eleştirel bir tutumla ele almayı ve bunları bağımsız biçimde sınamayı bilmek gerekir.”⁽⁴⁾

Yine aynı bölümde Lenin kesin bir ifadeyle “Devrimci teori olmadan, devrimci hareket de olamaz.”⁽⁵⁾ diyordu. Lenin’in bu sözünü, devrimci teori olmadan ya da yeniden üretilmeden girişilecek faaliyetin belirli bir süre sonra devrimci özünü yitireceği, daralacağı ve tam bir dar pratikçilik içinde sağa sola yalpalayacağı şeklinde yorumlamak gerekiyor. Ekonomistler, böyle bir darlığın içinde debelenirken, bu zavallı durumlarını Marks’ın “gerçek hareketin her adımı, düzinelerce programdan daha önemlidir” sözleriyle teorize etmektedirler. Lenin ekonomistlerin bilinçli olarak öne çıkarttıkları bu söze yine Marks’ın sözleriyle

karşılık vermektedir: “Hareketin pratik hedeflerinin gerçekleştirilmesi adına anlaşmalar yapın, ama ilkelerle pazarlığa izin vermeyin, teorik ‘ödünler’ vermeyin.”⁽⁶⁾

Ekonomizm, teorik mücadeleyi tasfiye ederken en önemli referansını II. Enternasyonal’in revizyonist liderlerinden almaktadır. Bernstein’in “hareket her şeydir, nihai hedef hiçbir şeydir” sözü, ekonomistlerin teorik ve programatik bir bütünlük içinde işçi hareketine yaklaşımlarını da engellemektedir. Sınıf hareketinin günlük mücadelesi içinde silikleşen teori ve program, siyasal grupları da günlük mücadelenin peşinden sürüklemektedir. Sosyalistlerin görevini işçi sınıfının günlük mücadelesinin dışında tanımlayan Lenin (Iskra) ise, ekonomistlere göre “dogmanın devrimleştirilmesini yaşamın devrimleştirilmesinden üstün tutmaktadır.” Onlara göre “ekonomi itaatle politikayı izler” ve partinin politik görevleri de hareketin bu “aşama”lı ilerlemesi içinde ortaya çıkacaktır.

II. Enternasyonal’e önemli ölçüde egeyen olan ekonomist teoriler, Lenin’in Rusya’da üzerine basarak yinelediği “kendiliğindenlik” nosyonunun uluslararası düzeyini de ele vermektedir. II. Enternasyonal’in revizyonist liderleri, üretici güçlerin gelişmesinin, kapitalizmin çöküşünü kaçınılmaz olarak hızlandırdığını ve sınıf mücadelesinin önemini yitirdiğini belirtiyorlardı. Bernstein, bu tezleri daha da ileri götürerek, sosyal demokrasinin artık devrim düşüncesinden vazgeçmesi gerektiğini bildiriyordu. Lenin, sosyal demokrasi içinde beliren bu eğilimin, eski “dogmatik marksizme karşı” eleştiri özgürlüğü sloganıyla (ekonomistler öncülüğünde) Rusya’ya taşıdığını ifade ederek, ekonomizmin uluslararası kökenini de açığa çıkarıyordu.

POLİTİKAYA YAKLAŞIM

Hiç kuşkusuz, II. Enternasyonal’in “üretici güçler” ve “kendiliğinden çöküş” teorilerini, tek başına sıklık ya da marksizmin vulgarize edilmesi şeklinde açıklamak yeterli olmayacaktır. Tekelci aşamaya doğru hızla yol alan kapitalizm, işçi sınıfının yapısını da değiştirmektedir. Bernstein, ortaya çıkan yeni tipteki aristokratik işçi tabakasını genel refah düzeyi-

nin yükselişi olarak görmekte ve marksizmi de bu görüş açısıyla yeniden gözden geçirmektedir! Ne var ki, Bernstein ve taraftarlarıyla güçlü bir mücadeleye kısa bir sürede girişilemedi. Kapitalizmin yaşadığı hızlı değişimi aynı hızda çözümleyememek sorunun bir yönünü oluşturuyordu. Sorunun bir başka yönü ise devrimci politikanın Avrupa’daki zengin deneyimlere rağmen yeterince ele alınmamış olmasıdır.

Ne Yapmalı’da ele alınan konuların başlı başına politika teorisiyle ilgili olmadığı söylenebilir. Fakat broşürdeki bütün somut çö-

Ekonomizm, teorik mücadeleyi tasfiye ederken en önemli referansını II. Enternasyonal’in revizyonist liderlerinden almaktadır. Bernstein’in “hareket her şeydir, nihai hedef hiçbir şeydir” sözü, ekonomistlerin teorik ve programatik bir bütünlük içinde işçi hareketine yaklaşımlarını da engellemektedir.

zümlemelerin arka planında o günün birikim ve deneyimlerini gözetten bir politika teorisi bulunmaktadır. Lenin’in, çağdaşı olan tüm marksistlerden üstün yanı da burasıdır. “Ekonominin itaatle politikayı izlediğini” söyleyen ekonomistlere Lenin’in verdiği yanıt bu yönüyle anlamlıdır: “*Ekonomik çıkarların tayin edici bir rol oynamasından, ekonomik mücadelenin birinci derecede önem taşıdığı sonucu kesinlikle çıkmaz, çünkü en önemli, ‘tayin edici’ sınıf çıkarları genelde ancak radikal bir politik değişikliklikle tatmin edilebilir...*”⁽⁷⁾

Marksist epistemoloji (bilgi kuramı ya da teorisi), gerçekten de ekonomik determinizm üzerine kurulmuştur. Ancak marksist teorinin bu yöntemini politik mücadele alanına basitçe indirgemek, teoriyle politika arasındaki farklılığı gözden kaçırmaktır. Ekonominin ya da ekonomik çıkarların teorik tanımıyla, ekonomik mücadelenin politik alandaki tuttuğu yer birbirinden kalın çizgilerle ayrılır. İş-

te Lenin'in ekonomik mücadele tanımı: “*Ekonomik mücadele, işçilerin işgüçlerini daha uygun koşullarda satmak, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek için işverenlere karşı yürüttükleri kolektif mücadeledir.*”⁽⁸⁾ Ve hemen arkasından ekonomistlerin tüm pratik yönelimlerinde eksen aldıkları “ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak” söylemine indirilen vurucu darbe: “*bu, mesleki taleplerin, çalışma koşullarına yönelik mesleki iyileştirme taleplerinin yasa koyucu ve*

Kuyrukçuluk ya da kendiliğindencilik, Rusya'ya özgü bir hastalık olmadığı gibi, belirli bir dönemle de sınırlı tutulamaz. Bugün, tarihsel arka planı ve kendini ortaya koyuş biçimi daha karmaşık olsa da, çeşitli siyasal çevrelerin politika tarzlarındaki ekonomizm eğilimi rahatlıkla görülebilir. Türkiye'de EMEP bunun en tipik örneğidir.

idari önlemler yardımıyla yerine getirilmesini hedeflemek demektir.”⁽⁹⁾

Ekonomizmin, politik mücadeleden çıkardığı toplam sonuç budur: Arzu edilen mücadele olanaklı olan mücadeledir, yani işçilerin en çok ilgisini çeken ekonomik sorunlara karşı mücadelesidir. Ekonomik sorunlara karşı mücadele, elbette sadece sendikalist mücadele alanıyla sınırlı değildir. Fakat, ekonomik temel üzerinden geliştirilecek ajitasyon, “en geniş uygulanan” araç olmaktan çıkartılıp “uygulanabilirliği en geniş” araca dönüştürülüyor ve politik mücadele dar bir alana sıkıştırılıyorsa, bu bakış açısı sendikalizmdir, ‘trade unionizm’dir. Böyle bir ajitasyon faaliyetinin sonuçları ise kitlelerin peşinden sürüklenmektir. Ne Yapmalı'nın Rus sosyal demokrasisine yönelik en önemli tespiti de budur. Daha önce Avrupa'da kavramsal düzeyde tartışılmamış bu zaaf, devrimci politik terminolojiye Rus pratiğinden ve Rusça bir sözcükle,

“kvostizm” (kuyrukçuluk) olarak giriyor.

Kuyrukçuluk ya da kendiliğindencilik, Rusya'ya özgü bir hastalık olmadığı gibi, belirli bir dönemle de sınırlı tutulamaz. Bugün, tarihsel arka planı ve kendini ortaya koyuş biçimi daha karmaşık olsa da, çeşitli siyasal çevrelerin politika tarzlarındaki ekonomizm eğilimi rahatlıkla görülebilir. Türkiye'de EMEP bunun en tipik örneğidir. Emek Platformu'nun ulusalcı programını hiç düşünmeden ve büyük bir heyecanla alkışlaması, daha da ileri giderek bu programa sahip çıkması, EMEP'in kendiliğinden mücadeleye yaklaşımını da ele vermektedir. Emekçi yığınlarla buluşmak adına, kendi programatik düşüncelerini feda eden bu oluşumun siyasal pratiği, işçilere “yardımcı olma”nın ötesine geçmektedir. Öncünün yığınlarla buluşması elbette önemlidir, ama ona nasıl gidileceği daha da önemlidir. Koşulsuz şartsız bir birlik, siyasal hareketin varlık gerekçelerini de ortadan kaldırır. Kaldı ki, EMEP ekonomizminin doruk noktalarından birisi olan EP programıyla kurduğu ilişki, sadece sınıfın kendiliğinden mücadelesinin peşinden sürüklenmek değil, ulusalcılık ya da sosyal demokrasi gibi, işçi sınıfının dışında kalan burjuva siyasete de koşulsuz olarak yedeklenmektir. Yedeklenmek, ekonomizmin iktidar perspektifinden yoksun çizgisinin kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Rusya'da Credo programıyla legal marksistlere (liberallere) yedeklenen ekonomizm, Türkiye'de sosyal demokrat sendikacıların programına yedeklenmiştir. Benzerlik pek de şaşırtıcı değildir.

Lenin, kuyrukçuluk kavramını, öncü partiyle kitle arasındaki farkı olabildiğince belirginleştirmek için kullanır. Öncünün eylemiyle, sınıfın kendiliğinden eylemine farklı anlamlar yükler. Öncü eylem, işçi sınıfına dışardan bilinç taşımaktır. “Dışarıdan bilinç”le anlatılmak istenen, ekonomik mücadelenin, işçilerle işverenler arasındaki ilişki alanının dışıdır. Yani bütün sınıf ve katmanların devlet ve hükümetle ilişki alanı, bütün sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Dolayısıyla “*İşçilere politik bilinç götürmek için sosyal demokratlar nüfusun bütün sınıfları arasına gitmeli, ordu birliklerini bütün yönlerle göndermelidir.*”⁽¹⁰⁾

POLİTİKA-ÖRGÜT İLİŞKİSİ

Ne Yapmalı'nın politika teorisine yaptığı katkılar daha birçok örnekle çoğaltılabilir. Hiç kuşkusuz bu örneklerin en değerlisi, örgüt modeliyle ilgili olanıdır. Öncünün eylemiyle kendiliğinden kitle eylemini kesin olarak birbirinden ayıran Lenin, devrimciler örgütüyle işçiler örgütünü de aynı şekilde birbirinden ayırır. Ancak böyle bir ayırım birinin ötekine göre daha az önemsiz olduğu anlamına gelmez. Sınıf savaşımı için her ikisi de gerekli ve temel önemdedir, birinin rolü diğerine ikame edilemez.

Kapıya dayanan devrim, Rusya'daki tüm sınıfların iktidara yönelik hazırlığını da test edecektir. Proleter yığınların bu devrimde önemli bir rol oynayacağı açıktır. Fakat, devrimin ana gücünü oluşturacak proletarya, iktidarı alabilecek ya da en azından iktidarı belirleyici gücünü oluşturabilecek bir hazırlığa sahip değildir. Lenin için devrimin temel sorunu iktidardır. İktidar olmanın ön koşulu ise, iktidara aday sınıfın siyasal ve örgütsel düzeyidir.

Lenin'in sonraki eserlerinde daha doğrudan dile getireceği devrim anlayışı, iktidar sorununu daima merkeze oturtur. Teoriyle pratiğin kesiştiği noktada duran Lenin, Marks'ın devrim tanımını siyasal halkadan yakalar: *Devrim eski üst yapının yenisiyle değiştirilmesidir.* Böylece Lenin, Marks'ın 11. Tezi'ni, Ne Yapmalı sorusuyla daha somut ve pratik alana yönlendirir ve teori ile politika bütünlüğünü, her iki disiplinin özerk yasalarını dikkate alarak gerçeğe dönüştürür. Devrim, Lenin'de öncelikle bir iktidar sorunudur. İktidar sorununun devrim öncesi karşılığı ise partidir.

Ne yazık ki, Rusya'da devrim iddiasına uygun bir parti henüz yoktur. RSDİP dahil, son yirmi yıl içinde kurulan hiçbir örgüt ya da örgütçüğün ömrü uzun olmamıştır. Dağınıklık, ilkelik ve amatörlüğün ağır baskısı altında kurulan ve faaliyet gösteren her örgüt, belirli bir süre sonra Çarlık otokrasisinin hışmına uğramaktan kurtulamamıştır. Ne Yapmalı'da ekonomizmin kökenleri tarihsel bir çerçevede sorgulanırken, Lenin Rusya'nın bu dağınık örgütsel profilini de merkeze oturtur. Amatörlük ve ilkelik içinde kusurlu hazırlıklarla başlayan örgütsel faaliyetlerin sürekli

darbe yemesi, mücadelenin sürekliliğini de olumsuz etkilemiştir. Her yeni örgüt, eskinin bir devamı olmak yerine, onun ta kendisi olmuştur. Yenilen darbeler, sadece enerjiyi tüketmemiş, aynı zamanda örgütsel birikim ve deneyimlerin ileriye taşınmasını da engellemiştir.

Hareketin bu can alıcı sorunu aslında politik önderlerin tümü tarafından bilinmektedir. Ancak sorunun nedenlerini kavramada, ekonomistlerle Lenin arasında derin görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Ekonomistler, örgütsel sorunları, işçi hareketinin genel düzeyiyle ilişkisi içinde ele alırken çıkış noktaları yine kendiliğindenliğin ötesine geçmemektedir. Lenin ise, örgütsel sorunlarla politik sorunları birlikte ele almakla kalmaz, politikanın örgüte öngeldiğinden, örgütün politikaya bağlılığı ya da politikanın örgütü belirlediğinden hareket eder. Amatörlük sadece pratik değil, politik çalışmanın bütününe ilgilendiren bir sorundur ve *"herhangi bir örgütün niteliğini doğal ve kaçınılmaz olarak belirleyen şey, o örgütün eyleminin içeriğidir."*⁽¹¹⁾ Ekonomik mücadelenin kendisine politik karakter kazandırmayı hedefleyen, polis darbeleriyle dağıtılıp yeniden ve sil baştan çalışmalara başlayan siyasal çevreler, hızla gelişen sınıf hareketine yanıt olamamaktadır. Çalışma tarzındaki amatörlükle politik faaliyet arasındaki darlık birbirinden ayrı değildir. Amatörlük darlığı, darlık amatörlüğü beslemekte ve bu karşılıklı ilişki dar ve amatör bir örgütsel gerçekliği koşullamaktadır.

Politika, eylem ve örgüt bir bütündür. Lenin, bu bütünlüğü Rusya özgülünde devrimci hareketin tarihsel gelişimi içinde yerli yerine oturtur. Ekonomizm, Rusya'daki siyasal yapıların ilk kuruluş yıllarına değil, daha sonraki dönemlerine ait bir eğilimdir. Başlangıç yıllarında, Lenin'in Ne Yapmalı'da üstünde durduğu tarzda politik ajitasyon yürüten gruplar da vardır. 1895'te kurulan İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği buna örnektir. Lenin'in de içinde yer aldığı bu grup, işçi sınıfının tarihsel görevlerini ortaya koyarken, Çarlık otokrasisine karşı politik özgürlüğün kazanılmasını da bu görevlerin en başına yerleştirmiştir. Ancak bu grup da diğerleri gibi hazırlıksız ve deneyimsizdi. Ekonomizmin gelişmesine yön veren amatörlük

bu grubun da tipik özelliğiydi. Faaliyetin ve eylemin içeriğine uygun olmayan, onun gerisinde kalan örgütsel yapının kısa zamanda jandarma tarafından dağıtılması, birbirini yönlendiren ve koşullayan politika, eylem ve örgütsel vektörler arasındaki bütünlüğün kaçınılmaz bir sonucu olmuştur. Rusya'da ekonomizmin gelişme koşullarını da bu vektörlerin belirli bir tarihsel andaki çakışmasında aramak gerekiyor. Amatörlüğün veya kusurlu hazırlıkların giderilememiş olması, zamanla politik grupların bu başarısızlığı kanıksamaları ve kusurları bir erdem olarak görmeye başlamaları, ekonomizmin teorize edilmesini beraberinde getirmiştir. Ekonomistlere göre, politik niteliği gelişkin bir çalışma, ancak sınıf hareketinin kendiliğinden gelişiminin bir sonucu olacaktır. Koşullar, henüz güçlü bir devrimciler örgütünü gerektirmemektedir. Lenin'in hücumu kalkıştığı nokta tam da burasıdır.

PROFESYONEL DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ

Kendiliğindenlik, ajitasyondan propandaya, taktikten örgütlenme tarzına kadar politikanın tüm departmanları içine sızmıştır. Şimdi yapılması gereken politikanın tüm alanlarına yayılmış bu anlayışla hesaplaşmak için uygun bir halkanın seçilmesidir. Öncelikle kendiliğindenlik karşısında bilincin belirleyici bir konuma yükseltilmesi zorunludur. Hareket içinde bilinç unsurunun sürekliliğini sağlamak, Rus devrimcilerinin 20 yıla yaklaşan geçmişinden çıkartılacak en önemli derstir. Otokratik ve baskıcı bir rejim karşısında bilinç faktörünün yoğunlaşması ve bu yoğunlaşmayla birlikte sürekliliğin sağlanması, güçlü ve sıkı bir devrimciler örgütünü gerektirmektedir. Lenin, Rus devrimci hareketinin ilk ve en acil pratik görevini böyle tanımlar. "*Politik mücadelede enerji, metanet ve sürekliliği güvenceleyebilecek bir devrimciler örgütü...*"⁽¹²⁾

Lenin, devrimciler örgütünü, işçilerin örgütünden ayıran üç farka dikkat çeker: Birincisi, bu örgüt mesleği devrimci faaliyet olan (profesyonel) kişileri kapsayacaktır. İkincisi, örgüt pek geniş tutulmayacak ve siyasi polise karşı mücadele sanatında profesyonelce eğitilmiş insanlar bu örgüte üye olabilecek. Üçüncüsü ise, örgüt olabildiğince konspiratif (gizli)

olacak. Hiç kuşkusuz böyle bir örgüt modelinde, Lenin'in esas aldığı ve öne çıkardığı düşünce, sürekliliği sağlayabilecek bir yapının oluşturulmasıdır. Örgütün konspiratif niteliği, dar tutulması ve profesyonellerden oluşması, bu sürekliliğin tamamlayıcı unsurlarıdır. Ancak Lenin bu tamamlayıcı öğeleri, siyasi koşullarla bağlantısı içinde ele alır. Parti, politik özgürlüklerden yoksun bir ülkede, Çarlık otokrasisinin yoğun baskısı altında inşa edilecektir. Dolayısıyla partinin savaşçı özellikleri öne çıkacak ve iç demokrasisi siyasi koşullara göre belirlenecektir.

Lenin'in ortaya koyduğu örgüt modeline karşı itirazların ağırlıklı bölümü de buraya, yani parti rejimine yönelmiştir. Ekonomistler, Lenin'in örgüt modelini, "demokratiklik ilkesi"ne aykırı bulmuşlardır. Lenin için temel sorun siyasi mücadelede süreklilik sağlayacak bir örgütsel yapıdır. Bunun Rusya özgülünde hayat bulması, üyeleri sıkı seçilmiş, profesyonel ve konspiratif bir örgütle olanaklıdır. "Demokratiklik ilkesi"ni öne çıkarmak ise, baskıcı bir rejim karşısında pratik bakımdan hiçbir anlam ifade edemeyecektir. Çünkü demokrasi, birincisi açıklığı, ikincisi tüm fonksiyonerlerin seçimini gerektirir ki, bu durum gizli bir örgüt için polis darbelerini kolaylaştırmak ve amatörlüğü mutlaklaştırmaktır. Oysa olağanüstü bir dönemin "olağanüstü" örgütlenmiş partisine dayatılacak klasik ölçütlerdeki bir demokratiklik ilkesi, formel ve ilkel bir demokrasicilik oyununun ötesinde bir anlam içermeyecektir. İktidara yürüyen bir savaş örgütündeki gerçek demokrasi, bu formalizmi aşan, güven temeline dayalı yoldaşlık ilişkilerinde aranması gerekiyor.

Lenin'in örgüt modeline karşı sadece Rusya'dan değil, Avrupa'nın tanınmış marksistlerinden de sert eleştiriler gelir. Rosa Lüksenburg, Lenin'in tezlerini eleştirirken, Rusya'nın siyasi yapısı ve bu yapının yüz yıllara yayılan aşırı merkeziyetçi ve mutlakiyetçi kültürel mirasıyla devrimciler arasında bir ilişki kurar. "Nihayet" der, "*Sahnedeki tarihin daha da 'meşru' bir çocuğunun belirlediğini görüyoruz. İlk kez gerçek bir 'halk iradesi'nin oluşumu için gerekli temeller Rus toprağında atılıyor. Ama Rus devrimci egosu yine buradadır! Başının üzerinde bir dönüş yaparak bir kez daha kendisini tarihin tam yetkili direktörü olarak ilan ediyor. Bu kez ekse-*

lansları Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nin Merkez Komitesi ünvanı ile. Çevik akrobat, günümüzde direktör rolüne layık olan yegane 'özne'nin işçi sınıfının kolektif 'öznesi' olduğunu kavramayı başaramıyor. İşçi sınıfı hata yapma ve tarihin diyalektiği içinde öğrenme hakkını talep eder."⁽¹³⁾

Lüksenburg'un yaşamı boyunca kendisine eşlik eden teori ve pratiği arasındaki çelişki, Lenin'e yönelik yaptığı eleştirilere de damgasını vurur. Lüksenburg, bilinç ve kendiliğindenliğin her ne kadar kaynakları farklı olsa da, aynı zemin üzerinden geliştiğini göremez. Ekonomistler gibi o da kendiliğinden harekete geniş inisiyatif alanı tanır. Bilinç unusunun ise, bu inisiyatif karşısında gönüllü bir tasarrufa yönelmesini ister. Oysa Lenin gerek kendiliğinden hareketin ve gerekse bilinç öğesinin aynı tarihsel maddi koşullar içinde hareket ettiğini gözden kaçırmaz. Bilinç ve kendiliğindenlik, kendi içinde görece bir birlik ve görece bir farklılık barındırır. Lenin, kasıtlı olarak farklılığı ön plana çıkartır ve hareketin bütününe bilinçli unsurdan başlayarak yön vermeye çalışır. Ne Yapmalı'da sunulan örgüt modeli, bu yönüyle Lüksenburg'un iddia ettiği gibi dikenli tel örgülerle çevrilmiş bir alan değildir. Lenin, sıkı örgütlenmiş bir partiyi tanımlarken, bunu sınıfın kendiliğinden örgütlenmesiyle beraber ele alır. Ne Yapmalı'da sadece devrimciler örgütü değil, işçilerin örgütü de tanımlanır. Ancak sıkı örgütlenmiş bir parti, her türlü taktik manevrayla kitlelerin kendiliğinden hareketi ve örgütlülüğüyle doğru ve yalpalamadan ilişki kurar. Partiyle kitleler arasındaki ilişki, programatik düşüncenin günlük mücadeleye yansıtılması ya da programın ajitasyon ve propaganda aracılığıyla günlük dile çevrilmesidir. İşçi sınıfı, ekonomizmin reddettiği bu ilişki biçimi olamadan sosyalizme yönelemez. Komünistler ise iktidara...

NE YAPMALI VE SONRASI

Ne Yapmalı, yayımlanmasından kısa bir süre sonra etkilerini göstermeye başlar. Ne Yapmalı'dan sadece bir yıl sonra toplanan RSDİP 2. Kongresi'nde, ekonomizm artık eski prestijini yitirmiştir. Fakat Lenin'in örgütsel tezlerinin karşısında bu sefer Menşevikler vardır. Ne Yapmalıcılar ise Bolşevikler adını

almıştır. RSDİP içindeki Menşevik-Bolşevik ayrımı her ne kadar 1903'teki RSDİP 2. Kongresi'nde açığa çıksa da Ne Yapmalı, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin yaratıcısı olan Bolşevizm'in tarihsel çıkış noktası olmuştur

Bolşevizm, Rusya'da işçi hareketinin yükselişi sırasında doğdu. Ama o asıl gücünü ve farklılığını gericilik dönemlerinde gösterdi. Menşeviklerin "geniş parti" anlayışına karşı örgütün sürekliliğini ve disiplinini esas alan Bolşevikler, 1907 yenilgisi sırasında düzenli olarak geri çekilmeyi başardı. Bir devrimci parti için saldırı kadar geri çekilmek de son derece yaşamsal öneme sahiptir. Değişen siyasal koşullara ayak uydurmak ve geri çekilme-

yi başarmak, sıkı örgütlenmiş bir partiyi zorunlu kılar. Bolşevikler, diğer örgütlerin ağır kayıplar verdiği dönemlerde, çekirdeğini büyük oranda korumuş ve uygun taktikler geliştirerek kitlelerle bağlarını sürdürmüşlerdir. Gericilik yılları yavaş yavaş sona ermeye başladığında "geniş parti" anlayışını savunan gevşek Menşevik örgütüyle sıkı örgütlenmiş Bolşevikler arasındaki fark da ortaya çıkar. Menşevikler o dönem 661 gruptan bağış toplarken, Bolşeviklerin bağış aldığı grupların sayısı 2873'tü. Menşevikler bağışların yüzde 56'sını işçilerden alırken, Bolşeviklerin aldığı bağışların yüzde 87 gibi ezici çoğunluğu işçilerden gelmektedir. Niteliğin, ölçülebilir bu farklılığı, bir anlamda Leninist örgüt anlayışının pratikte test edilmesidir.

Lenin, Ne Yapmalı'dan tam 18 yıl sonra kaleme aldığı Sol Komünizm'de Bolşevik Parti'nin deneyimleri üzerinde dururken, öncükitle ve her ikisi arasındaki ilişkiye bir kez da-

ha vurgu yapar: “Proletaryanın devrimci partisinin disiplini nasıl korunur? Nasıl denetlenir? Nasıl güçlendirilir? Birincisi, proleter öncünün sınıf bilinci ve devrime bağlılığı, dayanıklılığı, özverisi, kahramanlığıyla. İkincisi, en geniş emekçi kitlelerle, öncelikle proleter kitlelerle, ama proleter olmayan kitlelerle de bağ kurma, onlara ulaşma ve onlarla belli ölçüde kaynaşma becerisiyle. Üçüncüsü, bu öncü tarafından hayata geçirilen politik önderliğin doğruluğuyla, geniş kitlelerin doğruluğundan kendi deneyimiyle emin olması koşuluyla politik strateji ve taktiğin doğruluğuyla.”⁽¹⁴⁾

Hareket içinde bilinç unsurunun sürekliliğini sağlamak, Rus devrimcilerinin 20 yıla yaklaşan geçmişinden çıkartılacak en önemli derstir. Otokratik ve baskıcı bir rejim karşısında bilinç faktörünün yoğunlaşması ve bu yoğunlaşmayla birlikte sürekliliğin sağlanması, güçlü ve sıkı bir devrimciler örgütünü gerektirmektedir.

Bolşevizmin kısaca özetlenebilecek temel ilkesi işte budur: Disiplinli ve sıkı örgütlenmiş bir parti. Kitle ve kitle hareketiyle her dönem sıkı bir bağ ve partiyle kitle (programatik düşünceyle günlük mücadele) arasındaki bağlantıyı korumak ve güçlendirmek için dönemsel farklılıkları dikkate alan taktikler... Böyle bir örgüt yükseliş dönemlerinde olduğu gibi, gerileme dönemlerinde de ayakta kalacaktır. Gerileme dönemlerinde ayakta kalmayı başarmak ise, devrimci partinin hedefine doğru emin adımlarla ve kesintisizce yol almasıdır.

Ne Yapmalı, marksizmin Rusya özgülündeki politizasyonunda tartışmasız bir rol oynamıştır. Ancak Ne Yapmalı, sadece Rus ekonomizminin değil, bütün Avrupa sosyalist hareketinin ezberini ve eskiyle olan tutucu bağlarını sarsmıştır. İlerleyen kitle mücadelesi karşısında kendini tekrar eden, hareketin arkasından sürüklenen örgütsel yapılarla yakın dönemin siyasal gelişmelerine yanıt verile-

mezdi. Günümüzün de en yakıcı sorunlarından birisi budur. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yükselen, Arjantin, Endonezya ve Arnavutluk gibi ülkelerde devrimci duruma dönüşen yığın hareketinin, iktidarı alabilecek bir siyasal hazırlıktan yoksun oluşunun önemli nedenlerinden birisi de yığınların arkasından sürüklenen örgütsel yapılarıdır. Dünyada veya tek tek ülkelerde değişen durumu kavrayamamak, büyüyen ve farklı biçimlerde ortaya çıkan kitle hareketlerini gözetemeyen politik ve örgütsel donanımdan uzak olmak, tıpkı 20. yüzyıla olduğu gibi, 21. yüzyıla da Ne Yapmalı sorusunu yöneltmeyi zorunlu kılıyor. Geçen yüzyılın başında Rusya'nın dağınık ve yerel örgütsel profili, bugün merkezi yapılara rağmen benzer sorunlarla boğuşmaktadır.

Ne Yapmalı, tarihe eleştirel bir bakış, gününü somut olarak çözümlenmeye dayalı bir duruştur. Devrimin güncelliği, onun alt yapısını oluşturan temel düşüncedir. Lukacs'ın dediği gibi, Lenin bir hazırlık ve süreklilik insanı, “özünde teorik olan bir tavrın pratik doruğudur.”⁽¹⁵⁾ Ne Yapmalı, ortaya koyduğu politik ve örgütsel ilkelerle bu doruğa tırmanışın yolunu aydınlatan ve ışığı 21. yüzyıla ulaşan parlak bir yıldız olmaya devam etmektedir.

DİPNOTLAR

- 1) Lenin, *Ne Yapmalı İnter Yayınları*, S:191
- 2) *age*, s. 21
- 3) *age*, s. 23
- 4) *age*, s. 30
- 5) *age*, s. 29
- 6) *age*, s. 29
- 7) *age*, s. 53
- 8) *age*, s. 68
- 9) *age*, s. 69
- 10) *age*, *Sol Yayınları*, s. 109
- 11) *age*, *İnter Yayınları*, s. S:107
- 12) *age*, s. 113
- 13) *Lüksenburg, The Russian Revolution and Leninism or Marksizm (Aktaran: J. Molyneux)*
- 14) Lenin, *Sol Komünizm İnter Yayınları*, S:14
- 15) Lukacs, *Lenin'in Düşüncesi Belge Yayınları* S:102

AB-Türkiye İlişkilerinin Seyri

AB'nin Almanya ve Fransa gibi önde gelen emperyalist ülkeleri, AB ile mevcut ilişkiler çerçevesinde bağlantılı olan, AB üyesi olmayan bir Türkiye'yi, AB'nin çıkarlarına -aslında Almanya ve Fransa'nın çıkarlarına- en iyi hizmet eden bir Türkiye olarak görüyorlardı.

1989/91'DE revizyonist bloğun ve Sovyetler Birliği'nin dağılması uluslararası ilişkilerde ve çelişkilerde derin değişimlere neden olmuştur. İki kutuplu, iki süper güçlü, iki pazarlı dünyanın sonlanması, kapitalist dünya sistemi veya dünya burjuvazisi açısından bir milattı.

O zamana kadar "özgür dünya"nın savunulması ve geleceği için Amerika'nın patronluğunda hareket etmek ve "komünizm" tehlikesine karşı mücadele etmek ve aynı zamanda korumak zorunda olan AB, revizyonist bloğun ve SB'nin dağılması sonucunda, bir taraftan sosyal emperyalist hegemonyadan boşalan alanları doldurmaya yönelirken, diğer taraftan da "özgür dünya"nın geleceği için ABD ile mutlaka ortak hareket etme zorunluluğunun ortadan kalktığına inanıyordu.

AB, bütün '90'lı yıllar boyunca ve hâlâ birçok süreci birarada yürütüyor.

a-Aşağıda ele alacağımız gibi entegrasyo-

nu derinleştiren ve kapsamlaştıran zirveler.

b- Genişleme politikası.

c-ABD ile çelişkilerin keskinleşmesi; rekabetin yaygınlaşması ve derinleşmesi.

d-Bütün bu ilişkiler içinde Türkiye'nin değişen; önemlileşen konumu.

1963'te imzalanan ilk anlaşmadan bu yana, daha doğrusu AB'nin Türkiye'nin önemini yeniden keşfettiği '90'lı yılların ikinci yarısına kadar Türkiye, bekleme odasında bekletildi. 14 Nisan 1987'de yapılan tam üyelik başvurusu reddedildi. (Aralık 1989'da verilen cevap.)

Soğuk savaş döneminde Türkiye, Amerikan emperyalizmi patronluğunda kapitalist dünyanın kendine biçmiş olduğu rolü istenildiği gibi oynamıştı. NATO üyesi Türkiye, "komünizm" tehlikesine karşı ön cepheydi. AB'ye göre Türkiye, SB'nin dağılmasından sonra bu stratejik önemini kaybetmişti. Bunun ötesinde Doğu ve Orta Avrupa, Balkanlar, daha öncelikle ele alınması gereken alanlar ol-

muştı. Bu nedenlerle Türkiye, aday üye olarak, aday üyelik başvurusu olmaksızın da beklemeye devam edebilirdi. Türkiye'nin AB'ye üye olması şart değildi. Bu, Gümrük Birliği üyeliğiyle giderilebilirdi. Öyle de oldu ve Türkiye, 1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği'ne üye oldu. Böylece AB, Türkiye için yapabileceğini yapmış oluyordu. AB'ye göre Türkiye-AB ilişkileri Gümrük Birliği'yle sınırlandırılmıyordu.

Ama AB, kısa bir zaman sonra, Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB çıkarları açısından önemini gecikmeli olarak keşfedecekti.

Tek kutuplaşan, çok rekabet merkezli,

“küreselleşen” dünyada, bu gelişmelerin sonucu olarak beliren rekabet alanları ve Amerikan emperyalizminin Avrasya jeopolitikası, Türkiye'yi kazanılması gereken bir ülke, bir alan konumuna getiriyordu. Emperyalistler arası rekabette, jeostratejik konumu her zaman önemli olan Türkiye, bu önemi nedeniyle AB tarafından yeniden keşfediliyordu.

MAASTRICHT ANLAŞMASI'NIN TÜRKİYE AÇISINDAN ANLAMI

9-10 Aralık 1991'e Maastricht'te (Hollanda) biraraya gelen o zamanki adıyla AT (Avrupa Topluluğu) devlet ve hükümet başkanları, üye devletler arasında para birliğine geçilmesi kararını aldılar. Bunun ötesinde dış politika, içişleri, güvenlik ve adalet alanlarında ortak politikaların oluşturulması kararlaştırıldı.

Maastricht Antlaşması'nın Türkiye-AB ilişkileri açısından iki sonucu vardır:

a- Roma Antlaşması'nın 237. Maddesi değiştirilerek “tüm Avrupalı devletler Birliğe üye olma talebinde bulunabilirler...” anlayışına yer verildi. Bunun ötesinde AB'ye üyelikte uygulanan prosedür de değiştirilmiş, AB üyeliği için *Tek Senet* yerine *Avrupa Parlamentosu*'nun onayı gerekli görülmüştür. Avrupa kavramının tam tanımının yapılmaması ve *Avrupa Parlamentosu*'nun üyelik için onayının şart koşulması, Türkiye'yi tedirgin etmişti. Türk burjuvazisi, o zamana kadar kendi aleyhinde birçok karar alan *Avrupa Parlamentosu*'nun üyelik sorusuna sıcak bakmayacağı anlayışındaydı.

b- Maastricht Antlaşması'yla, Avrupa topluluklarının hepsinden önce kurulan BAB (Batı Avrupa Birliği), ortak güvenlik ve dışişleri politikasının uygulayıcı kurumu konumuna gelmiştir. BAB, hukuken AB'nin bir parçası, kurumu değildi. AB, NATO üyesi olan, ama BAB üyesi olmayan Avrupa ülkelerini bu kuruma üye olmaya çağırmıştır. Türkiye, bu çerçevede BAB'a “ortak üye” olacaktı. Ama bu statü, AB'nin tam üyesi olmadığı için Türkiye'yi AB'nin güvenlik ve savunma gibi konularında karar alma sürecinden dışlıyordu.

'90'lı yılların başından AT (Maastricht Antlaşması'ndan sonra AB), Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile arka arkaya “*Avrupa Anlaşmaları*” imzaladı. Amaç, bu ülkeleri AB üyeliğine hazırlamaktı. Böylece bu ülkeler ön plana çıkıyorlar ve Türkiye, 1963'ten beri sahip olduğu “güçlü” ortak statüsüne rağmen geri plana itiliyordu. Geri plana itiliş, AB'nin mali ve teknik yardımlarının Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönlendirilmesiyle de kendini gösteriyordu.

'90'lı yılların ilk yarısında Türkiye, yukarıda belirttiğimiz uluslararası altüst oluşlar nedeniyle önemsizleştiğine inanılarak, AB'nin genişleme takviminin tartışmalarının yapıldığı platformlarda ya hiç yer almadı, ya da Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden, Malta ve Kıbrıs Rum Kesimi'nden sonra söz konusu edildi.

KOPENHANG ZİRVESİ'NİN TÜRKİYE AÇISINDAN ANLAMI

Lizbon Zirvesi'nde (25-27 Haziran 1992) diğer şeylerin yanı sıra, Türkiye ile ilişkilerin “...Ankara Antlaşması'nın hedeflerine uygun şekilde ve siyasi bir diyalogo da içeren biçimde ge-

liştirilmesi” görüşü benimsendi. (Sanki yeni bir şeymiş gibi!) Ayrıca aynı zirvede EFTA üyesi olan Avusturya, Finlandiya, İsveç, İsviçre ve Norveç ile tam üyelik görüşmelerinin Maastricht Anlaşması’ndan hemen sonra başlatılması, AB Komisyonu’nun 1989 tarihli kararında yer alan “*derinleşme hareketi ve tek pazar kurulması yönündeki çabalar sonuçlanmadan AT’nin yeni üyelik müzakerelerine*” başlamayacağını sadece Türkiye’ye yönelik bir anlayış olduğu bir kez daha görüldü.

21-22 Haziran 1993’te Kopenhag’da gerçekleştirilen zirvede AB, genişleme süreci açısından büyük önem ifade eden kararlar almıştır.

Kopenhag Zirvesi’nde, Maastricht Antlaşması’nın söz konusu maddesini tamamlayıcı karar alındı. Bu karara göre aday üyeler, tam üyeliğin gerekli kıldığı ekonomik ve siyasi koşulları sağladıklarında tam üye olabilecekler.

Kopenhag Kriterleri olarak bilinen bu koşullar üç başlık altında toplanabilir:

-*Siyasi kriterler*; demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, azınlıkların korunması.

-*Ekonomik kriterler*; işleyen ve aynı zamanda AB çerçevesinde rekabetçi baskılara ve diğer “serbest piyasa” güçlerine dayanabilecek bir pazar ekonomisi.

-*AB mevzuatını benimseme kriteri*; her bir aday ülke, siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalarak gerekli yükümlülükleri yerine getirme yeteneğine sahip olmalıdır.

Bu zirvede Türkiye ilgili olarak da şu karar alınmıştı:

“AT Zirvesi, Türkiye ile işbirliğinin, bir gümrük birliğinin kurulmasıyla ilgili olduğu ölçüde, 1963 tarihli Ortaklık Anlaşması ve 1970 tarihli Katma Protokol’de öngörülen perspektif içinde geliştirilmesi ve yoğunlaştırılması konusunda Lizbon’da toplanan AT Zirvesi’nde kabul edilen esasların etkili bir biçimde uygulanması KONSEY’den istenmiştir.”

Böylece AB, Türkiye’yi üyelikten vazgeçmeye, Gümrük Birliği ile yetinmeye çağırıyordu. Ancak Türk burjuvazisi bunu, “gümrük birliği oluşturarak, AB’ye arka kapıdan girmek” olarak yorumladı.

LÜKSEMBURG ZİRVESİ’NİN TÜRKİYE AÇISINDAN ANLAMI

AB ile Gümrük Birliği anlaşmasını imzaldıktan sonra Türkiye, sıranın AB’ye tam üyeliğe geldiği anlayışından hareketle AB’den aday üye statüsünün tanınmasını ve tam üyelikle ilgili bir takvimin belirlenmesini talep etti. Bırakalım tam üyeliği, aday üyelik konusunda da en ciddi itirazlar bu dönemde, Gümrük Birliği anlaşmasından sonra gelmeye başladı. AB’nin önde gelen ülkeleri, örneğin Almanya, ilk kez “*kültürel farklılık*”tan bahsediyordu. Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya, İspanya Hıristiyan Demokrat partilerinin Brüksel’de yaptıkları toplantıda (4 Mart 1997) Türkiye’nin adaylığına ilişkin olarak “*kültürel farklılık, kimlik ve aidiyet*” temelli olan ciddi itirazlar yükseliyordu.

Bu dönemde Türkiye, hiçbir zaman üye olamayacak, istenmeyen “*aday üye*” konumundaydı.

AB Komisyonu, “*Gündem 2000 Raporu*”nu 16 Temmuz 1997’de açıkladı. Bu rapor, AB’ye üyelik konusunda Türk hükümetinde hayal kırıklığına neden olmuştur. Rapor da Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin ve Kıbrıs Rum Kesimi’nin AB’ye üyelikleri öngörülüyordu.

Türkiye, raporda ayrı bir başlık altında ele alınıyor ve Gümrük Birliği’nin memnun edici bir biçimde işlediğinden ve bunun devamından bahsediliyordu. Bunun ötesinde “*Gündem 2000 Raporu*”nda bir dizi ekonomi, demokrasi sorunlarını içeren eksikliklerden söz ediliyor, ama bir bütün olarak Türkiye’nin AB aday üye yeteneğinin olduğu kabul edilebiliyordu. Bu rapor, AB’nin genişlemeyle ilgili en önemli belgesiydi ve Türkiye’ye üyelikle ilgili bir perspektif verilmemişti!

12-13 Aralık 1997’de Lüksemburg’da gerçekleştirilen zirvede AB, “*Gündem 2000*” raporunu ele aldı ve rapor onaylandı. Sonuç bildirisinde Türkiye ile ilgili olarak şöyle deniyordu:

“*KONSEY, Türkiye’nin AB’ye tam üyeliğe ehil olduğunu teyit etmektedir. Türkiye, diğer aday üyelerle aynı kriterler temelinde değerlendirilecektir. Üyelik müzakerelerine başlamayı sağlayacak siyasi ve ekonomik koşullar bulunmamakla birlikte, KONSEY, üyeliğe hazırlanmak üzere*

Türkiye'yi her alanda AB'ye yakınlaştıran bir strateji tanımlamanın önemli olduğu görüşündedir. Bu strateji, Ankara Anlaşması potansiyelinin geliştirilmesi, gümrük birliğinin derinleştirilmesi, mali işbirliğinin uygulanmaya konması, mevzuatın yakınlaştırılması ve birlik müktesebatının ele alınması ... çeşitli programlara ve kurumlara katılımın durum bazında kararlaştırılmasını içermektedir..."

Sonuç bildirisinde Türkiye-AB ilişkilerinin güçlendirilmesi için siyasi içerikli dört koşul öne sürülüyordu:

1-Türkiye'nin "insan hakları alanındaki norm ve uygulamalarının AB'ninkilere uyumlaştırılması çerçevesinde başlattığı siyasi ve ekonomik reformların takibi".

2) "Azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunması."

3) "Yunanistan ve Türkiye arasında tatmin edici ve istikrarlı ilişkilerin oluşturulması, anlaşmazlıkların özellikle uluslararası Adalet Divanı yoluyla çözümlenmesi."

4) Türkiye'nin "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarından hareketle Kıbrıs'ta siyasi bir çözüme ulaşmak amacıyla BM'nin koruması altında yürütülen müzakerelere destek vermesi".

Bunun dışında sonuç bildirgesinde AB'ye katılma istidadı olan, onun değerleri ile iç ve dış hedeflerini paylaşan Avrupa devletleri ile AB üye devletlerini biraraya getirecek bir Avrupa Konferansı gerçekleştirilmesi karar altına alınıyordu. Devamla "Konferans üyelerinin, barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkileri, egemenliğe saygı, AB'nin üzerine inşa edildiği ilkeler, dış sınırların ve uluslararası hukuk ilkelerinin bütünlüğü ve ihlal edilemezliği konularında karşılıklı taahhüdü ve aynı zamanda toprak anlaşmazlıklarının barışçıl yollarla, özellikle Lahey Uluslararası Adalet Divanı tarafından çözülmesi taahhüdünü paylaşmaları..." gerekiyordu. Davetiyede, Konferans öncelikle ilk aşamada "Kıbrıs, Orta ve Doğu Avrupa aday ülkeleri ve Türkiye'ye yöneliktir" deniyordu.

Lüksemburg Zirvesi, Türkiye'ye indirilen bir şamardı. Bu denli bir dışlanma beklemeyen hükümet, AB ile siyasi diyalogu askıya aldı, belirtilen konferansa katılımın söz konusu olmadığını açıkladı.

Tabii sorun sadece, Türkiye'nin aday üyeliği konusunda değişen bir şeyin olmamasıyla sınırlı değildi. Bu zirvesinde AB, Türkiye'nin görmeye, tartışmaya yanaşmadığı, sorunları dile getiriyordu; demokrasi sorunu, Kürt sorunu, Kıbrıs sorunu, Ege sorunu vs.

AB'nin Almanya ve Fransa gibi önde gelen emperyalist ülkeleri, AB ile mevcut ilişkiler çerçevesinde bağlantılı olan, AB üyesi olmayan bir Türkiye'yi, AB'nin çıkarlarına –aslında Almanya ve Fransa'nın çıkarlarına– en iyi hizmet eden bir Türkiye olarak görüyorlardı. O dönem "emekli" devlet ve hükümet başkanlarının şu veya bu parti, hükümet ve devlet temsilcisinin Türkiye'nin AB'ye alınmaması gerektiği üzerinde durmaları dikkat çekicidir. Bunlara örnek olarak Fransa eski cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing, Almanya eski Başbakanı Helmut Schmidt gösterilebilir.

HELSINKİ ZİRVESİ'NİN TÜRKİYE AÇISINDAN ANLAMI

Lüksemburg Zirvesi'nden sonra Türkiye, AB'ye rest çekti, ilişkilerde gerilimin hakim olduğu bir süreç başladı. Ama AB, Türkiye'yi yumuşatma, güya onu arkalama/avlama tavrını izledi. O güne kadar AB'nin Türkiye'ye ilişkin bütün tavrını ve kararlarını homurdanarak da olsa kabul eden Türkiye'nin böyle bir tepkiyi açığa vurma cesaretinin olamayacağına inanan AB, şaşkındı.

15-16 Haziran (1998) Cardiff'de (İngiltere) yapılan zirvede AB, Lüksemburg Zirvesi sonuçlarına gönderme yaptı, tam üyelik açısından Kopenhag Kriterleri'nin önemi vurgulandı, ama bu zirvede Türkiye'nin aday üyeliğine bakışta belli bir yumuşama görüldü. Türkiye için ehil kavram yerine, aday üyeliği dolaylı ifade eden tanımlamalar kullanıldı. Mali destekten de bahseden AB, bu zirvesinde aldığı kararlarla Türkiye'yi yumuşatmayı hedeflemiştir. 11-12 Aralık'ta (1998) gerçekleştirilen Viyana Zirvesi, mevcut durumun teyidi anlamını taşıyordu.

AB Komisyonu'nun 1998 Yılı Raporu'nda Türkiye, adaylığı onanmış olan diğer 12 ülkeden ayrı olarak ele alınıyordu. Bu raporda Türkiye'ye ilişkin olarak şu tespitler yapıyordu;

Türkiye'de "politik açıdan kamu otoritele-

rinin işleyişinde bazı anormallikler (var), insan hakları ihlalleri (devam ediyor)... azınlıklara muamele konusunda önemli eksiklikler (var), ordunun sivil denetime tabi olmaması kaygı verici... Milli Güvenlik Kurulu'nun siyasi yaşamda oynadığı büyük rol bunu (yansıtıyor)... Güneydoğu'daki duruma askeri olmayan sivil bir çözüm bulunması (gerekliyor)... Zira ülkede gözlenen medeni ve siyasi hak ihlallerinin pek çoğunun şu veya bu şekilde bu konuyla bağlantılı" olduğu ileri sürülmekteydi.

Ayrıca raporda açık tanımlama yapmadan Türkiye-Yunanistan ilişkileri kastediliyor ve Türkiye'nin "...muhtelif komşu ülkelerle tüm anlaşmazlıklarının uluslararası hukuka uygun barışçı yollarla çözülmesine yapıcı bir katkı sağlaması" gerektiği belirtiliyordu. Bunun ötesinde raporda, Türkiye'nin ekonomik kriterler bakımından "bir pazar ekonomisinin temel özelliklerinin çoğuna hayli gelişkin kurumsal ve hukuksal çerçeveye, dinamik bir özel sektöre ve liberal bir ticaret kurallarına..." sahip olduğu vurgulanıyordu.

3-4 Haziran 1999'da Köln'de (Almanya) gerçekleştirilen zirvede, Almanya'nın hazırladığı, Fransa ve İngiltere'nin desteklediği Türkiye'nin beklentilerini şu veya bu şekilde ifade eden taslak metin, Yunanistan ve bazı başka üye ülkenin olumsuz tavrı nedeniyle reddedildi.

AB Komisyonu'nun 1999 yılı İlerleme Raporu'nda Türkiye tam üyeliğe aday olarak gösteriliyordu ve Lüksemburg Zirvesi'nde diğer aday üyelere önerildiği gibi, Türkiye'ye de bir Katılım Ortaklığı stratejisi öneriliyordu.

Raporun siyasi kriterler bölümünde Türkiye için, "...son gelişmelerin, Türkiye'de bir demokratik sistemin temel özellikleri mevcut olmakla beraber... Kopenhag siyasi kriterlerini hâlâ karşılamadığı..." değerlendirmesi yapılıyordu.

Türkiye'nin tam üyeliğe hazırlanabilmesi için AB, Türkiye'ye somut bir katılım öncesi ortaklığı öneriyordu. 1999 Yılı İlerleme Raporu çerçevesinde (aynı öneri Lüksemburg Zirvesi'nde diğer aday üyelere de yapılmıştı) katılım öncesi ortaklığın belli başlı unsurları şunlardı:

-Siyasi diyalogun derinleştirilmesi,

-Ortak Dış ve Güvenlik politikası çerçevesinde AB'nin ortak tutum ve faaliyetine ortak olunabilmesi olanağı.

-Katılım öncesi mali yardım kaynaklarının tek bir çerçeve içinde eşgüdümün sağlanmasına yönelik bir ulusal program ile birleştirilmiş bir katılım ortaklığının kurulması vs.

10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde

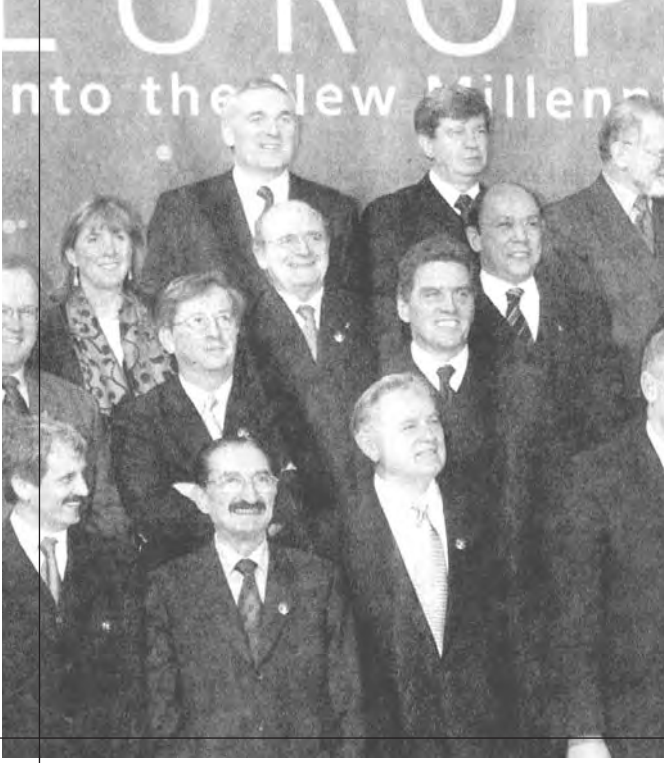
Lüksemburg Zirvesinden sonra Türkiye, AB'ye rest çekti, ilişkilerinde gerilimin hakim olduğu bir süreç başladı. Ama AB, Türkiye'yi yumuşatma, güya onu arkalama/avlama tavrını izledi. O güne kadar AB'nin Türkiye'ye ilişkin bütün tavrını ve kararlarını homurdanarak da olsa kabul eden, Türkiye'nin böyle bir tepkiyi açığa vurma cesaretinin olamayacağına inanan AB, şaşkındı.

Türkiye'nin AB'ye aday üyeliği kabul edildi. Alınan karara göre Türkiye, diğer aday üyelerle eşit konuma gelmiş oluyordu. Yani aday üyelerin yararlandığı olanaklardan yararlanması ve her bir aday üyenin, tam üye olmak için yapması gerekenleri yapması gerekiyordu.

Helsinki Sonuç Bildirgesi'nde Ege ve Kıbrıs ile ilgili tespitleri Türkiye, önce birer ön koşul olarak algıladı ve kabul etmeyeceğini ifade etti. Bu konularda sonuç bildirisinde şöyle deniyordu.

Ege sorunlarıyla ilgili olarak: Aday ülkeler, "Avrupa Birliği'nin antlaşmalarla ifade edilen değerlerini paylaşmalıdırlar. Bu bakımdan, Avrupa Birliği Konseyi anlaşmazlıkların BM Antlaşması'na uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesini vurgular ve aday devletlerini, devam eden sınır anlaşmazlıkları ve ilgili diğer konuları çözmek için her gayreti göstermeye davet eder. Bunda başarılı olunmadığı takdirde, an-

laşmazlığı makul bir süre içinde uluslararası Adalet Divanı'na götürmelidirler. Avrupa Birliği Konseyi, özellikle üyelik süreci üzerindeki yansımalarıyla ilgili olarak en geç 2004 yılı sonuna kadar Divan yoluyla çözüme bağlanmalarını teşvik etmek amacıyla, devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçirecektir. Ayrıca

Avrupa Birliği Konseyi, hatırlatır ki, Kopenhag'da belirlenmiş olan siyasi kriterlere uyum, üyelik müzakereleri açılmasının bir ön şartıdır ve tüm Kopenhag kriterlerine uyum AB'ye üye olarak katılımın temelidir.”

Sonuç bildirisinin 4. paragrafında bütün aday üyelere yönelik bu anlayış, aslında Ege sorunlarını ifade ediyor ve Türkiye-Yunanistan ilişkilerini gözönünde tutuyordu.

Kıbrıs sorunu ile ilgili görüşler sonuç bildirisinin 9(a) ve (b) paragraflarında yer alıyordu. Orada konuya ilişkin olarak şöyle deniyordu:

9(a); “...Avrupa Birliği Konseyi, 3 Aralık (1999) tarihinde New York'ta Kıbrıs meselesinin kapsamlı bir çözüme yenilik olarak başlatılan görüşmelerini memnuniyetle karşılar ve BM Genel Sekreteri'nin bu süreci başarıyla sonuçlandırma yönündeki gayretlerine güçlü desteği ifade

eder.”

9(b); “... Avrupa Birliği Konseyi, siyasi bir çözümün Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne katılımını kolaylaştıracağına altını çizer. Üyelik müzakerelerinin tamamlanmasına kadar kapsamlı bir çözüme ulaşılmamış olursa, Konsey'in üyelik konusundaki kararı, yukarıdaki husus bir ön şart olmaksızın verilecektir. Bu konuda Konsey tüm ilgili faktörleri dikkate alacaktır.”

Söylenen açık; Türkiye, sorunun çözümü için ileri sürülen önerileri sonuca ulaştıracak bir şekilde yaklaşmalıdır. Aksi taktirde AB, Türkiye'nin istediği bir şekilde sorunun çözülmesini beklemeden Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye katılması kararını verebilecektir. Tabii bu, AB, Kıbrıs sorunu çözülmeden de Kıbrıs'ı mutlaka üye olarak kabul edeceği anlamına gelmiyor.

Helsinki Zirvesi'nde, Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye için belirlenen dört koşuldaki ikisi kaldırılmıştı. Türkiye'ye ilişkin olarak Helsinki'de insan haklarından ve Kürt sorununda sivil çözümden bahsedilmiyordu. Ama diğer iki koşul, Kıbrıs ve Ege sorunu yukarıda aktardığımız gibi formüle edilmişti. Bu gelişme karşısında adeta şok durumu yaşayan Türk hükümeti, aynı gün (10 Aralık) görüşünü AB'ye bildirdi. Aynı gece yarısı, AB'nin Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi Xavier Solana ve AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Komiseri Günther Verheugen, AB Dönem Başkanlığı'nı yürüten Finlandiya Başbakanı Lipponen'in bir mektubu ile Türk hükümetini ikna için geldiler. Başbakan Bülent Ecevit'e hitaben yazdığı mektubunda Lipponen şunları söylüyordu:

“Bugün Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerine yeni bir yön vermiştir. Türkiye'ye diğer aday ülkeler statüsünde adaylık verme yolunda oybirliğiyle alınan kararı size resmen tebliğ etmekten dolayı son derece mutluyum. Avrupa Konseyi'nde bu mektuba ilişkin karar taslağını görüştüğümüzde, hiçbir itirazla karşılaşmadan 12. paragrafta Kopenhag'dakilere eklenmiş yeni bir kriter olmadığını söyledim. Aynı şekilde itirazla karşılaşmadan 4. ve 9. paragraflara atıfta bulunulmasının üyelik kriterleriyle ilgili olmadığını, siyasi diyalogun ima edildiğini söyledim. Ortaklığa kabul, Konsey'in bugünkü kuralları temelinde gerçekleşecektir. 4.

paragrafta, 2004 tarihi uluslararası Lahey Adalet Divanı nezdinde anlaşmazlıkların çözüleceği son tarihtir. Kıbrıs'a gelince, siyasi bir çözüm, AB'nin amacıdır. Kıbrıs'ın üyeliğe kabulüne gelince Konsey karar alırken, tüm ilgili faktörleri gözönüne alacaktır. Bu açıklamaların ışığında sizi diğer aday ülkelerle birlikte yarın Helsinki'ye çalışmaya yemeğine davet ediyorum.”

Bu mektup ve Solana ve Verheugen'in çabası sonucunda ikna olan hükümet, Helsinki Kararları'nı Türkiye açısından bir zafer olarak ilan eder.

Peki ne olmuştu da AB bu denli, Türkiye aday üye kabul edecek derecede değişmişti? Türkiye cephesinde, AB'nin öne sürdüğü koşullar çerçevesinde, özellikle Kopenhag Kriterleri bazında hiçbir değişme olmamıştı. Türkiye, eski Türkiye'ydi. AB'nin istediği, dayattığı değişimin olmadığı Türkiye'ydi. Görüşünü değiştiren AB'yi ve bunun oldukça güçlü nesnel nedenleri vardı.

AB, özellikle de bu entegrasyonun başını çeken Almanya ve Fransa, Amerikan emperyalizminin Balkanlar-Ortadoğu-Hazar Havzası üçgeninde hegemonya mücadelesini ve bunun, Avrasya jeopolitik anlayışını gerçekleştirmek için birer adım olduğunu ve bu planda Türkiye'nin konumunu yeni görmeye başlamışlardı. İtilen, hakaret edilen, onuruyla oynanan, aday üyeliğe dahi uygun görülmeyen bir Türkiye, Amerikan çıkarlarına tamamen angaje olmuş ve AB'ye, AB'nin bölgedeki çıkarlarına hizmet etmeyen bir Türkiye, istenilen Türkiye olamazdı.

Helsinki Kararları'yla AB, 1998'in sonundan itibaren Türkiye'yi yeniden kazanmak için çaba harcamıştır. Helsinki Kararları, Türkiye üzerinde nüfuz sahibi olmak için sürdürülen AB-ABD rekabetini dolaylı ve dolaysız yansıtır. Bilenen o üçgende; Balkanlar'da, Ortadoğu'da ve Kafkasya/Hazar Havzası'nda sürdürülen emperyalistler arası rekabette Türkiye, konumu ve potansiyeli bakımından vazgeçilemez, AB'nin kendi ordusunu kurma girişiminde NATO ile işbirliği içinde “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği”ni (AGSK) oluşturmasında dışlanamaz.

AB'nin güçlü bir rekabet merkezi olarak kendi çıkarları doğrultusunda adımlar atması, yani Amerikan emperyalizminin çıkar alanla-

rına göz dikmesi, ABD'yi rahatsız ediyordu. İngiltere'nin yanı sıra AB üyesi bir Türkiye, AB'nin, ABD'nin çıkarları doğrultusunda yönlendirilmesini kolaylaştırır veya AB'nin, ABD aleyhine faaliyeti kösteklenebilir.

Amerikan emperyalizmi, rakibi AB'yi denetlemekten yana olduğu ve bunda Türkiye'nin de katkısı olacağı için Türkiye'nin AB'ye üyeliğini, AB üyesi ülkeler üzerinde baskı kurarak sağlamaya çalışmıştır.

HELSİNKİ ZİRVESİ'NDEN ULUSAL PROGRAM'A

AB, 8 Kasım 2000'de Katılım Ortaklığı Belgesi'ni (KOB) açıklar. KOB'da AB, öncelik alanlarını belirler. Kısa ve orta vadeli hedeflerini ortaya koyar. KOB, bir “yol haritası”dır. Ama hukuken sadece AB'yi bağlar. Çünkü bu belge, AB'nin tek yanlı irade beyanını ifade eder. Türkiye'yi ise dolaylı olarak, fiilen bağlayıcı karakterdedir. AB, Türkiye'nin oluşturacağı Ulusal Program'da KOB'daki beklentilerinin yer alması beklentisindedir. Nitekim KOB'un “Amaçlar” bölümünde, “... *Ulusal Program, katılım ortaklığının ayrılmaz bir parçası olmamakla birlikte, belgenin kapsadığı öncelikler katılım ortaklığına uymalıdır*” denir.

KOB'da kısa ve orta vadeli yükümlülükleri kapsayan, siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları olan konulara yer verilir.

Kısa ve orta vadede öngörülen öncelikli yükümlülükler/hedefler arasında şunlar vardı.

-İfade, din ve inanç özgürlüğü.

-Sivil toplumun tesisi –toplantı ve örgütlenme özgürlüğü bazında– önündeki engellerin ortadan kaldırılması.

-İnsan hakları ihlalleri ve işkencenin adli yollardan ve eğitim aracılığıyla ortadan kaldırılması.

-Kültürel haklar.

-DGM'ler dahil olmak üzere yargı reformu.

-Yargı mensuplarının AB hukuku alanındaki eğitimi.

-Olağanüstü hal uygulamasına son verilmesi.

-Bölgesel dengesizliğin ortadan kaldırılması.

-Anadilde yayın ve anadilde eğitim hakkı.

-İdam cezasının kaldırılması.

-Kamu harcamalarının denetim altına alınması, IMF ve Dünya Bankası ile hazırlanan istikrar ve yapısal reform programının uygulanması.

-Mali sektörde reform ve denetim.

-Tarımsal alanda reform.

-Merkez Bankası'nın bağımsız olması.

-Özelleştirme.

-Emeklilik ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanması.

-Yaygın ve düzeyi yüksek eğitim ve sağlık hizmetlerinin sağlanması vb.

AB, katılım ortaklığının uygulanıp uygulanmadığını Ortaklık Anlaşması çerçevesinde izleme kararı almıştı.

KOB'un Komisyon tarafından hazırlanıp Bakanlar Konseyi'nin onayına sunulan metninde Kıbrıs sorunuyla ilgili bir ifade, ortalığı yeniden karıştırdı. Orada "siyasi kriterler" başlığını taşıyan bölümde şöyle deniyordu: "...Siyasi diyalog çerçevesinde BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulması sürecinin başarılı bir sonuca ulaştırılması yönündeki çabalarını kuvvetli desteklemesi..."

Bunun üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye, Kıbrıs meselesine çözüm arayışları ile AB adaylığı arasında bir bağlantının varlığını hiçbir zaman kabul etmemiştir. Kıbrıs meselesi, adadaki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Güney Kıbrıs Rum yönetimi arasındaki bir konudur. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan Kıbrıs konusuna ilişkin gözlemler, bu temel tutumumuzla uyumlu olduğu ölçüde tarafımızdan dikkate alınacaktır" açıklamasını yapar.

KOB'un onaylanması için Bakanlar Konseyi'nde oybirliği aranmamasına rağmen, yani Yunanistan'ın olası reddi sonucu değiştirmesine rağmen, pürüzsüz bir kabul için Fransa'nın önerisi doğrultusunda hareket edildi.

Fransa'nın formülüne göre Kıbrıs ile ilgili pragrafta şöyle deniyordu;

"Helsinki Sonuç Bildirisi'ne uygun olarak, siyasi diyalog bağlamında, Helsinki Sonuç Bildirisi'nin 9(a) maddesinde atıf yapıldığı gibi BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulması sürecini başarılı bir sonuca

başlamaya yönelik çabalarını güçlü bir biçimde desteklemek..." ve Ege sorunlarına ilişkin olarak da "Helsinki Sonuç Bildirisi'ne uygun olarak, siyasi diyalog bağlamında, anlaşmazlıkların Birleşmiş Milletler Şartı'na (Anlaşmasına) uygun şekilde barışçı yollarla çözülmesi ilkesi kapsamında, Helsinki Sonuç Bildirisi'nin 4. Maddesi'ne atıf yapıldığı gibi, devam eden sınır anlaşmazlıklarını ve diğer konuları çözmek için her çabayı sarf etmek..." gerekir deniyordu.

KOB'un açıklandığı aynı gün (8 Kasım 2000) AB Komisyonu, 2000 Yılı İlerleme Raporu'nu da açıkladı. Bu raporda AB Komisyonu, Türkiye'nin demokrasi ve ekonomi alanlarında bazı olumlu adımlar attığı, ama bir bütün olarak Kopenhag Kriterleri'ne henüz uyulmadığı tespitini yapıyordu.

7-8 Aralık 2000'de gerçekleştirilen Nice (Fransa) AB Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi, Türkiye açısından iki açıdan önemliydi. Birincisi, bu toplantıda Türkiye, genişleyecek AB içinde görülmüyordu. Öncelikle diğer 12 aday üyenin üye olmalarıyla AB'nin 27 ülkeye bir entegrasyona dönüşeceği, Türkiye için ise üyeliğe henüz hazır olmadığı, 2010 yılından önce de hazır olamayacağı tespiti yapılıyordu. İkincisi, Türkiye genişlemenin dışında bırakılıyor, ama bu zirvede ele alınan AGSK'ne katkıda bulunması talep ediliyordu. Yani 'seni üye yapmıyorum, üye olmadığın için AGSK'nin karar verme mekanizmasına katılamazsın, AGSK'nin NATO'nun olanaklarını kullanmasını veto etme ve iradeni tanımadığımız halde AGSK'nin faaliyetine katıl' deniyordu.

Nice Zirvesi, Türk burjuvazisi açısından olumsuz bir durumun ifadesi olmuştur.

KOB, 4 Aralık 2000'de AB Bakanlar Konseyi tarafından karara bağlandı. Katılım öncesi stratejiye ilişkin olarak Türkiye'ye verilmesi gereken yardımı da düzenleyen ve Türkiye ile AB arasında bir "katılım ortaklığı" kuran "Çerçeve Tüzük" de kabul edildi.

Sıra Ulusal Program'a gelmişti.

19 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen ve 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı", kısa adıyla Ulusal Program

(UP), Ankara Anlaşması'ndan bu yana Türkiye-AB ilişkilerinin bugüne kadar ulaştığı en üst noktayı ifade etmektedir.

Nasıl ki KOB, hukuki olarak AB açısından tek taraflı bir irade beyanını ifade ediyorsa, UP de hukuki olarak Türkiye açısından tek taraflı bir irade beyanını ifade ediyordu.

UP ile Türkiye, AB üyeliğinin gereklerini yerine getirme bakımından kendini belli bir takvime bağlıyordu.

KOB ile AB, Türkiye'ye takip edeceği bir "yol haritası" vermişti. UP ile Türkiye, eline tutuşturulan "yol haritası"nın nasıl kavradığını açıklamış oluyordu. KOB ve UP'nin tıpatıp aynı olmaları, işlerlik bakımından örtüşmeleri mutlaka gerekli değildi. Ama KOB ile örtüşen

bir UP, üyelik sürecini kısaltabilirdi. Bu ve özellikle KOB'da ifadesini bulan talepleri karşılamak için Türkiye, KOB ile neredeyse tamamen örtüşen bir UP hazırladı.

KOB ile UP'nin ne derece örtüştüğünü siyasi kriterler bazında karşılaştırarak göstereyim. (Tablo)

KOB ve UP, sadece anadilde eğitim konusunda (kısa ve orta vade) tam uyumsuzluk içindeydi. KOB'da belirtilen ve o güne kadar Türkiye'nin yaşanmadığı veya duymak istemediği birçok konu; Kopenhag siyasi kriterlerini ifade eden konular UP'de bir şekilde formüle edildi.

AB-Türkiye ilişkileri KOB ve UP'nin ilanına karşın, başta AGSK gelmek üzere Kıbrıs ve

Kısa vadede

KOB

- 1-İfade özgürlüğü
- 2-Dernek kurma, toplantı, yürüyüş düzenleme özgürlüğü
- 3-İşkenceyle mücadele
- 4-Gözetli koşullarının iyileştirilmesi
- 5-İnsan hakları ihlallerinin önlenmesi ve tazmini
- 6-Kamu görevlilerinin insan hakları konusunda eğitimi
- 7-Hakim ve savcılarının insan hakları konusunda eğitimi
- 8-İdam cezalarında dondurmaya devam
- 9-Anadilde yayın
- 10-Bölgesel farklılıklar ve Güneydoğu'nun geliştirilmesi
- 11-Kıbrıs sorununun çözümüne destek

Orta vadede

- 12-Dil, din, inanç ve cinsiyet farklılığının gözetilmemesi ve bu hakların anayasal güvence altına alınması
- 13-Anayasasının AİHS'ne göre revizyonu
- 14-İdam cezasının kaldırılması
- 15-Uluslararası anlaşmaların onaylanması
- 16-Cezaevi koşullarının iyileştirilmesi
- 17-OHAL'in kaldırılması
- 18-Anadilde eğitim
- 19-MGK'nın danışma organı niteliği alması
- 20-Komşu ülkelerle iyi ilişkiler

UP

- uyumlu
uyumlu(1)
uyumlu(2)
uyumlu(3)
uyumlu(3)
uyumlu(1)
uyumlu(1)
uyumlu(ama TBMM'nin yetkisine saygı bazında)

uyumsuz

- uyumlu(3)

kısmen uyumlu/şartlı destek. Bu sorun siyasi kriterler bakımından değil, görüş kısmında ele alınıyor ve çözüm için vade verilmiyor.

- uyumlu(2)

- uyumlu(2)

kısmen uyumlu; sorun TBMM tarafından ele alınacak uyumlu (vade belirtilmiyor)

- uyumlu(3)

- uyumlu(3)

uyumsuz

- uyumlu(3)

kısmen uyumlu/diyaloğ yoluyla çözüm

1)Kısa vade

2) kısa/orta vade

3) orta vade

Ege sorunlarına sıkışıp kalmıştı. Türkiye özellikle AGSK içerisinde yer almak istiyor ve bu yolda NATO üyeliğini kullanıyordu. NATO'nun patronu ABD çözüm inisiyatifini üstlendi. İngiltere, ABD, Türkiye üçlüsü "İstanbul Uzlaşması" ile AGSK konusunda Türkiye'yi tatmin edici bir sonuca ulaştı. Ancak bundan sonra 2001 yılının son aylarında AB-Türkiye ilişkileri yeniden hareketlenebildi.

Türkiye, UP'nin gereğini yerine getirmek, kısa ve orta vadeli taahhütlerini tutmak için "jet" hızıyla çalışarak ve ilk raundda 35 anayasa değişikliğini gerçekleştirmişti. Henüz bu süreç sonuçlanmadı.

Bununla birlikte Anayasa ve bazı yasaların değişimi için sürdürülen tartışmalar, ciddi yetersizliğin ve gözboyamanın ifadesidir.

Bu türden "değişim" ile Türkiye'deki rejimin değişmeyeceğini AB bilmiyor mu? Ama AB'nin temel sorunu, Türkiye'de anayasal ve yasal değişimden ziyade patron değişimidir. AB'ye göre Türkiye, ABD'den uzaklaşmalı ve AB'ye yaklaşmalıdır. Şayet AB'nin Türkiye'ye ilişkin olarak sorunu gerçekten demokrasi olsaydı, Türkiye'yi Helsinki'de aday üye olarak kabul etmezdi. AB'nin bu yaklaşımını Türk burjuvazisi de pekala biliyor ve anayasal ve yasal düzenlemeleri-değişimi, rejimin temelini sarsmayacak şekilde formüle ediyor. Rejimi doğrudan tehdit etmeyen, ama değişim çabası içinde gösteren kısmen de yasalar düzeyinde değiştiren yasal ve anayasal düzenlemeler heyecanla(!) yapılıyor. Ama rejimi doğrudan tehdit eden konularda içerik aynı kalıyor, formülasyon değişiyor veya "gelen gidene aratır" tabirinde olduğu gibi, yeni yasa, eskiyi aratır cinste düzenleniyor.

Ocak ayının son günlerinde AB Komisyonu temsilcisi Karen Fogg, beraberinde gelen heyetle birlikte Başbakan Ecevit ile görüşüyor. Atılan adımların yeterli olmadığı açıklanıyor. "Türkiye artık AB üyeliğini istemiyor" görüşü dillendiriliyor. Yani Helsinki'den bu yana demokratikleşme konusunda atılan adımların yetersiz kaldığı anlatılıyor.

Kısaca; AB, Türkiye'den UP'de taahhüt edilen anayasa ve yasaların AB kriterlerine ve özellikle de Kopenhag Kriterleri'ne uyum amacıyla hazırlanan TCK'nın 159. ve 312., TMY'nin 7. ve 8. maddeleri, CMUK ve MGK

ile ilgili yasalarda değişikliği bir an önce tatmin edici bir biçimde düzenlemesini talep ediyor. Yani "mini demokrasi paketi" çerçevesinde değişim. Türkiye ise gözboyamaya çalışıyor.

Türkiye'nin AB'ye tam üye olması veya olmaması bir bütün olarak AB-Türkiye ilişkilerinin seyri, AB-ABD arasındaki rekabetin seyrine ve bu süreçte Türkiye'nin ne tarafta yer alacağına bağlıdır. KOB ve UP, AB-ABD arasındaki rekabetin nihai şekillenmesine, belli bir müttefikleşmeye, soğuk savaşın beraberinde getirdiği zoraki müttefiklik kurumlarının da -örneğin NATO- ayrışmasına kadarki süreci uzatmaya hizmet edecekler. Bu süreç içinde AB, Türkiye'ye bazen olumlu geliyorsa, bazen gecikiyorsa diyecek. Şimdiye kadar yaptığı gibi. Türkiye de bazan yapıyorum, yapacağım diyecek, bazı adımlar atacak. Bugüne kadar yaptığı gibi.

Böyle bir Türkiye'yi, sadece Amerika emperyalizmi istemiyor. Artık AB'de, Türkiye'nin önemini yeniden keşsettikten sonra aynı Türkiye'yi istiyor.

Hem ABD ve hem de AB, bölgede nüfuz sahibi olabilmek için Türkiye'nin dışlanamayacağını görüyorlar.

ABD ve AB'nin Türkiye ile bugünkü ilişkileri, çıkarlarından dolayı dışlayamayacakları bir güçle ilişki özelliğini taşıyor. Her iki emperyalist rekabet merkezi, bu gücü kendisi için kazanmaya çalışıyor. Türkiye üzerinde hegemonya mücadelesi sürüyor. Ama onlar da biliyor ki Türkiye, derinliği, dinamiği olan, iktisadi olarak dünyanın en güçlü 20 ülkesinden birisi. Bu gücü ve askeri potansiyeliyle bir bölgesel güç; emperyalistleşme hevesinde olan, bu yönde adımlar atan bir güç. AB içinde böyle bir güç, AB'nin bütün dengelerini alt üst eder. AB'nin önde gelen ülkelerinin özellikle de Almanya'nın korkusu budur.

Türk burjuvazisinin böyle bir süreci uzun bir dönem yaşamaya, sürdürmeye niyeti yok. Bölgemizde rekabet eden güçlerin kendisine verdiği değer/önemin nedenini bildiği için gerektiğinde Helsinki öncesine benzer bir restleşmeyi göze alabilecektir. Çünkü arkasında "kale" gibi duran ABD var.■

GÖZÜNÜZ BİZDE OLSUN

V.İ. LENİN
Emperyalist Savaş Üzerine
İkinci Baskı Mart 2002
ISBN 975-8426-63-X
330 syf

Ahmet Güney
İntifada Gerçeği
Birinci baskı Ocak 2002
ISBN 975-8426-61-3
160 syf

İbrahim Okçuoğlu
T. Kapitalizmin Gelişmesi 3. Kitap
Genişletilmiş İkinci Baskı
ISBN 975-8110-39-X (TK no)
ISBN 975-8426-51-6 (3. cilt)

cevlan vayınları

Boris Polvoy
İnsanlığa Uçuş
İkinci Baskı Şubat 2002
ISBN 975-8426-60-5
290 syf

Mukaddes E. Çelik
Devrim Hamalı
Birinci Baskı Kasım 2001
ISBN 975-8426-52-4
436 syf

Kutsiye Bozoklar
Yaşama Dair
İkinci Baskı Ekim 2001
ISBN 975-8426-59-1
392 syf

Ceren Basım Yayın

Misak-i Milli Sokak No: 86/3 Kadıköy
Tel: (0216) 449 54 53 Fax: (0216) 346 64 49
e-mail: cerenyayincilik@turk.net

Atılım
YENİDEN

Büyük bir
kavganın
ürünü, büyük
bir davanın
sözcüsü

*HER
CUMARTESİ
BAYİLERDE*